ПП «Інститут агрономії»

Замовник: **Департамент економічного розвитку, торгівлі та залучення інвестицій Полтавської обласної військової адміністрації**

ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ –

Програми економічного і соціального розвитку Полтавської області на 2027 рік

Керівник _____ ***Підгородецька С.І.***

Виконавці _____ ***д.с.-г.н., проф., еколог Писаренко П.В.***

_____ ***д.е.н., проф., інженер-еколог Самойлік М.С.***

Полтава 2026

ЗМІСТ

ВСТУП 4
МЕТОДОЛОГІЯ СЕО 6
НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА ПРОВЕДЕННЯ СЕО 6
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСТУПУ ТА ВРАХУВАННЯ ДУМКИ ГРОМАДСЬКОСТІ ПІД ЧАС РОЗРОБЛЕННЯ ДПТ ТА ЗДІЙСНЕННЯ СЕО 7
1. ЗМІСТ ТА ОСНОВНІ ЦІЛІ ПРОГРАМИ ЕКОНОМІЧНОГО І СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ НА 2027 РІК, ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК З ІНШИМИ ДОКУМЕНТАМИ ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ ……..…….. 8
2. ХАРАКТЕРИСТИКА ПОТОЧНОГО СТАНУ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСТІ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ ТА ПРОГНОЗНІ ЗМІНИ ЦЬОГО СТАНУ, ЯКЩО ДОКУМЕНТ ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ НЕ БУДЕ ЗАТВЕРДЖЕНО ……20
3. ХАРАКТЕРИСТИКУ СТАНУ ДОВКІЛЛЯ, УМОВ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ НАСЕЛЕННЯ ТА СТАНУ ЙОГО ЗДОРОВ'Я НА ТЕРИТОРІЯХ, ЯКІ ЙМОВІРНО ЗАЗНАЮТЬ ВПЛИВУ (ЗА АДМІНІСТРАТИВНИМИ ДАНИМИ, СТАТИСТИЧНОЮ ІНФОРМАЦІЄЮ ТА РЕЗУЛЬТАТАМИМИ ДОСЛІДЖЕНЬ)..... 58
3.1. SWOT- АНАЛІЗ ЕКОЛОГІЧНОЇ СИТУАЦІЇ 65
3.2 ХАРАКТЕРИСТИКА СТАНУ ДОВКІЛЛЯ, УМОВ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ НАСЕЛЕННЯ ТА СТАНУ ЙОГО ЗДОРОВ'Я НА ТЕРИТОРІЯХ, ЯКІ ЙМОВІРНО ЗАЗНАЮТЬ ВПЛИВУ..... 68
4 ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ, У ТОМУ ЧИСЛІ РИЗИКИ ВПЛИВУ НА ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ, ЯКІ СТОСУЮТЬСЯ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ, ЗОКРЕМА ЩОДО ТЕРИТОРІЙ З ПРИРОДООХОРОННИМ СТАТУСОМ (ЗА АДМІНІСТРАТИВНИМИ ДАНИМИ, СТАТИСТИЧНОЮ ІНФОРМАЦІЄЮ ТА РЕЗУЛЬТАТАМИ ДОСЛІДЖЕНЬ)……..……..78
5. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ПОВ'ЯЗАНІ ІЗ ЗАПОБІГАННЯМ НЕГАТИВНОМУ ВПЛИВУ НА ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ, ВСТАНОВЛЕНІ НА МІЖНАРОДНОМУ, ДЕРЖАВНОМУ ТА ІНШИХ РІВНЯХ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ, А ТАКОЖ ШЛЯХИ ВРАХУВАННЯ ТАКИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ … 81
6. ОПИС НАСЛІДКІВ ДЛЯ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ДЛЯ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ВТОРИННИХ, КУМУЛЯТИВНИХ, СИНЕРГІЧНИХ, КОРОТКО-, СЕРЕДНЬО-

ТА ДОВГОСТРОКОВИХ (1, 3-5 ТА 10-15 РОКІВ ВІДПОВІДНО, А ЗА НЕОБХІДНОСТІ - 50-100 РОКІВ), ПОСТІЙНИХ І ТИМЧАСОВИХ, ПОЗИТИВНИХ І НЕГАТИВНИХ НАСЛІДКІВ..... 94
7. ЗАХОДИ, ЩО ПЕРЕДБАЧАЄТЬСЯ ВЖИТИ ДЛЯ ЗАПОБІГАННЯ, ЗМЕНШЕННЯ ТА ПОМ'ЯКШЕННЯ НЕГАТИВНИХ НАСЛІДКІВ ВИКОНАННЯ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ 101
8. ОБҐРУНТУВАННЯ ВИБОРУ ВИПРАВДАНИХ АЛЬТЕРНАТИВ, ЩО РОЗГЛЯДАЛИСЯ, ОПИС СПОСОБУ, В ЯКИЙ ЗДІЙСНЮВАЛАСЯ СТРАТЕГІЧНА ЕКОЛОГІЧНА ОЦІНКА . 110
8.1 ОБҐРУНТУВАННЯ ВИБОРУ 110
8.2 ОПИС ЗДІЙСНЕННЯ СТРАТЕГІЧНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОЦІНКИ 111
9. ЗАХОДИ, ПЕРЕДБАЧЕНІ ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ МОНІТОРИНГУ НАСЛІДКІВ ВИКОНАННЯ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ ДЛЯ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ДЛЯ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ……114
10. ОПИС ЙМОВІРНИХ ТРАНСКОРДОННИХ НАСЛІДКІВ ДЛЯ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ДЛЯ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ (ЗА НАЯВНОСТІ)……..……119
11. РЕЗЮМЕ НЕТЕХНІЧНОГО ХАРАКТЕРУ ІНФОРМАЦІЇ, ПЕРЕДБАЧЕНОЇ ПУНКТАМИ 1-10 РОЗРАХОВАНЕ НА ШИРОКУ АУДИТОРІЮ……..120
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ…….…….……..123
ДОДАТКИ……...….125

ВСТУП

На сучасному етапі розвитку суспільства все більшого значення у міжнародній, національній і регіональній політиці набуває концепція збалансованого (сталого) розвитку, спрямована на інтеграцію економічної, соціальної та екологічної складових розвитку. Поява цієї концепції пов'язана з необхідністю розв'язання екологічних проблем і врахування екологічних питань в процесах планування та прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку країн, регіонів і населених пунктів.

Стратегічна екологічна оцінка стратегій, планів і програм дає можливість зосередитися на всебічному аналізі можливого впливу планованої діяльності на довкілля та використовувати результати цього аналізу для запобігання або пом'якшення екологічних наслідків в процесі стратегічного планування. Стратегічна екологічна оцінка (СЕО) – це новий інструмент реалізації екологічної політики, який базується на простому принципі: легше запобігти негативним для довкілля наслідкам діяльності на стадії планування, ніж виявляти та виправляти їх на стадії впровадження стратегічної ініціативи.

Метою СЕО є забезпечення високого рівня охорони довкілля та сприяння інтеграції екологічних факторів у підготовку планів і програм для забезпечення збалансованого (сталого) розвитку. В Україні створені передумови для імплементації процесу СЕО, пов'язані з розвитком стратегічного планування та національної практики застосування екологічної оцінки.

В Україні створені передумови для імплементації процесу СЕО, пов'язані з розвитком стратегічного планування та національної практики застосування екологічної оцінки. З 12 жовтня 2018 року в Україні вступив в дію Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку». *Відповідно до ст. 2 розділу VII «Прикінцеві та перехідні положення» цього закону з 1 січня 2020 року стратегічна екологічна оцінка може здійснюватися для програм економічного і соціального розвитку областей, районів, міст, сіл та селищ на короткостроковий період на добровільній основі.*

Програма економічного і соціального розвитку Полтавської області на 2027 рік (*далі – Програма*) ґрунтується на аналізі прогнозних тенденцій розвитку регіональної економіки, враховує основні пріоритетні напрямки та актуальні виклики соціально-економічного розвитку, вплив зовнішніх та внутрішніх чинників і ризиків, включає завдання і заходи економічної та соціальної політики влади на 2027 рік, індикатори ефективності її реалізації та основні прогнозні показники економічного і соціального розвитку на плановий період.

Відповідно статті 2, п.1 Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку», даний Закон регулює відносини у сфері оцінки наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, виконання документів державного планування та поширюється на документи державного планування, які стосуються сільського господарства, лісового господарства, рибного господарства, енергетики,

промисловості, транспорту, управління відходами, використання водних ресурсів, охорони довкілля, телекомунікацій, туризму, містобудування або землеустрою (схеми) та виконання яких передбачатиме реалізацію видів діяльності (або які містять види діяльності та об’єкти), щодо яких законодавством передбачено здійснення процедури оцінки впливу на довкілля, або які вимагають оцінки, зважаючи на ймовірні наслідки для територій та об’єктів природно-заповідного фонду та екологічної мережі (далі - території з природоохоронним статусом), крім тих, що стосуються створення або розширення територій та об’єктів природно-заповідного фонду.

МЕТОДОЛОГІЯ СЕО

Нормативно-правова база проведення СЕО в Україні

Основними міжнародними правовими документами щодо СЕО є Протокол про стратегічну екологічну оцінку (Протокол про СЕО) до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті (Конвенція ЕСПО), ратифікований Верховною Радою України (№ 562-VIII від 01.07.2015), та Директива 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів і програм на навколишнє середовище, імплементація якої передбачена Угодою про асоціацію між Україною та ЄС. Засади екологічної політики України визначені Законом України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики на період до 2030 року» (від 28 лютого 2019 року №2697-VIII). У цьому законі СЕО згадується в основних принципах національної екологічної політики, інструментах реалізації національної екологічної політики та показниках ефективності Стратегії.

У 2012 році Наказом Міністерства екології та природних ресурсів України (від 17.12.2012 р. № 659) затверджено «Базовий план адаптації екологічного законодавства України до законодавства Європейського Союзу (Базовий план апроксимації)». Зокрема, відповідно до цього плану потрібно привести нормативно-правову базу України у відповідність до вимог «Директиви 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів та програм на навколишнє середовище». 21 лютого 2017 р. у Верховній Раді України було зареєстровано нову редакцію законопроекту «Про стратегічну екологічну оцінку» (реєстраційний № 6106). Метою законопроекту є встановлення сфери застосування та порядку здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування на довкілля. Законопроект, розроблений на виконання пункту 239 плану заходів з імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, спрямований на імплементацію Директиви 2001/42/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 27 червня 2001 р. про оцінку наслідків окремих планів та програм для довкілля.

Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку» був ухвалений Верховною Радою України 20 березня 2018 року та 10 квітня 2018 року підписаний Президентом України. Даний Закон вступив в дію з 12 жовтня 2018 року. Закон встановлює в Україні механізм стратегічної екологічної оцінки (СЕО), який діє в країнах Європейського Союзу та передбачає, що всі важливі документи, зокрема, державні програми, повинні, у першу чергу, проходити стратегічну екологічну оцінку з урахуванням необхідних імовірних ризиків тих чи інших дій для довкілля.

Мета здійснення процедури стратегічної екологічної оцінки проєкту Програми – виконання вимог Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» та ін сприяння сталому розвитку регіону шляхом забезпечення охорони

довкілля, безпеки життєдіяльності населення та охорони його здоров'я, дотримання екологічних вимог. СЕО – це систематичний процес оцінки наслідків, що впливають на навколишнє природне середовище, в результаті запровадження проєкту Програми та його заходів для забезпечення найбільш повного їх виконання та дієвості на самих ранніх етапах прийняття рішень наряду з урахуванням екологічних та соціальних аспектів.

Стратегічна екологічна оцінка здійснюється на основі принципів законності та об'єктивності, гласності, участі громадськості, наукової обґрунтованості, збалансованості інтересів, комплексності, запобігання екологічній шкоді, довгострокового прогнозування, достовірності та повноти інформації у проєкті документа, міжнародного екологічного співробітництва.

Забезпечення доступу та врахування думки громадськості під час розроблення ДДП та здійснення СЕО

Задля попереднього вивчення думки жителів Полтавської області, було проведено попередні збори в ході яких мешканці Полтавської області, а саме представники підприємств, бізнесу, науки та громадськості висловили підтримку на розробку Програми економічного і соціального розвитку Полтавської області на 2027 рік та, відповідно для цього, необхідної екологічної документації.

У рамках проведення процедури Стратегічної екологічної оцінки документу державного планування - Програми економічного і соціального розвитку Полтавської області на 2027 рік, було складено Заяву про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки та розміщено на офіційному сайті Полтавської обласної військової адміністрації https://poda.gov.ua/attachments/278223 з метою одержання та врахування зауважень і пропозицій громадськості та внесені ним до Єдиного реєстру стратегічної екологічної оцінки.

Протягом громадського обговорення заяви про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки (10 календарних днів) звернень, зауважень та пропозицій від громадськості не надходило.

1. ЗМІСТ ТА ОСНОВНІ ЦІЛІ ПРОГРАМИ ЕКОНОМІЧНОГО І СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ НА 2027 РІК, ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК З ІНШИМИ ДОКУМЕНТАМИ ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ

Концепцією формування Програми є людиноцентричний підхід, оскільки розвиток людського капіталу є базисом стабільності регіональної економіки та зміцнення конкурентних позицій області в державі. Тому головною задачею Програми є продовження позитивних тенденцій збалансованого розвитку регіону, а саме створення сприятливих передумов для економічного зростання та вдосконалення механізмів управління на засадах ефективності, політичної неупередженості, відкритості, інтенсифікацію підприємницької та інвестиційно-інноваційної активності, генерування нових світоглядних цінностей і нових підходів вирішення найбільш актуальних завдань задля гідних умов життя та загального підвищення добробуту населення.

Метою Програми є здійснення заходів зі стабілізації економічного та соціального розвитку регіону в умовах війни, впровадження механізмів, направлених на подолання існуючих та мінімізацію подальших наслідків від воєнної агресії російської федерації.

Законодавчою основою розроблення Програми є: Закони України "Про місцеві державні адміністрації", "Про місцеве самоврядування в Україні", "Про засади державної регіональної політики", "Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України", "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій"; Постанова КМУ від 26 квітня 2003 року № 621 «Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проекту державного бюджету» та Постанова КМУ від 17 квітня 2019 р. № 335 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2003 р. № 621».

Програма ґрунтується на аналізі прогнозних тенденцій розвитку регіональної економіки та враховує: основні пріоритетні напрямки та актуальні виклики соціально-економічного розвитку; вплив зовнішніх та внутрішніх чинників і ризиків; заходи економічної та соціальної політики влади на 2027 рік; індикатори ефективності її реалізації та основні прогнозні показники економічного і соціального розвитку на плановий період. Тому у проєкті Програми враховано: 1) аналіз тенденцій соціально-економічного розвитку області; 2) основні завдання та заходи щодо розвитку галузі (сфер діяльності); 3) очікувані результати оцінки виконання запланованих завдань; 4) перелік регіональних (цільових) програм, діючих на території області; 5) перелік пріоритетних проєктів регіонального розвитку, які планується реалізовувати у

2027 році, а також перелік проєктів, реалізація яких передбачається рахунок залучення міжнародної технічної допомоги у 2027 році.

Програму розроблено з урахуванням: стратегічних та операційних цілей Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2027 року (зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ № 1150 від 17.09.2026 р.); Планом заходів щодо виконання Конвенції формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року, затвердженим розпорядження КМУ від 30.05.2024 р. № 483-р Про схвалення Стратегії формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року і затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024-2026 роках; Національної економічної стратегії на період до 2030 року, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 № 179 (зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ № 1796 від 31.12.2025 р.); Стратегії розвитку Полтавської області на 2021-2027 роки (з урахуванням змін, внесених рішенням Полтавської обласної ради від 24 грудня 2024 року №889 «Про внесення змін до рішення обласної ради від 20 грудня 2019 року № 1242 «Про Стратегію розвитку Полтавської області на 2021 – 2027 роки»») та Планам заходів з її реалізації, поточної ситуації у регіоні, пов'язаній з військовою агресією російської федерації та введенням в Україні правового режиму воєнного стану, а також Глобальних цілей сталого розвитку.

Розроблялася Програма у відповідності до вимог Законів України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про засади державної регіональної політики», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій» (Із змінами, внесеними згідно із Законом України № 4196-IX від 09.01.2025 р.), постанови Кабінету Міністрів України від 05 серпня 2020 року № 695 «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки», та «Стратегії розвитку Полтавської області на 2021-2027 роки», Регіональної програми охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки з урахуванням регіональних пріоритетів Полтавської області на 2022-2027 роки (програма «Довкілля-2022»), Регіональної схеми формування екологічної мережі Полтавської області (погоджена розпорядженням Полтавської обласної державної адміністрації від 14.02.2022 № 58 та затверджена рішенням пленарного засідання чотирнадцятої позачергової сесії восьмого скликання Полтавської обласної ради від 26 липня 2022 р. № 457), Регіонального плану управління відходами Полтавської області до 2033 року (затвердженого розпорядженням начальника Полтавської ОВА від 18.12.2025 р. №977).

При підготовці Програми враховані завдання інших документів державного планування, а саме: Цілей сталого розвитку України до 2030 року (Указ Президента України від 30.09.2019 № 722); Стратегії з питань екологічної

збалансованості розвитку територіальних громад Асоціації міст України на період до 2030 року (затверджено рішенням Правління Асоціації міст України 21 березня 2017 року № 4), Національних програм «Плану відновлення України». Методологічною основою розроблення проєкту Програми також є: постанова Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2003 року № 621 «Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проектів Бюджетної декларації та державного бюджету» (із змінами № 1235 від 01.10.2025 р.); постанова Кабінету Міністрів України від 31.05.2021 № 586 «Про схвалення Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2022-2024 роки». При розробленні проєкту Програми враховано дотримання вимог Законів України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про управління відходами», «Про охорону атмосферного повітря», «Про природно-заповідний фонд України», «Про рослинний світ», «Про тваринний світ», «Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних ресурсів» щодо охорони, відтворення та використання природних рослинних ресурсів, тваринного світу та водних біоресурсів, а також «Про охорону земель» щодо забезпечення раціонального використання та охорони земель.

Також Програма включає положення, які стосуються охорони довкілля та сталого використання природних ресурсів, передбачає виконання зобов'язань та заходів у відповідній сфері, визначених програмами, стратегіями, програмами та іншими документами загальнодержавного рівня, а також міжнародними угодами, Стороною яких є Україна, у тому числі: Основними засадами (стратегією) державної екологічної політики України на період до 2030 року, затвердженої Законом України від 28.02.2019 № 2697-VIII; Національним планом дій з охорони навколишнього природного середовища на період до 2025 року, затвердженого розпорядженням Кабнету Міністрів України 21.04.2021 № 443-р; Національним планом дій щодо боротьби з деградацією земель та опустелюванням, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30.03.2016 № 271-р; рішенням Координаційної ради з питань боротьби з деградацією земель та опустелюванням згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 18.01.2017 №20, зокрема стосовно схвалення представлених НААН добровільних національних завдань щодо досягнення нейтрального рівня деградації земель за напрямом «Підтримання вмісту органічної речовини (гумусу) у грунтах» (до 2020 року передбачалося досягнення стабільного рівня органічного вуглецю (гумусу) у грунтах сільськогосподарських угідь не нижче за базову лінію станом на 2010 рік (3,14 % в середньому по Україні, у т.ч. у розрізі зон: Полісся - 2,2%; Лісостеп - 3,19 %; Степ - 3,40 %), а до 2030 року - планується збльшення не менше ніж на 0,1 %), а також допоміжних заходів щодо досягнення НРДЗ за напрямами «Відновлення зрошення і поліпшення еколого-меліоративного стану зрошуваних земель» та «Відновлення та стале використання торфовищ»; Стратегією зрошення та дренажу в Україні на перід до 2030 року, затвердженої розпорядженням

Кабінету Міністрів України від 14.08.2019 № 688-р; Планом заходів з реалізації Стратегії зрошення та дренажу в Україні на період до 2030 року, затвердженим розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21.10.2020 № 1567-р; Національною економічною стратегією, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 № 179; Цілями Сталого Розвитку, затвердженими у 2015 році 70-ю сесією Генеральної асамблеї ООН (резолюція від 25.09.2015 70/1), Ріо - Конвенціями та міжнародними угодами природоохоронного спрямування.

При розробці Програми враховані **цільові показники** Національного плану управління відходами до 2033 року (затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2024 року № 1353-р), зокрема: підвищення рівня підготовки до повторного використання та рециклінгу побутових відходів - не менше 10 відсотків їх маси до 2025 року; не менше 20 відсотків — до 2030 року; охоплення послугою з управління побутовими відходами - збільшення до 85 відсотків до 2033 року; впровадження у населених пунктах системи роздільного збирання побутових відходів - щорічне збільшенням на 10 відсотків охоплення населення починаючи з другого року дії місцевих планів управління відходами; підвищення рівня підготовки до повторного використання, рециклінгу та іншого відновлення матеріалів, відходів будівництва та знесення, що не є небезпечними - щонайменше до 70 відсотків за масою до 2033 року; показники щодо підготовки до повторного використання та рециклінгу побутових відходів - до 2025 року — не менше 10 відсотків їх маси; до 2030 року — не менше 20 відсотків їх маси; до 2035 року — не менше 25 відсотків їх маси; до 2040 року — не менше 35 відсотків їх маси; зменшення видалення побутових відходів на полігонах - до 10 відсотків до 2035 року; кількість видалених побутових відходів на полігони - не перевищення 25 відсотків у 2035 році; кількість захоронення побутових відходів - необхідно зменшити на 30 відсотків їх загального обсягу побутових відходів до 2033 року; цільові показники зменшення захоронення біовідходів, до 2030 року зменшення захоронення біовідходів на 10 відсотків обсягу біовідходів, які утворюються у складі побутових відходів, до 2033 року зменшення до 15 відсотків захоронення біовідходів; ресурсоємність валового внутрішнього продукту - співвідношення спожитих фізичних обсягів природних ресурсів, утворених відходів та викидів забруднюючих речовин до обсягу валового внутрішнього продукту має становити у 2025 році 80 відсотків до рівня 2015 року та у 2030 році 60 відсотків до рівня 2015 року; зменшення обсягу утворення відходів від усіх видів економічної діяльності - обсяг утворених відходів від усіх видів економічної діяльності на одиницю валового внутрішнього продукту, розрахована на основі паритету купівельної спроможності 2011 року, має становити не більше 880 кілограмів на 1000 доларів США у 2025 році та не більше 800 кілограмів на 1000 доларів США у 2030 році.

Пріоритетні напрямки та ключові заходи з розвитку Полтавської області у 2027 році:

1. *Стабільні фінансові надходження* – забезпечення виконання дохідної частини місцевих бюджетів області.

2. *Підтримка агропромислового сектору та ефективного використання земельних ресурсів* - сприяння відновленню потенціалу меліоративних систем області, відновлення ролі меліорованих земель у продовольчому та ресурсному забезпеченні держави з метою збагачення ґрунту органічною речовиною, поліпшення його структури та підтримання балансу поживних елементів сприяти подальшому впровадженню адаптивного та вуглецевого землеробства; поширення сучасних технологій виробництва та переробки сільськогосподарської продукції, просування крафтової продукції; сприяння подальшому розвитку аквакультури в області шляхом зариблення водосховищ, водойм, річок цінними видами риб з метою поповнення запасів водних біоресурсів, збереження їх біорізноманіття та природної рекреації водойм; залучення малого та середнього бізнесу до програм підтримки аграрного сектору; залучення усіх територіальних громад до робіт по формуванню переліку земельних ділянок.

3. *Сприяння підвищенню конкурентоспроможності промислових підприємств, розвиток малого і середнього бізнесу, управління об'єктами державної та комунальної власності* - сприяння промисловим підприємствам у вирішенні проблемних питань, що стримують їх розвиток та в підвищенні кваліфікації та перепідготовці кадрів, сприяння участі підприємств у грантовій програмі „єРобота" та підготовки пакету документів для отримання підготовки пакету документів для отримання Гранту на переробне підприємство, забезпечення маркування продукції логотипом „Зроблено в Україні" виробниками Полтавщини.

4. *Залучення інвестицій* - проведення роботи щодо супроводу інвесторів на території області відповідно до вимог чинного законодавства України, популяризація інвестиційного та економічного потенціалу області у національному та міжнародному інформаційному просторі, підтримка товаровиробників області щодо здійснення та розвитку зовнішньоекономічної діяльності, розширення та диверсифікація зовнішньоекономічних відносин з країнами світу, залучення міжнародної технічної допомоги, підвищення рівня євроінтеграційних процесів, сприяння розвитку співпраці з міжнародними фінансовими організаціями.

5. *Приведення об'єктів соціальної сфери та громадського простору у відповідність до будівельних вимог* - реалізація регіональних цільових програм молодіжного житлового будівництва, сприяння залученню капітальних інвестицій на будівництво та реконструкцію об'єктів соціальної сфер, розроблення комплексних планів просторового розвитку територій територіальних громад, продовження будівництва, реконструкції та введення в експлуатацію об'єктів соціального призначення, забезпечення адміністрування державної цифрової

екосистеми управління відновленням DREAM, приведення територій, будівель, споруд і приміщень об'єктів у відповідність до європейських стандартів та державних будівельних норм, ДБН В.2.2-40:2018 „Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення".

6. *Розвиток інфраструктури* – здійснення будівництва, реконструкції, ремонту та утримання автомобільних доріг загального користування державного значення, проведення необхідних ремонтно-будівельних робіт автодоріг місцевого значення, належне забезпечення логістичних потреб ЗСУ, розробка та затвердження місцевих програм капітального та поточного ремонту вулиць і доріг населених пунктів.

7. *Охорона здоров'я* - продовження реформування системи охорони здоров'я з метою підвищення ефективності та доступності медичного обслуговування, забезпечення закладів охорони здоров'я сучасним обладнанням, впровадження новітніх методів діагностики та лікування, вдосконалення системи раннього виявлення захворювань, зниження рівня захворюваності та смертності, розширення спектру надання медико-психологічної та реабілітаційної допомоги військовослужбовцям та населенню області, забезпечення лікування хворих на туберкульоз, здійснення подальших заходів по популяризації рутинної імунізації дитячого населення області проти керованих інфекцій.

8. *Якісна освіта* - розвиток мережі закладів дошкільної освіти; продовження роботи з формування ефективної мережі закладів загальної середньої освіти, забезпечення підвезення учнів до закладів загальної середньої освіти; забезпечення системного підвищення кваліфікації педагогічних працівників; забезпечення своєчасного та повного виконання заходів щодо підготовки та проведення зовнішнього незалежного оцінювання; матеріально-технічне, інформаційне, кадрове забезпечення закладів загальної середньої освіти; здійснення заходів щодо збереження і розвитку мережі закладів позашкільної освіти гуртків, груп та інших творчих об'єднань та створення їх філій, залучення до позашкільної освіти дітей соціально вразливих категорій та дітей з девіантною поведінкою.

9. *Сприяння забезпеченню оптимально сприятливих та ефективних умов для духовного, естетичного, соціального розвитку кожної людини* - створення умов для підвищення рівня залученості населення до споживання культурних та освітніх послуг через промоцію культури, формування комфортного середовища у закладах культури, розширення доступного набору культурних послуг для всіх категорій населення; розширення культурних програм та заходів; розвиток культурного та туристичного підприємництва та співпраці з бізнесом; залучення грантів для місцевих митців та представників сільського зеленого туризму; проведення фестивалів, виставок, креативних театральних вистав, музичних заходів, а також створення нових туристичних маршрутів; впровадження культурно-освітніх проєктів для молоді; підтримка локальної культурної

самобутності та інтеграція її у всеукраїнський контекст; залучення культурних та туристичних ініціатив до міжнародних програм; створення умов для участі людей з інвалідністю у культурних та туристичних заходах; реалізація програм надання послуг для соціально вразливих груп; вшанування пам'яті загиблих і формування культури національної стійкості; відновлення культурних об'єктів, пошкоджених війною.

10. *Подолання дисбалансів в економічній, соціальній та екологічній сферах, наближення адміністративних послуг до громадян та бізнес-спільноти* - формування системи надання соціальних послуг відповідно до потреб населення, реалізація проєктів, спрямованих на розвиток соціальних послуг; цифровізація соціальних послуг; розробка гендерного профілю Полтавської області; медична та психосоціальна реабілітація Захисників та Захисниць України; надання матеріальної допомоги мешканцям області, майно яких зазнало руйнувань внаслідок збройної агресії російської федерації; заабезпечення виконання державних програм соціального захисту населення.

11. *Забезпечення соціальної, психологічної та матеріальної підтримки ВПО* - забезпечення соціальної, психологічної та матеріальної підтримки ВПО, надання соціальних послуг для покращення соціального самопочуття осіб, які потрапили в скрутні життєві ситуації; забезпечення належних умов життєдіяльності, вирішення питання забезпечення тимчасовим або соціальним житлом; забезпечення реалізації дієвих механізмів підтримки та стимулювання зайнятості ВПО; забезпечення працевлаштування ВПО; забезпечення права на освіту ВПО; налагодження ефективної взаємодії ВПО з приймаючими громадами та органами державної влади на засадах партнерства.

12. *Розвиток спортивної інфраструктури, підтримка фізичної культури та спорту*; збереження мережі дитячо-юнацьких спортивних шкіл, підготовка спортивного резерву області, збільшення кількості дітей, залучених до занять фізичною культурою та спортом; пропагування серед населення області здорового способу життя; збереження та розвиток матеріально-технічної бази бази сфери спорту; впровадження мобільної молодіжної програми у територіальних громадах; створення та підтримка 5 молодіжних рад у громадах області; проведення навчань для молоді та фахівців, відповідальних за реалізацію молодіжної політики у територіальних громадах.

13. *Соціальний захист дітей* - продовження охоплення сімейними формами виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування; розвиток в області патронату як альтернативної послуги виховання дітей, які опинилися в складних життєвих обставинах.

14. *Сприяння зайнятості населення* – стимулювання роботодавців до працевлаштування громадян, зокрема ВПО, учасників / учасниць бойових дій, осіб з інвалідністю тощо; підвищення кваліфікації робочої сили, зокрема ВПО та учасників / учасниць бойових дій; організація тимчасової зайнятості осіб;

сприяння у започаткуванні або розвитку власного бізнесу та створенні робочих місць; забезпечення функціонування регіональних офісів „Зроблено в Україні”.

15. *Охорона праці* - облік і аналіз обставин і причин нещасних випадків, реалізація заходів із забезпечення охорони праці жінок і неповнолітніх на території Полтавської області, здійснення контролю за забезпеченням працівників засобами індивідуального і колективного захисту, забезпечення реалізації положень Закону України „Про охорону праці”, сприяння організації навчання з підвищення рівня знань посадових осіб, які вирішують питання охорони праці на підприємствах, забезпечення фінансування заходів з охорони праці щодо профілактики виробничого травматизму та профзахворювань.

16. *Збереження та відновлення стану довкілля* - реалізація природоохоронних заходів, спрямованих на покращення стану довкілля, раціональне використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки області; збереження та розвиток територій та об’єктів природно-заповідного фонду області; проведення паспортизації водних об’єктів, розташованих на території Полтавської області, з метою їх упорядкованого та раціонального використання, охорони водних ресурсів і створення умов для ефективного використання водних об’єктів; забезпечення ефективного управління відходами, запобігання їх утворенню, зменшення обсягів захоронення та негативного впливу відходів на довкілля; будівництво сміттєпереробної інфраструктури; здійснення заходів, запланованих Програмою державного моніторингу у галузі охорони атмосферного повітря на 2025 – 2029 роки для зони „Полтавська”.

17. *Підвищення ефективності та надійності функціонування ЖКГ, енергозабезпечення області* – розвиток генерації електричної енергії з відновлювальних джерел та застосування установок зберігання енергії в системах централізованого водопостачання та водовідведення в територіальних громадах області; заходи, спрямовані на енергомодернізацію житлових будівель та будівель бюджетних установ; впровадження систем енергетичного менеджменту в органах місцевого самоврядування, комунальних підприємствах, установах, закладах соціальної сфери територіальних громад області; впровадження механізму енергосервісу бюджетних установ, закладів соціальної інфраструктури; проведення навчальних та інформаційних кампаній, спрямованих на підвищення енергоефективності територіальних громад; моніторинг стану оснащеності будівель вузлами комерційного обліку комунальних послуг; відновлення об’єктів житлово-комунального господарства, які постраждали внаслідок агресії російської федерації; децентралізація галузі теплопостачання; модернізація джерел генерації теплової енергії з врахуванням можливості переходу на альтернативні види палива; збільшення виробництва власної електричної енергії; покращення забезпечення населення області питною водою нормативної якості в межах науково обґрунтованих нормативів (норм) питного водопостачання;

реформування та розвиток водопровідно-каналізаційного господарства, підвищення ефективності та надійності його функціонування.

18. *Цивільний захист, оборона і громадська безпека* - надання всебічної підтримки військовослужбовців області, забезпечення обороноздатності області; забезпечення діяльності та облаштування Пунктів незламності; продовження облаштування укриттів, бомбосховищ на території області; забезпечення заходів щодо запобігання та протидії злочинності, покращення оборонної роботи, здійснення заходів щодо територіальної оборони; утримання та поповнення регіонального матеріального резерву, надання методичної допомоги щодо створення місцевих матеріальних резервів для запобігання і ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій.

19. *Реалізації в області єдиної державної інформаційної політики, забезпечення взаємодії органів публічної влади з інститутами громадянського суспільства* - проведення комунікаційних заходів з інформування громадськості про діяльність органів публічної влади, інформування населення області про основні результати діяльності владних структур, сприяння діяльності регіональних медіа, створення умов для діяльності громадських інституцій та їх участь у роботі експертних та дорадчих органів при органах публічної влади, підвищення рівня правових знань суб'єктів громадянського суспільства та працівників органів публічної влади, вивчення громадської думки щодо суспільно-політичних, соціально-економічних питань розвитку області, забезпечення участі представників органів влади та громадськості в загальнодержавних та місцевих заходах, спрямованих на розбудову громадянського суспільства.

Відповідно до Основних засад (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2030 року, державна екологічна політика спрямована на досягнення таких стратегічних цілей:

Ціль 1. Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва.

Ціль 2. Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України.

Ціль 3. Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України.

Ціль 4. Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення.

Ціль 5. Удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління.

Аналіз відповідності цілей Програми стратегічним цілям державної екологічної політики, визначених Основними засадами (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2030 року (далі - стратегічні цілі державної екологічної політики), приведено в таблиці 1.

Таблиця 1 - Аналіз відповідності цілей Програми стратегічним цілям державної екологічної політики визначених «Основними засадами (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2030 року»

Пріоритетні напрямки Програми*	**Цілі державної екологічної політики****				
	Ціль 1	**Ціль 2**	**Ціль 3**	**Ціль 4**	**Ціль 5**
1. Стабільні фінансові надходження	+		+		
2. Підтримка аграрного комплексу та ефективного використання земельних ресурсів	+	++	+	+	
3. Сприяння підвищенню конкурентоспроможності промислових підприємств, розвиток малого і середнього бізнесу, управління об'єктами державної та комунальної власності	++		+	++	+
4. Залучення інвестицій	+		+		
5. Приведення об'єктів соціальної сфери та громадського простору у відповідність до будівельних вимог			+	++	++
6. Розвиток інфраструктури			+	++	
7. Охорона здоров'я			+	++	
8. Якісна освіта	+		+		
9. Сприяння забезпеченню оптимально сприятливих та ефективних умов для духовного, естетичного, соціального розвитку кожної людини	+		++		
10. Подолання дисбалансів в економічній, соціальній та екологічній сферах, наближення адміністративних послуг до громадян та бізнес-спільноти.			++		++
11. Забезпечення соціальної, психологічної				++	

та матеріальної підтримки ВПО					
12. Розвиток спортивної інфраструктури, підтримка фізичної культури та спорту			++		
13. Соціальний захист дітей			+	+	
14. Сприяння зайнятості населення			+		
15. Охорона праці			+	++	+
16. Збереження та відновлення стану довкілля	++	++	++	++	++
17. Підвищення ефективності та надійності функціонування ЖКГ, енергозабезпечення області	++	+	++	++	+
18. Цивільний захист, оборона і громадська безпека.				++	+
19. Реалізації в області єдиної державної інформаційної політики, забезпечення взаємодії органів публічної влади з інститутами громадянського суспільства			++		+

"++" - цілі Програми добре узгоджені з стратегічними цілями державної екологічної політики;
"+" - цілі Програми та стратегічні цілі державної екологічної політики принципово узгоджуються.

Мета та пріоритетні напрямки Програми узгоджуються із Цілями сталого розвитку України на період до 2030 року (проголошені резолюцією Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй від 25 вересня 2015 року № 70/1 та адаптовані з урахуванням специфіки розвитку України, викладені у Національній доповіді "Цілі сталого розвитку: Україна") і відповідними завданнями щодо їх досягнення, у частині охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини.

До сфери охоплення СЕО документа державного планування відноситься оцінка наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, від реалізації проектних рішень. Стратегічна екологічна оцінка документа державного планування – Програми економічного і соціального розвитку Полтавської області

на 2027 рік, здійснюється на основі принципів законності та об’єктивності, гласності, участі громадськості, наукової обгрунтованості, збалансованості інтересів, комплексності, запобігання екологічній шкоді, довгострокового прогнозування, достовірності та повноти інформації у проекті документа, міжнародного екологічного співробітництва.

Альтернатива відсутня. Якщо документ державного планування не буде затверджено, це створить умови для невиконання Стратегії розвитку Полтавської області на 2021-2027 роки та Планам заходів з її реалізації, а також законодавства України.

2. ХАРАКТЕРИСТИКА ПОТОЧНОГО СТАНУ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСТІ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ ТА ПРОГНОЗНІ ЗМІНИ ЦЬОГО СТАНУ, ЯКЩО ДОКУМЕНТ ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ НЕ БУДЕ ЗАТВЕРДЖЕНО

Для підготовки даного розділу використовувались дані Екологічного паспорту Полтавської області за 2025 рік, Регіональної доповіді про стан навколишнього природного середовища Полтавської області у 2025 році, Огляди стану довкілля Полтавської області за 2025 рік та дані Головного управління статистики у Полтавській області. Крім того, використовувалася інформація з офіційних веб-сайтів органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій.

Полтавщина розташована в центральній частині України в лісостеповій зоні. Густота річкової сітки більша на півночі, менша на південному заході. Більша частина стоку припадає на березень – квітень. Річки області живляться переважно талими сніговими водами (60% об'єму стоку).

Полтавська область знаходиться в помірному кліматичному поясі. Найбільший вплив на формування погодних умов і клімату області мають величина і характер сонячного випромінювання, віддаленість регіону від великих водних мас, належність області до зони дії переважно атлантичних помірних та арктичних холодних повітряних мас, рівнинність.

Територія області належить до недостатньо вологої, теплої, крайній південний схід – до посушливої, дуже теплої агрокліматичної зони. Середньорічна кількість опадів на території області змінюється, збільшуючись з півдня на північ. Кліматичні умови області сприятливі для життя людини.

Територія області належить до класу рівнинних східноєвропейських ландшафтів. Більшість ландшафтів відносяться до лісостепового типу, і лише на південному сході – до степового та північно-степового типу. У зв'язку з високим рівнем сільськогосподарської діяльності, природні ландшафти не збереглися і тому переважають антропогени. В їх структурі переважають сільськогосподарський тип ландшафтів. Місцевість області являє собою рівнину, розділену річковими долинами і ярами.

Ресурси для сільськогосподарського природокористування в області можна оцінити, як високі. Сільськогосподарські землі займають 76,1% площі області. Найпоширеніші в області ґрунти – чорноземи. Вони займають майже дві третини території області. Лісові ресурси в області невеликі. Всі ліси віднесені до природоохоронних і рекреаційних.

Область займає одне з перших місць в Україні по запасах і видобутку залізної руди, природного газу, газового конденсату, супутнього гелію, нафти. Серед інших корисних копалин – торф, будівельні матеріали, мінеральні води.

Стан навколишнього природного середовища в області залишається відносно стабільним і у порівнянні з більшістю інших областей України доволі прийнятним.

Реалізація проєкту Програми не вплине на рельєф території громади, використання корисних копалин території для реалізації проєкту ДДП не передбачається.

Стан атмосферного повітря

За даними Державної служби статистики України у 2025 році від стаціонарних джерел викидів у атмосферне повітря надійшло 28,5 тис. т забруднюючих речовин і парникових газів (96,9% до 2024 року), про що прозвітували 455 підприємств (у 2024 році – 485 підприємств, обсяги викидів склали 29,4 тис. т).

У 2025 році обсяг викидів від 93 підприємств добувної промисловості і розроблення кар'єрів склав 9,7 тис. т, що на 4,6 тис. т. менше ніж у попередньому році від 97 підприємств. 88 підприємств переребної промисловості у 2025 році здійснили 4,8 тис. т викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря області проти 3,9 тис. т забруднюючих речовин у 2024 році, що було викинуто 89 підприємствами. Підприємствами постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (29 од.) у 2025 році викинуто 3,2 тис. т. забруднюючих речовин, що на 0,1 тис. т менше ніж в попередньому році здійснило викидів 30 підприємств. Підприємствами водопостачання, каналізації та поводження з відходами (10 од.) у 2025 році здійснено 0,2 тис. т викидів в атмосферне повітря. Динаміка обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря за 2023 − 2025 роки представлено у таблиці 2.

Таблиця 2 - Динаміка обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря за 2023 − 2025 роки

Показники	***2023 рік***	***2024 рік***	***2025 рік***
Загальна кількість (одиниць) дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря, виданих у поточному році суб'єкту господарювання, об'єкт якого належить до:	187	212	226
другої групи	66	70	119
третьої групи	121	142	107
Викиди забруднюючих речовин та парникових газів від стаціонарних джерел, тис. т	30,3	29,4	28,5
Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел у розрахунку на км², т	1,055	1,015	0,991

Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел у розрахунку на одну особу, кг	22,43	21,58	21,08

Державний моніторинг за станом атмосферного повітря в області здійснюють лабораторії Полтавського обласного центру з гідрометеорології на 4-х стаціонарних постах в м. Полтава, 4-х стаціонарних постах у м. Кременчук і на одному стаціонарному посту у м. Горішні Плавні та Комунальне підприємство «Науковий центр еколого-соціальних досліджень» Кременчуцької міської ради Кременчуцького району Полтавської області.

За даними лабораторії Полтавського обласного центру з гідрометеорології в атмосферному повітрі міст Полтава та Кременчук систематично спостерігається підвищений рівень вмісту пилу та протягом літніх місяців формальдегіду. Простежується закономірність сезонних змін. Саме у холодний період зростає забрудненість діоксидом сірки та розчинними сульфатами, що пов’язано зі збільшенням викидів продуктів згорання палива [5].

За результатами спостережень середньомісячних концентрацій в динаміці за останні 5 років (2021 – 2025 роки) Полтавська гідрометлабораторія зазначає про зростання забруднення оксидом вуглецю та діоксидом сірки. Спостерігається тенденція стабілізації вмісту в повітрі розчинних сульфатів, оксиду азоту, фтористого та хлористого водню, аміаку. Комплексний індекс забруднення атмосферного повітря (ІЗА) в м. Полтава у 2025 році становив 5,3.

Результати спостережень за звітний рік свідчать, що загальний рівень забруднення м. Кременчук у 2025 році (як і у попередніх) характеризується як високий. Спостерігалося підвищення середньорічного вмісту пилу, діоксиду сірки, діоксиду азоту, оксиду азоту, сажі та аміаку. Зменшився вміст формальдегіду та фенолу. Забрудненість повітря важкими металами в цілому по місту протягом року була значно нижче допустимого рівня. За останні 5 років спостерігається зменшення рівня забруднення атмосферного повітря пилом, сажею, діоксидом азоту та оксидом азоту, сульфатами, аміаком, формальдегідом, хромом, свинцем та залізом. Відмічена тенденція до збільшення середнього вмісту оксиду вуглецю, ангідриду сірчистого, фенолу а також мангану, кадмію, міді, нікелю та цинку. У м. Кременчук загальне значення ІЗА у 2025 році зменшилось до 5,7.

Результати спостережень за звітний рік свідчать про низький загальний рівень забруднення м. Горішні Плавні у цілому за 2025 рік (як і у попередніх роках) за індексом забруднення. При порівнянні з попереднім роком дещо зменшився вміст фенолу. Підвищилась забрудненість повітря пилом, діоксидом азоту. Середньорічний вміст інших домішок істотно не змінився. За останні 5 років спостерігається тенденція збільшення середньорічних концентрацій діоксиду сірки, діоксиду азоту. Зменшується вміст пилу, оксиду вуглецю, сажі, фенолу, водню хлористого. Проявляється тенденція зменшення в атмосферному

повітрі міста всіх важких металів. У м. Горішні Плавні значення індексу забруднення атмосферного повітря (ІЗА) у порівнянні з попереднім роком підвищився – 1,8.

Як свідчать лабораторні дослідження, забруднення приземного шару атмосфери в населених пунктах області здебільшого створюють – пил, оксид вуглецю, діоксид азоту, діоксид сірки [6].

Станом на 31.12.2025 (останні наявні дані) шкода, збитки та втрати, завдані навколишньому природному середовищу Полтавської області внаслідок збройної агресії російської федерації з 24 лютого 2022 року, становлять: горіння нафти, нафтопродуктів - 5 759 836,212 тис. грн; лісові пожежі та інші насадження - 22 432,731 тис. грн; загорання інших об'єктів - 83 030,424 тис. грн; неорганізований викид інших забруднюючих речовин або суміші таких речовин - 139,999 тис. грн; усього атмосферне повітря - 5 865 439,366 тис. грн.

Гамма-фон атмосферного повітря на всіх шести пунктах спостереження області протягом року не перевищував нормативів і залишався на рівні допустимих значень.

Прогнозні зміни стану атмосферного повітря, якщо проєкт Програми не буде затверджено. Відмова від реалізації проєкту Програми *не впливатиме на загальну тенденцію щодо стану атмосферного повітря*.

У той же час, досягнення пріоритетів проєкту Програми сприятиме зменшенню викидів забруднюючих речовин та зменшенню впливу на клімат, у тому числі парникових газів, зокрема за рахунок наступних заходів:

- реалізація природоохоронних заходів, спрямованих на покращення стану довкілля, раціональне використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки області;

- здійснення заходів, запланованих Програмою державного моніторингу у галузі охорони атмосферного повітря на 2025 – 2029 роки для зони „Полтавська";

- заходи з відтворення лісів, створення нових та реконструкція існуючих полезахисних лісових смуг та інших захисних насаджень, що опосередковано сприятиме відновленню якості атмосферного повітря області;

- залучення інвестицій в енергозбереження та реалізація заходів щодо збільшення використання альтернативних джерел енергії;

- забезпечення належного рівня готовності органів управління цивільного захисту та підпорядкованих їм сил і засобів до дій, спрямованих на ліквідацію можливих наслідків надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, у тому числі внаслідок аварійного (внаслідок воєнних дій) забруднення атмосфери;

- екологічне виховання населення, підвищення екологічної культури та популяризація відновлювальних джерел енергії опосередковано сприятиме зменшенню викидів забруднюючих речовин від населення.

Також у рамках реалізації Регіонального плану управління відходами Полтавської області до 2033 року (далі - РПУВ) передбачається зменшення негативного впливу техногенно забруднених територій, у тому числі ліквідація та рекультивація історичних місць розміщення відходів (полігонів/звалищ побутових відходів), несанкціонованих звалищ відходів відповідно РПУВ, а також реалізація заходів, пов'язаних зі зменшенням видалення відходів та максимальним їх відновленням, розвитком ринку вторсировини (включає технічне забезпечення роздільного збору та вивезення тільки невідсортованих залишків ПВ, відновлення біовідходів тощо); екологічним вихованням населення, підвищенням екологічної культури та популяризації мінімізації утворення відходів, максимального їх відновлення, що опосередковано сприятиме зменшенню викидів забруднюючих речовин від населення (зменшення видалення відходів).

Зміна клімату

Метеорологічні умови є основним з факторів для оцінки зміну клімату. Спостереження за температурним режимом та опадами на території області здійснюють метеостанцій Полтавського обласного центру з гідрометеорології, які розташовані у м. Гадяч Миргородського району, м. Лубни Лубенського району, м. Кобеляки Полтавського району, селищі В. Поділ Кременчуцького району та м. Полтава. На усіх метеостанціях зафіксовано підвищення середньої річної температури від 0,9° до 1,2°, зменшення річної кількості опадів.

У 2025 році середня річна температура повітря по Полтавській області склала +10,0–+10,8°, що вище річної норми на 1,4–1,6°, зважаючи на що можна зробити висновки про тенденцію поступового підвищення температурних умов для Полтавщини. Максимальна температура повітря відмічалася у першій декаді липня і становила 34,8–36,6° тепла. Мінімальна температура повітря відмічалася у другій декаді лютого і становила 13,4–18,2° морозу. Розподіл опадів по території області впродовж 2025 року був нерівномірним у просторі і часі. За даними метеостанцій, річна сума опадів по області склала 424–490 мм, що становить 71–87% норми. Найбільше опадів порівняно із нормою випало у травні, найменше — у січні. У 2025 році по полтавській області відмічалось 86 небезпечних метеорологічних явищ (з них 64 — і в м. Полтава). Добові максимуми температури повітря були перевищені 17 разів.

Загалом, починаючи з 2011, середньорічна температура в області не опускалася нижче 9.0°C (рис. 1). Однією із причин, що посилює парниковий ефект, є наявність несанкціонованих звалищ відходів, а також місць розміщення відходів, що не відповідають нормам екобезпеки, на території області. Їх ліквідація сприятиме зменшенню викидів звалищного газу, а отже - метану, від нестаціонарних джерел викиду.

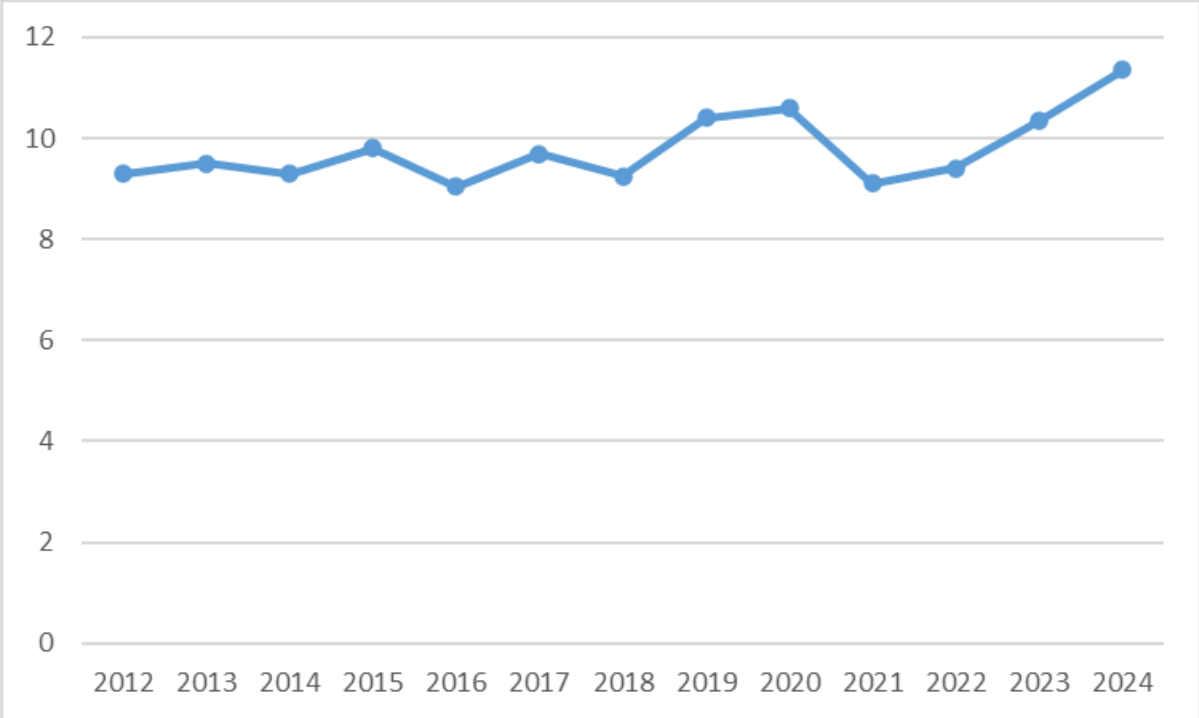

Рис. 1 - Хід середньорічної температури повітря на території Полтавській області за період 2012 – 2024 років.

Скорочення споживання природного газу, впровадження новітніх енергоефективних технологій спалювання палива, формування комплексної системи моніторингу стану атмосферного повітря – є необхідний та пріоритетний напрямок розвитку Полтавської області. Пріоритетність напрямків, пов'язаних з використанням місцевих видів твердого палива, енергозбереженням та енергоефективністю в першу чергу обумовлено економічними факторами, але кінцевим результатом їх впровадження буде ефективне скорочення викидів парникових газів. Тому у проєкті Програми визначена необхідність: освоєння нетрадиційних і відновлюваних джерел енергії, як важливого фактору підвищення рівня енергетичної безпеки; проведення заходів, спрямованих на зменшення втрат теплової та електричної енергії об'єктів комунальної власності та благоустрою; екологічного виховання населення, підвищення екологічної культури та популяризації відновлювальних джерел енергії, що опосередковано сприятиме зменшенню викидів забруднюючих речовин від населення; озеленення, відтворення лісів, створення нових та реконструкція існуючих полезахисних лісових смуг та інших захисних насаджень області з метою відновлення якості атмосферного повітря. Реалізація даних заходів дозволить значно зменшити викиди оксиду вуглецю.

Ще одним важливим заходом є ліквідація несанкціонованих звалищ та приведення звалищ/полігонів побутових відходів (ПВ) регіону до норм екобезпеки (у межах реалізації РПУВ, Регіональної програми охорони довкілля,

раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки з урахуванням регіональних пріоритетів Полтавської області на 2022 – 2027 роки („Довкілля – 2027")). Це сприятиме зменшенню викидів звалищного газу, а отже - метану, від нестаціонарних джерел викиду, що є одним із важливих моментів Паризької кліматичної угоди.

Враховуючи реалії сьогодення важливим аспектом також є забезпечення належного рівня готовності органів управління цивільного захисту та підпорядкованих їм сил і засобів до дій, спрямованих на ліквідацію можливих наслідків надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, у тому числі внаслідок аварійного (внаслідок воєнних дій) забруднення атмосфери. Тому у Програмі визначено завдання, пов'язані із забезпеченням громадської безпеки, зокрема заходи щодо розроблення та забезпечення реалізації програм та планів заходів у сфері цивільного захисту, спрямованих на захист населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню, забезпечення техногенної та пожежної безпеки в умовах воєнного стану.

Відповідно [5], очікувані результати від реалізації положень Стратегії зміни клімату (розпорядження КМУ від 30.05.2024 р. № 483-р Про схвалення Стратегії формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року і затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024-2026 роках) – підвищення рівня екологічної безпеки та покращення стану навколишнього природного середовища, буде досягнуто шляхом зменшення викидів та скидів забруднюючих речовин. Так, до 2030 року в Україні повинні зменшитися викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел на 22,5 % обсягу викидів, що були у 2015 році. Передбачається, що скиди забруднених стічних вод у водні об'єкти у 2030 році зменшаться до 5 % загального обсягу скидів порівняно з 15,7 % у 2015 році. У сфері водного господарства створюватимуться умови для стимулювання запровадження суб'єктами господарювання автоматизованого обліку забору та використання вод. Утворення відходів буде суттєво зменшено завдяки забезпеченню роздільного збирання, відновлення та їх видалення, а також дотримання вимог екологічної безпеки під час управління ними тощо.

Відповідно до постанови Уряду від 4 березня 2004 р. №256 та вимог Монреальського протоколу, Програма припинення виробництва та використання озоноруйнівних речовин знаходиться на контролі Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України. У 2024 викиди озоноруйнівних речовин від стаціонарних джерел забруднення на Полтавщині становили: фреони – 1,751 т (79,8% до 2023 року); хлор та сполуки хлору – 8,925 т (321,62% до 2023 року).

Національна система оцінки антропогенних викидів та абсорбції парникових газів - це система організаційно-технічних заходів щодо спостереження, збирання, оброблення, передачі і збереження інформації, необхідної для оцінки антропогенних викидів та абсорбції парникових газів.

Найбільшу частину парникових газів прямої дії, що викидаються в атмосферу Полтавської області техногенними джерелами, складає двоокис вуглецю. За інформацією Відповідно до [6], досить важливо постійно залучати активні верстви населення до участі у програмах захисту озонового шару, зокрема за допомогою: запровадження використання інформаційних етикеток та екологічного маркування озоноруйнівних та озонобезпечних речовин і продукції, що їх містить, відповідно до вимог Глобальної гармонізованої системи класифікації і маркування хімічних речовин; організації пропаганди та інформування населення стосовно екологічної небезпеки руйнування озонового шару та його наслідків.

Забруднення атмосферного повітря за ступенем хімічної небезпеки для людини посідає перше місце, завдаючи негативних екологічних наслідків і для екосистем, чинить безпосередній вплив на рослинність і фауну, а також на якість води і ґрунту. До забруднюючих речовин, про негативну дію яких на здоров'я людини отримані найбільш переконливі докази, відносяться тверді суспендовані частинки, озон, діоксид азоту, діоксид сірки, оксид вуглецю. Але, на сьогодні у зв'язку із російською агресією та введенням в Україні воєнного стану, проведенням на її території воєнних дій, виконувати будь-які дослідження, спрямовані на здійснення оцінки ризиків та вразливості населених пунктів до зміни клімату, немає можливості.

Найбільш актуальною проблемою для людства в 21-му сторіччі постає проблема стрімких кліматичних змін. Свою увагу на питанні кліматичних змін фокусують міжнародні та державні установи, усвідомлюючи неминучі зміни в усіх сферах життя людини, зокрема безпеки та господарської діяльності. Можливості впливу органів місцевого врядування на кліматичні зміни полягають у ретельному контролі за змінами обсягів викидів парникових газів та впровадженню заходів щодо запобігання збільшенню таких викидів. Це стосується контролю за викидами підприємств та співпраця з ними в напрямку зменшення забруднення, планувальних рішень щодо зменшення викидів парникових газів від територій та підвищення обізнаності громадян щодо кліматичних змін.

Прогнозні зміни стану клімату та атмосферного повітря, якщо проєкт Програми не буде затверджено. Відповідно до цього, у проєкті Програми передбачається реалізація заходів щодо підвищення рівня суспільної екологічної свідомості населення, екологічне виховання населення, підвищення екологічної культури в закладах освіти громади, висвітлення в засобах масової інформації питань щодо стану довкілля. Передбачається зменшення викидів звалищного газу за рахунок ліквідації несанкціонованих звалищ, рекультивації полігонів/звалищ (історичних місць розміщення відходів) побутових відходів, зменшення видалення загального обсягу відходів за рахунок їх максимального відновлення та мінімізації в джерелах утворення.

Тому реалізація запланованих заходів проєкту Програми сприяє зменшенню викидів парникових газів у атмосферне повітря у порівнянні із існуючою ситуацією та відповідає Плану заходів щодо виконання Конвенції формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року, затвердженим розпорядження КМУ від 30.05.2024 р. № 483-р Про схвалення Стратегії формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року і затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024-2026 роках.

Водні ресурси

Полтавська область розташована в центральній частині України в лісостеповій зоні з помірно-континентальним кліматом, в межах двох районів річкових суббасейнів, а саме суббасейні Середнього Дніпра (94,2%) та суббасейні Нижнього Дніпра (5,8%).

Річкова мережа Полтавської області включає: одну велику річку – Дніпро, яка протікає в межах області на ділянці довжиною 145 км, 8 середніх річок загальною протяжністю 1360 км (Сула – 213 км, Удай – 129 км, Оржиця – 89 км, Псел – 350 км, Хорол – 241 км, Ворскла – 226 км, Мерла – 28 км, Оріль – 80 км). Малих річок завдовжки понад 10 км в області нараховується 136, їх загальна довжина становить 3546,25 км (табл. 3).

Таблиця 3 - Розподіл річок області по їх протяжності

Категорія річок	По площі водозбору, км²	Кількість річок	Загальна протяжність, км	Частка протяжності річок в їх сумарній протяжності, %
Великі	понад 50000	1	145	1,1
Середні	2000-50000	8	1360	10,5
Малі більше 10 км	до 2000	137	3596	27,6
Малі менше 10 км	до 2000	1634	7905	60,8
Разом	**х**	**1780**	**13006**	**100,0**

На південному заході області протікає р. Дніпро, більша частина течії якого зарегульована водосховищами: Кременчуцьким та Кам'янським, повний об'єм яких становить, відповідно – 13520 та 2450,94 млн м^3 зарегульованої в них води. Водні ресурси річок, що формуються на території області становлять: в середній по водності рік – 1940 млн м^3; в маловодний рік 75% забезпеченості – 1310 млн м^3; в надзвичайно маловодний рік 95% забезпеченості – 760 млн м^3.

Основними джерелами водних ресурсів області є річки Сула, Псел, Ворскла, Оріль та їх притоки, а також Кременчуцьке та Кам'янське водосховища на річці Дніпро. В межах області формується стік трьох річок: Сліпорід, Говтва, Тагамлик.

Гідрографічна мережа річок області помірно розвинута, середня густота її, без врахування малих річок, водотоків і струмків довжиною менше 10 км,

становить 0,17 км на 1 км^2, а з їх врахуванням – 0,45 км на 1 км^2, що майже співпадає із середньою густотою річкової мережі в Україні.

Згідно із інвентаризацією, проведеною у 2021 році, відповідно до рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 квітня 2021 року «Про заходи державної регіональної політики на підтримку децентралізації влади» (введеного в дію Указом Президента України від 29 квітня 2021 року № 180/2021), в області налічується 64 малих водосховищ загальною площею водного дзеркала 6293,1387 га і загальним об'ємом 136,8 млн. м^3; 2983 ставків загальною площею водного дзеркала 18318,1529 гектарів і загальним об'ємом 286,842 млн. м^3; 577 озер.

Природні ресурси підземних вод є одним із основних джерел господарсько-питного водопостачання населених пунктів області. Підземні води залягають у виді декількох водоносних горизонтів, які відрізняються по своїх запасах та хімічними показниками.

Основними водоносними горизонтами, придатними до використання, на території області є: четвертинний (алювіальний) Полтавський, Харківський, Бучакський, Сінеман-нижньокрейдовий і Юрський. Найбільше розповсюджений Бучакський водоносний горизонт, який залягає на відносно невеликих глибинах і повсюди на території області.

Запаси підземних вод в межах області складають:

- прогнозні експлуатаційні – 4046,5 тис. м^3/добу;
- розвідані та затверджені – 806,88 тис. м^3/добу.

Водозабезпеченість на одного жителя в середній по водності рік за рахунок місцевого стоку становить 1,33 тис. м^3/рік.

Сучасний стан поверхневих водних об'єктів Полтавської області підданий антропогенному тиску виробничої діяльності суб'єктів господарювання. За даними порталу електронних послуг Державного агентства водних ресурсів України у 2025 році із природних водних об'єктів Полтавщини забрано 113,495 млн. м^3, в тому числі 76,623 млн. м^3 з підземних водних об'єктів. Використання свіжої води у порівнянні з попереднім роком зменшилось на 4,968 млн. м^3, у 2025 році використано 71,797 млн. м^3 води. На питні і санітарно-гігієнічні потреби надійшло 33,845 млн. м^3 води (зменшення на 2,4% у порівнянні з 2024 роком). Найбільше свіжої води використовується у житлово-комунальному і побутовому господарстві (водопостачання, каналізація, управління відходами) – 33,86 млн. м^3 (або 47,16% від загального використання води) та на сільське, лісове та рибне господарство – 16,367 млн м^3 (або 22,79% загального використання води по області). Також великі обсяги води надходять на потреби добувної промисловості та розроблення кар'єрів – 9,535млн. м^3 (або 13,28 % обласного використання). Високі показники споживання води у підприємств переробної промисловості – 6,037 млн. м^3 (або 8,4% загального обласного використання) та підприємств постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – 3,714 млн. м^3 (5,17% від загального обласного використання) [6].

У поверхневі водні об’єкти у 2025 році скинуто очисними спорудами області 64,578 млн. м^3 стічних вод, що на 6,473 млн м^3 менше у порівнянні з 2024 роком (підприємства скинули 73,051 млн м^3 зворотних вод), з них 4,714 млн. м^3 – без очищення, 2,613 млн. м^3 – недостатньо очищені стічні води. Найбільше забруднених зворотних (стічних) вод скинуто підприємствами добувної промисловості та розроблення кар’єрів та підприємствами водопостачання, каналізації та поводження з відходами.

Маса забруднюючих речовин, скинутих за 2025 рік у поверхневі водні об’єкти, становила 55,4951тис. т (у розрахунку щодо сухого залишку), що більше на 6,5% порівняно з попереднім роком (2024 р. – 51,8843 тис. т; 2023 р. – 31,015 тис. т; 2022 р. – 132,274 тис. т; 2021 р. – 137,352 тис. т; 2020 р. – 66,83 тис. т, 2019 р. – 28,23 тис. т., 2018 р. – 32,18 тис. т, 2017 р. – 33,87 тис. т, 2016 р. – 33,46 тис. т).

У літні місяці при високих температурах повітря якість води у Кременчуцькому та Кам’янському водосховищах різко погіршується. Вміст кисню стрімко падає, а марганцю – підвищується. Причиною такої ситуації є явище евтрофікації – збагачення водойм біогенними елементами, що супроводжується підвищенням біопродуктивності водойми. Евтрофікація може бути наслідком природного старіння водойми, змиву добрив з навколишніх полів (сполуки азоту, фосфору, органічні речовини) та забруднення водами підприємств. При відмиранні й розкладанні гідробіонтів, особливо синьо-зелених і діатомових водоростей, а також вищих водних рослин у водне середовище потрапляють токсичні речовини та марганець. Все це негативно впливає на якість води на питних водозаборах міст Кременчук та Горішні Плавні.

У водах річок Полтавської області вміст органічних речовин (біохімічне споживання кисню та хімічне споживання кисню) високий [6]. У той же час потрібно відзначити негативні зміни, що відбуваються у річках Ворскла, Оржиця та інших, особливо малих річок, що обумовлено замуленістю, як наслідок - евтрофікацією у теплий період водойм. Коефіцієнти забрудненості (КЗ) вод, згідно з КНД 211.1.1.106 – 2003 у 2025 році на території області складають 1,99-2,35. Як і в попередніх роках у річці Ворскла спостерігається підвищений вміст марганцю (КЗ – 11,4). Також, у річках спостерігався підвищений вміст заліза загального та фосфатів.

Однією із головних проблем річок є також їх захаращення. Тому у проєкті Програми до ключових заходів віднесено відновлення і підтримання гідрологічного стану річок Полтавської області (у межах реалізації Регіональної програми охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки з урахуванням регіональних пріоритетів Полтавської області на 2022 – 2027 роки („Довкілля – 2027”)).

Лабораторією моніторингу вод та ґрунтів щомісячно проводився відбір проб для діагностичного моніторингу по 20 пунктах спостереження. Згідно

отриманих протоколів якість води у річках істотно не змінилася (у порівнянні з минулим роком). У водах річок Полтавської області було виявлено важкі метали: кадмій; свинець; нікель; миш'як; хром загальний. Як правило у всіх створах зафіксовано перевищення середнього значення по нікелю – більше 4,0 мкг/дм^3. Максимальне значення вмісту нікелю у поверхневих водах Полтавської області також майже по всіх створах перевищує норму – 34,0 мкг/дм^3. По деяким створах було виявлено перевищення середнього значення по свинцю – більше 1,2 мкг/дм^3 та перевищення максимального значення по свинцю – 14,0 мкг/дм^3 (свинець було виявлено в р. Ворскла та р. Удай).

Крім того, із 156 км загального фронту берегів Кременчуцького водосховища в межах Полтавської області 44 км піддані водній абразії. Найбільшого руйнування зазнають береги поблизу п'яти населених пунктів Глобинського та Кременчуцького районів: інтенсивність розмиву цих берегів становить 3-7, а в окремі роки до 10-15 метрів на рік.

Централізованим цілодобовим водопостачанням забезпечені всі міста та селища області на 100%, сільські населені пункти – на 30,9%. За останні роки завдяки розвитку централізованого водопостачання, будівництва нових артезіанських свердловин рівень підключення населених пунктів до централізованого водопостачання зріс до 31,9%. Централізованим водопостачанням користуються 66,4% населення.

Полтавська область має розвинуту водопровідну мережу – 4 842 км, проте 40% з них – аварійні. Втрати води за рахунок зношеності мереж – 33%. Централізоване водопостачання споживачів здійснюється в основному з підземних водоносних горизонтів.

Міста Кременчук і Горішні Плавні забезпечуються питною водою з поверхневих джерел водопостачання водосховищ річки Дніпро.

В області підприємствами водопровідно-каналізаційного господарства обслуговується 334 водозабори та 948 артезіанських свердловин.

Об'єкти водопостачання та водовідведення забезпечені резервними джерелами живлення на 75%. Забезпечено основні водозабори та насосні станції. Протягом 2027 року планується доведення цього показника до 100% за рахунок залучення коштів місцевих бюджетів та міжнародної допомоги.

Централізованим водовідведенням міста області забезпечені на 80%, селища та села – на 2,0%. Комунальними підприємствами області експлуатується 1 200 км каналізаційних мереж, з яких 41% (494 км) ветхі та аварійні. Очищення стічних вод здійснюється на каналізаційних очисних спорудах фактичною потужністю 46,32 млн м^3/рік. У населених пунктах області нараховується 32 каналізаційні очисні споруди, 26 з яких потребують реконструкції.

Більшість систем централізованого водовідведення населених пунктів області побудована та введена в експлуатацію більше 40 років тому. За останній час значно погіршується стан каналізаційних мереж, споруд і обладнання.

Близько 80% каналізаційних очисних споруд, насосних станцій і обладнання на них потребують реконструкції.

У містах Полтава, Кременчук, Лубни, Миргород та Карлівка значно погіршився технічний стан магістральних колекторів, побудованих з залізобетонних труб в 60-70 роках минулого сторіччя, внаслідок негативного впливу сульфато-газової корозії. Зношеність інженерних мереж водовідведення у місті Полтава складає 85,0%. Питомі витрати електроенергії на водовідведення в середньому становлять 575 кВт-год/1000 м^3.

Потребують реконструкції водопровідні очисні споруди м. Кременчук. Населені пункти, розташовані на територіях Новогалещинської (село Бондарі) та Горішньоплавнівської територіальних громад (село Дмитрівка), що знаходяться в зоні негативного впливу на підземні водоносні горизонти ставка-випарника Акціонерного товариства „Укртатнафта", зараз користуються привізною або неякісною водою. Його площа становить 360 га, а місткість – 11,5 млн м^3.

З початком будівництва кар'єрів та об'єктів інфраструктури Біланівського гірничо-збагачувального комбінату, забезпечення його та прилеглих сіл Дмитрівка, Кияшки та Кузьменки водою питної якості залишається актуальним.

В цілому, питна вода в області відповідає вимогам чинного стандарту ДСанПіН 2.2.4-171-10. Але в ряді районів, водопостачання яких здійснюється з Бучацького водоносного горизонту, існує проблема щодо відхилень від вимог Державних санітарних норм та правил за вмістом фтору та іншими фізико-хімічними показниками.

Рішенням сесії Полтавської обласної ради 52 позачергової сесії восьмого скликання від 27.03.2026 № 1126 затверджений Перелік природоохоронних заходів для фінансування з фонду охорони навколишнього природного середовища Полтавської області в 2026 році. У 2026 році цільові кошти на фінансування заходів, спрямованих на розвиток об`єктів охорони навколишнього природного середовища становлять 6 035,637 тис. грн, з них заходи з охорони і раціонального використання водних ресурсів – 5 051,707 тис. грн, зокрема здійснено реалізацію заходів з охорони і раціонального використання водних ресурсів - поліпшення технічного стану та благоустрою прибережної зони р. Хорол в межах Сергіївської ОТГ Миргородського району Полтавської області на ділянці № 5; 6; 7.

Прогнозні зміни, якщо проєкт Програми не буде затверджений. У Полтавській області питання щодо водопостачання та водовідведення відноситься до першочергових, *тому у Програмі у межах реалізації ключових заходів передбачено заходи щодо*: покращення забезпечення населення області питною водою нормативної якості в межах науково обґрунтованих нормативів (норм) питного водопостачання; реформування та розвиток водопровідно-каналізаційного господарства, підвищення ефективності та надійності його функціонування водопостачання.

Також відповідно пріоритетних напрямків реалізації Програми визначено необхідність проведення паспортизації водних об'єктів, розташованих на території Полтавської області, з метою їх упорядкованого та раціонального використання, охорони водних ресурсів і створення умов для ефективного використання водних об'єктів.

Важливим напрямком реалізації Програми є заходи щодо удосконалення інфраструктури для управління осадами стічних вод від комунальних очисних споруд (відповідно заходів РПУВ), а також нейтралізація забруднення від вигрібних ям. Все це сприятиме зменшенню негативного впливу вигрібних ям, осадів стічних вод на стан довкілля області.

Земельні ресурси

Ґрунти Полтавської області формувалися у помірному кліматі з майже оптимальним зволоженням; переважно на лісових карбонатних пухких породах, які вирізняються багатим мінеральним складом і мають гарні фізико-хімічні властивості; лучно-степовою і степовою рослинністю на слабо дренованих вододілах і терасах, та широколистяно-лісовою рослинністю на подрібнених правобережжях річок; на півдні області характерне неглибоке залягання ґрунтових мінералізованих вод, на півночі − промивний водний режим; під впливом давнього господарського освоєння.

Основні типи ґрунтів Полтавщини: чорноземи, сірі лісні, піщані, заплавні, болотні (рис. 2). По суті, всі вони утворилися на потужних лесових відкладеннях і лише незначна частина ґрунтового покриву утворилася на алювіальних наносах, головним чином на борових терасах Дніпра та його притоках.

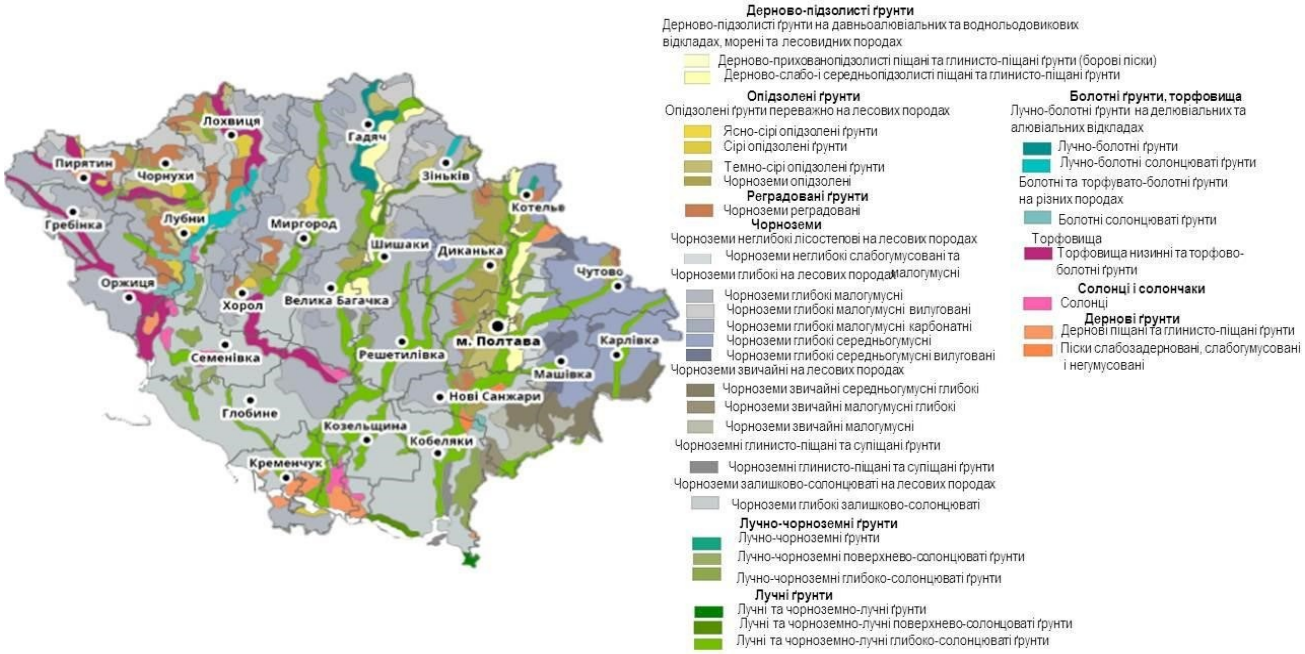

Рис. 2 - Ґрунти Полтавської області

Ґрунти в області є високо родючими – чорнозем займає 9/10 (90%) площі орних земель та придатні для вирощування практично усіх видів сільськогосподарської продукції, притаманної даній кліматичній зоні і навіть деяких південних видів (винограду, персиків та ін.).

За останніми обліковими даними Головного управління Держгеокадастру у Полтавській області (2015 рік) із загальної площі Полтавської області 2875,068 тис.га, сільськогосподарські землі складали 2223,198 тис.га – 77,3%, сільськогосподарські угіддя 2165,381 тис.га, або 75,31%, з них орні землі становили 1774,686 тис.га, або 61,7% від усієї території (82% сільськогосподарських угідь). Орні землі представлені, в основному, родючими чорноземами та їх різновидами. Значних змін у структурі та стані використання земель, в порівнянні з попередніми роками, не відбувалося [6].

Зміст гумусу знаходиться у межах 3% – 5% [12]. Зустрічаються також і солончаки, в основному в руслах річок. Якісний показник ґрунту на Полтавщині складає 72 бали. Відповідно даних Полтавської філії ДУ «Держґрунтохорона», площа ґрунтів області за низьким вмістом гумусу становить - 0,1 %, за середнім - 24,2 %, за підвищеним - 54,1 %, за високим - 20,0 %, за дуже високим – 1,6 %. У порівнянні з іншими регіонами України, Полтавська область має один із найвищих показників вмісту гумусу в ґрунтах. Площа ґрунтів області за дуже низьким вмістом азоту, що легко гідролізується становить - 20,4 %, за низьким - 75,4 %, за середнім - 3,2 %, за підвищеним – 1,0 %. Площа ґрунтів області за дуже низьким вмістом рухомих сполук фосфору становить 0,9 %, за низьким – 9,4 %, за середнім - 28,2 %, за підвищеним - 32,9 % за високим - 17,4 %, за дуже високим - 11,2 %. Площа ґрунтів області за низьким вмістом рухомих сполук калію становить 6,1 %, за середнім - 43,0 %, за підвищеним - 25,9 % за високим - 14,2 %, за дуже високим - 10,8 відсотка [6].

Незважаючи на значні площі, зайняті чорноземами та високий вміст гумусу в ґрунтах, в Полтавській області мають місце процеси, що негативно позначаються на стані ґрунту та зменшують його родючість. Основним процесом є втрата гумусу ґрунту. До цього призводять деградація ґрунту (а саме ерозія), незбалансований виніс та внесення поживних речовин в ґрунт, як наслідок – відбувається втрата поживних речовин ґрунтом та різке зменшення родючості ґрунту.

В Полтавській області розорано близько 77,3% від усієї території, більше, ніж в середньому по Україні (до 60%). Подібне використання земельних ресурсів не відповідає вимогам раціонального природокористування. Серед основних чинників негативного впливу на земельні ресурси сільськогосподарського виробництва є: значна розораність земель і, що найбільш небезпечно, на схилах; порушення і не дотримування сівозмін; застосування важкої техніки; недостатність внесення органічних та мінеральних добрив; надмірна насиченість структури посівних площ технічними культурами і, особливо, соняшником.

Негативним чинником є також збільшення кількості деградованих земель під впливом природних і антропогенних чинників.

Полтавська область має значний досвід у розвитку органічного землеробства і є безперечним лідером у його впровадженні. В області сертифіковано 49 підприємства, з яких 44 – виробники сільськогосподарської продукції, 5 – виробники засобів захисту рослин та добрив. Найбільш популярним напрямком органічного виробництва є рослинництво – 41 сертифіковане підприємство, з них 13 – займаються переробкою.

У Полтавській області обліковується 50,8 тис. га зрошуваних угідь, що становить 2,3% загальної площі сільськогосподарських угідь області.

Основними чинниками антропогенного впливу на земельні ресурси Полтавського регіону є сільське господарство, промисловість та транспорт. Використання земель без чіткого еколого – економічного та соціального обґрунтування стає причиною виникнення багатьох негативних явищ як екологічної, так і економічної природи. Зокрема, процеси водної та вітрової ерозії земель та інших несприятливих явищ у переважній більшості випадків спричинені саме нераціональним використанням і нехтуванням законами еколого-безпечного природокористування.

За даними Департаменту агропромислового розвитку Полтавської обласної військової адміністрації станом на 2025 р. площа земель, підданих сумісній дії водної та вітрової ерозії становить 749,2 тис. га (26% від загальної площі регіону), землі з кислими ґрунтами мають площу 787,867 тис. га (27,4%), землі із засоленими ґрунтами займають 7,2% площі Полтавщини (207,935 тис. га).

За даними Головного управління Держгеокадастру у Полтавській області рекультивація порушених земель у 2025 році не проводилась. За даними територіальних громад області наразі у стадії консервації перебувають 0,2584 тис. га земель сільськогосподарських угідь. Перебувають у стадії рекультивації 0,0371 тис. га порушених земель.

Серед об’єктів промисловості найбільший негативний вплив на стан земельних угідь в області чинять підприємства нафтогазового комплексу при будівництві та експлуатації газонафтових свердловин і трубопровідного транспорту та при пошкодженнях трубопроводів, найчастіше – навмисних, з метою крадіжок газоконденсату. Значної шкоди земельним ресурсам завдають ПрАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат», ТОВ «Єристівський гірничо-збагачувальний комбінат», ТОВ «Біланівський гірничо-збагачувальний комбінат», ПАТ «Укртатнафта» (нафтопереробний завод) - внаслідок специфіки технології виробництва, з підприємств енергетичного комплексу – Кременчуцька ГЕС, водами Кременчуцького водосховища інтенсивно розмивається берег на території Кременчуцького району. Тому одним із важливих напрямків, зазначених у проєкті Програми, є сприяння впровадженню екологоорієнтованих технологій на промислових підприємствах області (у межах реалізації Регіональної програми

охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки з урахуванням регіональних пріоритетів Полтавської області на 2022 – 2027 роки („Довкілля – 2027”)).

Активність землекористування на території області обумовлює екотехногенні навантаження на ґрунтовий покрив. Природний же рівень родючості ґрунтів на території громади зберігається досить високим. Однак, схилові ґрунти зазнають водної ерозії – в залежності від їх стрімкості формуються слабо-, середньо- та сильно змиті ґрунти. Еродовані крутосхилові землі є перспективними для заліснення. Долинні ґрунти зазнають перезволоження, підкислення/засолення та потребують інженерно-захисних та агротехнічних заходів щодо покращення. Серед основних екологічних проблем виділяються насамперед ті, що пов'язані із нераціональним використанням земель, деградацією грунтів, що призводить до порушення їх структури, зниженням родючості, втрат через ерозію та забруднення [6]. Крім того, джерелами забруднення ґрунтів є виробничо-комунальні та побутові стоки, а також місця розміщення побутових відходів. Свій внесок у локальне забруднення ґрунтів має також неканалізована забудова населених пунктів.

Загрозу для навколишнього середовища складають заборонені до використання, непридатні та змішані агрохімікати. Орієнтовно за даними територіальних громад залишилось непридатних ХЗЗР станом на 01.01.2026: в Пирятинській міській територіальній громаді – 4,40 т; в Лохвицькій міській територіальній громаді – 2,050 т; в Заводській міській раді – 25 т; в Гребінківській міській раді – 9,1 т; в Ромоданівській селищній раді – 15 т, в Чорнухинській селищній раді – 3,7 т [6].

Однією з проблем області є процес абразії берегів Кременчуцького водосховища. Втрата земель на рік складає від 3 до 4 метрів берегової лінії, а на окремих ділянках до 7 метрів.

Станом на 31.12.2025 (останні наявні дані) шкода, збитки та втрати, завдані навколишньому природному середовищу Полтавської області внаслідок збройної агресії російської федерації з 24 лютого 2022 року, становлять: забруднення ґрунтів - 203 031,702 тис. грн; засмічення земель - 5 952 965,19 тис. грн; усього земельні ресурси - 6 155 996,892 тис. грн;

Прогнозні зміни, якщо проєкт Програми не буде затверджений. Одним із важливих напрямків, зазначених у проєкті Програми є всебічний розвиток сільських територій, у тому числі органічного виробництва, що сприятиме зменшенню техногенного навантаження на грунти. Зокрема визначені завдання щодо підтримки перспективних напрямів розвитку сільськогосподарського виробництва, у тому числі органічного землеробства задля раціонального використання і збереження земельного фонду (у межах реалізації Програми розвитку та підтримки аграрного комплексу Полтавщини за пріоритетними напрямками на період до 2027 року та Програми ефективного використання

земельних ресурсів Полтавщини на період 2022 – 2027 років).

Також якщо не будуть запроваджені новітні технології у сфері управління відходами, буде відбуватися подальше забруднення ґрунтів, разом з цим можливе і забруднення підземних вод. Тому одним із важливих напрямків, зазначених у проєкті Програми є поліпшення екологічної ситуації та підвищення рівня екологічної безпеки, що включає заходи щодо охорони земель відповідно РПУВ, у тому числі: формування екологічної свідомості населення (з метою зменшення несанкціонованого видалення відходів), ліквідація та рекультивація звалищ ПВ на території області, що сприятиме зменшенню техногенного навантаження на прилеглі земельні ресурси.

Природні мінеральні ресурси

Різноплановість геологічної будови території Полтавщини обумовлює наявність в надрах покладів різноманітних корисних копалин.

Територія Полтавської області охоплює центральну частину Дніпровсько-Донецької западини та місце її поєднання з Українським кристалічним щитом.

Область займає одне з перших місць в Україні по запасах і видобутку залізної руди, природного газу, газового конденсату, супутнього гелію, нафти. Серед інших корисних копалин – торф, будівельні матеріали, мінеральні води.

Однак, найціннішими у надрах Дніпровсько-Донецької западини, як геологічної структури, що простягається з північного заходу на південний схід та охоплює північні, центральні і східні райони області, є поклади вуглеводнів – нафти, природного газу та газового конденсату. Крім нафти, газу і газового конденсату, родовища вуглеводнів містять такі корисні речовини як гелій, етан, пропан та бутан, які вилучаються у процесі первинної підготовки вуглеводнів.Усього на Полтавщині розвідано біля 300 родовищ корисних копалин, серед яких нафта, газ та конденсат, залізна руда, граніт, пісок, глина, бішофіт та інші (рис. 3).

Природні паливно-енергетичні ресурси області представлені природним газом, газовим конденсатом та нафтою. Вуглеводневий потенціал (запаси) Полтавської області складає біля 2,0 млрд. т умовного палива, перспективні і прогнозні ресурси (за попередньою оцінкою) понад 1,0 млрд. т. Полтавщина на загальнодержавному рівні забезпечує 60,5% видобутку газового конденсату, 43,4% газу природного, 10,1% нафти сирої. В регіоні виявлено 13 родовищ нафти та газу, зокрема, Радченківське, Сагайдацьке, Зачепилівське, Кибинцівське, Глинсько-Розбишівське, Більське, Чорнухинське та інші.

Рис. 3 - Природні мінеральні ресурси Полтавської області та України

Відповідно до інформації з Державного кадастру родовищ та проявів корисних копалин на території області обліковується 86 родовищ вуглеводнів, з яких 65, що розробляються, та 7 знаходяться на консервації.

З породами Українського щита (гранітами, діоритами, мігматитами, діабазами), що виходять на поверхню в районі міста Кременчук та міста Горішні Плавні, пов'язані родовища залізної руди (кварцитів залізистих) Кременчуцького залізорудного району та родовища будівельного каменю.

Серед корисних копалин важливе місце належить залізним рудам. Великі їх

поклади залягають у межах Кременчуцької магнітної аномалії, створюваної залізистими кварцитами, що простягаються від Криворіжжя і проходять за 8 км на схід від Кременчука. Найбільше промислове значення мають Горішньоплавнівське, Лавриківське, Єристівське родовища. Завдяки процесу збагачення концентрат заліза в рудах, що видобуваються на Горішньоплавнівському та Лавриківському родовищах, складає від 60 до 65%. Середній вміст заліза в руді на Єристівському родовищі – 33,5%. Загальні запаси залізної руди на цих 3 родовищах становлять 2,4 млрд. т. Перспективним для освоєння є Біланівське родовище, запаси залізної руди якого оцінені у 10 млрд. т., вміст заліза у руді – близько 30%. У Кременчуцькому районі є також величезні запаси кварцитів, які легко піддаються збагачуванню.

Понад Дніпром залягають поклади граніту. Сотні тисяч кубометрів граніту щороку добувають тільки з 6 кар'єрів – Крюківського, Чикалівського, Тахтаївського, Малокохнівського, Піщанського, Редутського – в Кременчуцькому районі.

На території області є поклади високоякісних глин, придатних для виробництва цегли, гончарної черепиці, посуду тощо. Зустрічається і мергель. Найбільші родовища його зосереджені поблизу селища міського типу Градизька Глобинського району та села Максимівки Кременчуцького району (гора Пивиха).

Крім звичайних сортів піску, які використовуються на цегельних заводах, у цементному виробництві і для виготовлення залізобетону, на Полтавщині є поклади високоякісного чистого кварцевого піску та його кольорових різновидностей, придатних для виробництва скла і силікатної цегли. Запаси пісків різної якості складають 15 млн. т. Більшість цих родовищ зосереджені в Зіньківському, Миргородському, Диканському, Кременчуцькому і Гадяцькому районах. Полтавщина займає 6 місце в Україні за покладами торфу.

Понад 120 родовищ торфу розвідано в долинах річок західної й північної частин області, зокрема, по річках Сліпорід, Оржиця, Сула, Хорол, Удай та інших. Найбільші запаси торфу — в Лохвицькому і Лубенському районах. В останні роки видобуток торфу практично зупинено.

На території області виявлено 20 джерел мінеральних вод, які відносять до хлоридно-натрієвих, гідрокарбонатно-хлоридно-натрієвих (вуглекислих). Найвідоміше з них – Миргородське було відкрите ще у 1914 році. Однак використання його почалося лише за радянських часів. В урочищі Бутова Гора, між Яреськами і Шишаками, поблизу річки Псла, відкрите джерело, вода якого має в собі велику кількість корисних речовин для лікування хворих із зниженою кислотністю шлунку. Біля джерела побудовано завод, який випускає «Гоголівську» мінеральну воду. У селищі Нові Санжари відкрито води, які за хімічним складом близькі до джерел «П'ятигорський нарзан», «Сойми» та аналогічні водам Трускавця і Слов'янська. У глибинних горизонтах Дніпровсько-Донецької западини залягають термальні води з практично невичерпними

запасами.

На Східно-Полтавському та Затуринському родовищах видобувають бішофіт (насичений розчинами хлориду магнію, домішками мікроелементів), який використовують у будівництві та медицині.

Прогнозні зміни, якщо проєкт Програми не буде затверджений. На даний час досить важливими питаннями насьогодні для області є стале споживання, екологоорієнтоване та екологобезпечне виробництво. Стимулювання природокористувачів до зменшення шкідливого впливу на довкілля, раціонального та ощадливого використання природних ресурсів та зменшення енерго- і ресурсоємності одиниці продукції – віднесено до ключових напрямків проєкту Програми. Передбачені заходи щодо стимулювання впровадженню енергоефективних технологій, замкнутих циклів виробництва, установок для відновлення вторсировини на підприємствах області.

Лісові ресурси

Розташовані на території Полтавської області ліси виконують переважно екологічні функції, такі як водоохоронні, захисні, рекреаційні. За останніми даними Головного управління Держгеокадастру у Полтавській області ліси та інші лісовкриті площі Полтавщини становили 285,9 тис. га (10% площі області), з них вкриті лісовою рослинністю 272,7 тис. гектарів (9%). Для оптимального досягнення лісистості (для лісостепової зони – 18%) необхідно максимально освоювати землі, непридатні для ведення сільського господарства (насамперед, в тих місцях, де вони були раніше, за виключенням степових балок).

Ліси є національним багатством країни і за своїм призначенням та місцем розташування виконують переважно екологічні (водоохоронні, захисні, санітарно-гігієнічні, оздоровчі, рекреаційні), естетичні, виховні та інші функції, мають обмежене експлуатаційне значення і підлягають державному обліку та охороні.Потребує ефективних рішень питання збільшення площі лісів в природно-заповідній мережі області, враховуючи те, що широколистяні ліси області є зональним типом рослинності, а хвойні насадження та їх похідні – мішані ліси – є осередками рідкісних видів флори і фауни.

Упродовж останніх років порідний склад лісів майже не змінюється. Лісовідновлення та лісорозведення на ділянках, що вийшли з лісовідновних рубок, згарищ, проводяться породами, які зростали тут раніше.

Незадовільними залишаються обсяги посадки лісонасаджень в смугах відводу автодоріг в області, на великій кількості автошляхів вони відсутні. Окремі ділянки автодоріг потребують знесення дерев, які пошкоджені омелою, та негайної їх заміни.

Загальна динаміка природного поновлення за останні роки є позитивною, але через пожежі у літній період зазначений показник завжди менше. Лісовідновлення відбувається переважно завдяки створенню лісових культур. У

2025 р. висаджено лісових культур на площі 842,2 га (у 2024 р. - 689,1 га, 2023 р. – 785,9 га, у 2022 р. – 994 га, у 2021 р. – 1213 га, у 2020 р. – 923 га, у 2019 р. – 1221,0 га, у 2018 р. – 1138,0 га, у 2017 р. – 1428,0 га). Також у звітному році посіяно лісу 37,2 га (у 2024 р. - 24,7 га, 2023 р. – 17,1 га, у 2022 р. – 7 га, у 2021 р. – 26 га, у 2020 р. – 1 га, у 2019 р. – 33 га; у 2018 р. − посів не проводився; у 2017 р. – 10 га; у 2016 р. – 35 га; у 2015 р. – 31 га; у 2014 р. − 13 га).

Природне поновлення лісових насаджень на території Полтавської області у 2025 році відбулося на 29,5 га, що більше обсягів попереднього року (у 2024 р. - 27,5 га, у 2023 р. – 89,6 га, у 2022 р. – 118 га, у 2021 р. – 104 га, у 2020 р. – 119 га, у 2019 р. – 207 га, у 2018 р. – 160 га, у 2017 р. – 139 га).

У 2025 році усього загиблих лісових насаджень зафіксовано на площі 229,7 га, з них через пожежі – 26,0 га, несприятдивих погодних умов – 189,0 га. Щорічно питання про протипожежний захист лісів, торфовищ і сільгоспугідь у весняно-літній період розглядається на засіданнях регіональної комісії з питань техногенної екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій. Підприємствам, установам та організаціям області даються відповідні доручення щодо недопущення та мінімізації (у разі виникнення) можливих негативних наслідків надзвичайних ситуацій.

Прогнозні зміни, якщо проєкт Програми не буде затверджений. У проєкті Програми передбачено реалізацію заходів щодо відтворення лісів, створення нових та реконструкція існуючих полезахисних лісових смуг та інших захисних насаджень.

Контроль за охороною, захистом, використанням та відтворенням лісів полягає у забезпеченні додержання всіма державними і громадськими органами, підприємствами, установами та організаціями, а також громадянами вимог лісового законодавства.

Природно-заповідний фонд та екологічна мережа

Екологічна мережа – єдина територіальна система, яка утворюється з метою поліпшення умов для формування та відновлення довкілля, підвищення природно-ресурсного потенціалу території України, збереження ландшафтного та біологічного різноманіття, місць оселення та зростання цінних видів тваринного і рослинного світу, генетичного фонду, шляхів міграції тварин через поєднання територій та об'єктів природно-заповідного фонду, а також інших територій, які мають особливу цінність для охорони навколишнього природного середовища і підлягають особливій охороні (Закон України «Про екологічну мережу»).

До складових структурних елементів екологічної мережі Закон відносить:

- території та об'єкти природно-заповідного фонду;
- землі водного фонду, водно-болотні угіддя, водоохоронні зони;
- землі лісового фонду;
- полезахисні лісові смуги та інші захисні насадження;

- землі оздоровчого призначення;

- землі рекреаційного призначення;

- території, які є місцями перебування чи зростання видів тваринного і рослинного світу, занесених до Червоної книги України тощо.

Станом на 01.01.2026 природно-заповідний фонд (ПЗФ) Полтавської області налічує 400 територій та об'єктів загальною площею 144189,2613 га, що складає 5,01 % від загальної площі області. З них 30 мають статус загальнодержавного значення: 2 національні природні парки, 20 заказників, 1 ботанічна пам'ятка природи, 1 ботанічний сад, 2 дендрологічні парки, 4 парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва.

Кількість територій та об'єктів ПЗФ місцевого значення становить 370, з яких: 5 – регіональні ландшафтні парки, 165 – заказники (58 ландшафтних, 3 лісових, 39 ботанічних, 7 загальнозоологічних, 2 орнітологічних, 4 ентомологічних та 52 гідрологічних), 138 – пам'ятки природи (13 комплексних, 111 ботанічних, 2 зоологічних, 3 гідрологічних, 9 геологічних), 48 – заповідні урочища, 1 – дендрологічний парк та 13 – парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва (табл. 4).

*Таблиця 4 - Динаміка структури природно-заповідного фонду Полтавської області**

Категорії територій та об'єктів ПЗФ	*На 01.01.2025 р.*		*На 01.01.2026 р.*	
1	*2*	*3*	*4*	*5*
Природні заповідники				
Біосферні заповідники				
Національні природні парки	2	22792,62 (9120,32)	2	22792,62 (9120,32)
Регіональні ландшафтні парки	5	53879,3635 (44810,0435)	5	53879,3635 (44810,0435)
Заказники загальнодержавного значення	20	41226,9	20	41226,9
Заказники місцевого значення	165	39306,5512	165	9306,5512
Пам'ятки природи загальнодержавного значення	1	145,00	1	145,00
Пам'ятки природи місцевого значення	138	1751,8701	138	1751,8701
Заповідні урочища	48	7188,5	48	7188,5
Ботанічні сади загальнодержавного значення	1	18,00 (3)	1	18,00 (3)
Ботанічні сади місцевого значення				
Дендрологічні парки загальнодержавного значення	2	20,9	2	20,9
Дендрологічні парки місцевого значення	1	7,6365	1	7,6365
Зоологічні парки загальнодержавного значення				
Зоологічні парки місцевого значення				
Парки-пам'ятки садово-паркового	4	442,5	4	442,5

мистецтва загальнодержавного значення				
Парки-пам’ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення	13	179,64	13	179,64
РАЗОМ	400	166959,4813	400	166959,4813
В тому числі: загальнодержавного значення	30	64645,92	30	64645,92
Місцевого значення	370	102313,5613	370	102313,5613
Фактична площа ПЗФ	**400**	**144189,2613**	**400**	**144189,2613**
% фактичної площі ПЗФ від площі адміністративно-територіальної одиниці	x	5,01	x	5,01

-* дані [5].

На рівні держави Комітетом з питань екологічної політики та природокористування спільно з проєктом "Підтримка Парламенту України з питань сталої енергетики та охорони довкілля", що впроваджується Програмою розвитку ООН за фінансової підтримки Посольства Швеції в Україні проводився захід з обговорення питання "Про Євроінтеграційну платформу у сфері довкілля". У рамках заходу обговорювався проєкт Закону України "Про території Смарагдової мережі" та зобов’язання України з питань збереження природного середовища існування дикої флори та фауни (оселищ) в рамках угоди про асоціацію з ЄС. Наразі до складу мережі включено 377 територій України, зокрема всі існуючі заповідники і національні природні парки (рис. 4).

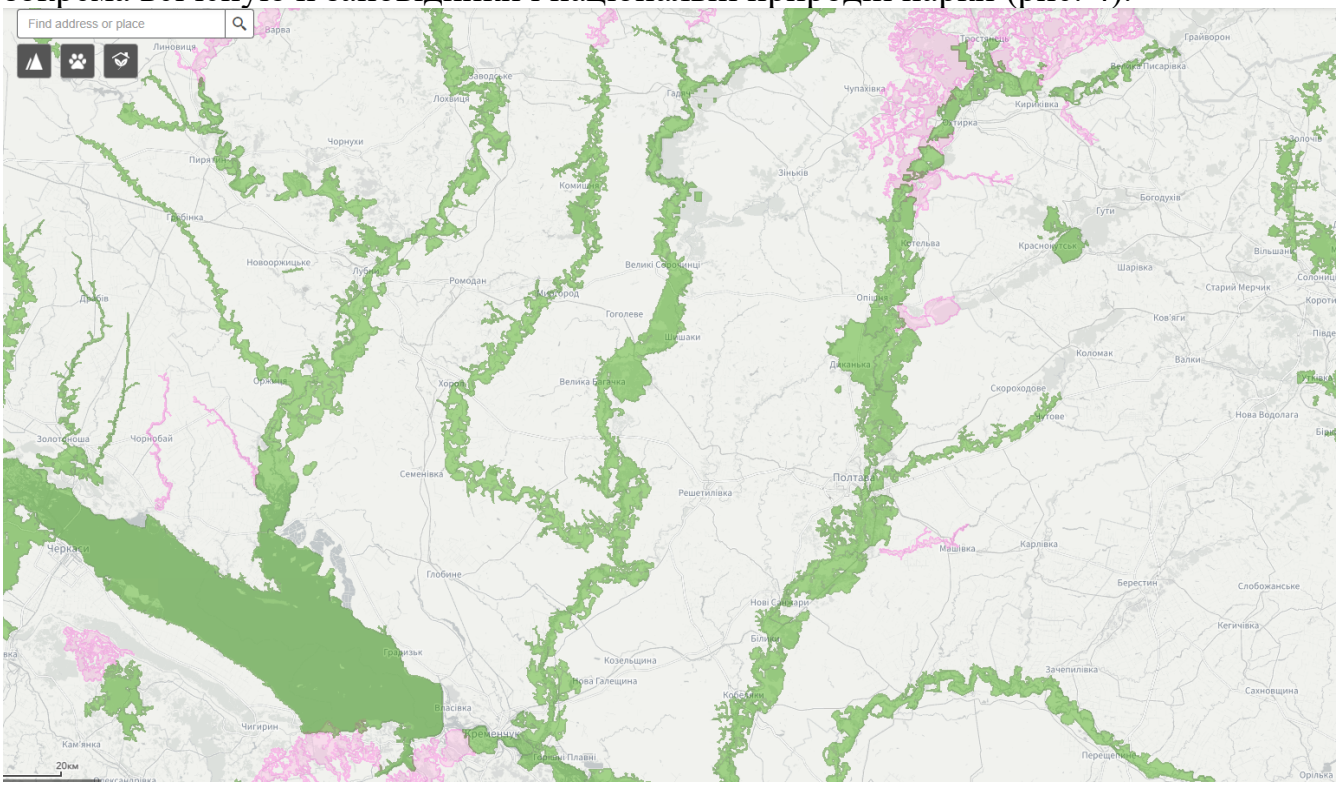

*Рис. 4 - Об’єкти Смарагдової мережі (*https://emerald.eea.europa.eu/)

В умовах розвитку господарської діяльності людини біологічне та ландшафтне різноманіття потребує постійної уваги та дбайливої охорони. Стратегічні завдання області у сфері збереження біорізноманіття – зменшення втрат біологічного та ландшафтного різноманіття, збереження та відновлення чисельності видів природної флори та фауни, зокрема, мігруючих видів тварин, середовищ їх існування, протидія незаконному обігу та торгівлі об'єктами дикої фауни і флори, збільшення та розширення територій природно-заповідного фонду.

Стаття 3 Закону України «Про екологічну мережу» передбачає, що екомережа – єдина територіальна система, яка утворюється з метою поліпшення умов для формування та відновлення довкілля, підвищення природно-ресурсного потенціалу території України, збереження ландшафтного та біорізноманіття, місць оселення та зростання цінних видів тваринного і рослинного світу, генетичного фонду, шляхів міграції тварин через поєднання територій та об'єктів природно-заповідного фонду, а також інших територій, які мають особливу цінність для охорони навколишнього природного середовища і відповідно до законів та міжнародних зобов'язань України підлягають особливій охороні.

Окрім того, структурні елементи екомережі це території екомережі, що відрізняються за своїми функціями. До структурних елементів екомережі відносяться ключові, сполучні, буферні та відновлювані території. Ключові території забезпечують збереження найбільш цінних і типових для даного регіону компонентів ландшафтного та біорізноманіття. Сполучні території (екокоридори) поєднують між собою ключові території, забезпечують міграцію тварин та обмін генетичного матеріалу. Буферні території забезпечують захист ключових та сполучних територій від зовнішніх впливів. Відновлювані території забезпечують формування просторової цілісності екомережі, для яких мають бути виконані першочергові заходи щодо відтворення первинного природного стану.

Проєкт Програми розроблено з дотриманням природоохоронного законодавства. Закон України «Про природно-заповідний фонд України» (далі – Закон) передбачає, що природоохоронні території охороняється як національне надбання, щодо якого встановлюється особливий режим охорони, відтворення і використання. На землях природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного або історико-культурного призначення забороняється будь-яка діяльність, яка негативно впливає або може негативно впливати на стан природних та історико-культурних комплексів та об'єктів чи перешкоджає їх використанню за цільовим призначенням.

Стаття 26 Закону передбачає, що на територіях заказників забороняються рубки головного користування, суцільні, прохідні, лісовідновні та поступові рубки, видалення захаращеності, а також полювання та інша діяльність, що суперечить цілям і завданням, передбаченим положенням про заказник. Господарська, наукова та інша діяльність, що не суперечить цілям і завданням

заказника, проводиться з додержанням загальних вимог щодо охорони навколишнього природного середовища. Власники або користувачі земельних ділянок, водних та інших природних об'єктів, оголошених заказником, беруть на себе зобов'язання щодо забезпечення режиму їх охорони та збереження.

Стаття 28 Закону передбачає, що на території пам'яток природи забороняються суцільні, поступові, лісовідновні та прохідні рубки, видалення захащеності, полювання та будь-яка інша діяльність, що загрожує збереженню або призводить до деградації чи зміни первісного їх стану. Власники або користувачі земельних ділянок, водних та інших природних об'єктів, оголошених пам'ятками природи, беруть на себе зобов'язання щодо забезпечення режиму їх охорони та збереження.

Разом з тим, згідно статті 30 Закону, на території заповідних урочищ забороняються всі види рубок, у тому числі санітарні, рубки формування і оздоровлення лісів, видалення захащеності та будь-яка діяльність, що порушує природні процеси, які відбуваються у природних комплексах, включених до їх складу, відповідно до вимог, встановлених для природних заповідників.

Власники або користувачі земельних ділянок, водних та інших природних об'єктів, оголошених заповідними урочищами, беруть на себе зобов'язання щодо забезпечення режиму їх охорони та збереження.

Основними проблемами розвитку заповідної справи в Полтавській області є: недостатнє охоплення заповіданням екологічно стійких природних комплексів; загальний показник заповідності в області 5,01% є нижчим за національний (6,05%) і європейський (12-15%); нерівномірність розвитку заповідної справи в межах області; недостатнє сприяння місцевих органів самоврядування розширенню площ ПЗФ на місцевому рівні.

Відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України № 443-р від 21.04.2021 р. «Про затвердження Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на період до 2025 року» необхідно забезпечити збільшення площі заповідних територій на 3 %, за рахунок створення нових або розширення площ вже існуючих територій та об'єктів ПЗФ. Це особливо важливо, враховуючи високий рівень розораності території України та подальший курс на інтесивне сільське господарство, що загрожує стійкому існуванню природних екосистем на територіях місцевих громад.

Прогнозні зміни, якщо проєкт Програми не буде затверджений. У проєкті Програми передбачено реалізацію заходів щодо збереження та розвитку територій та об'єктів природно-заповідного фонду області, у т.ч. винесення в натурі меж територій та об'єктів природно-заповідного фонду Полтавської області, розробка проєктів розширення та створення нових об'єктів та територій природно-заповідного фонду Полтавської області (у рамках реалізації програми «Довкілля-2027»), які відповідають заходам ***Регіональної схеми формування***

екологічної мережі Полтавської області (розпорядження Полтавської обласної державної адміністрації від 14.02.2022 № 58).

Рослинний та тваринний світ

Рослинний світ області багатий і різноманітний. Рослинний покрив представлений угрупованнями степів, лук, заплавних і соснових лісів, широколистяних лісів (здебільшого дібров), прибережно-водних і водних фітоценозів. Сучасний рослинний покрив регіону має трансформований характер. Напівприродні ценози збереглися переважно на заплавах річок, іноді – на їх терасах, хоча останнім часом також зазнали значних змін.

Зональні типи рослинності, широколистяні ліси та лучні степи, займають незначні площі. Ліси трапляються переважно на терасах річкових долин. Їх поширенню, крім антропогенного впливу, заважає засолення ґрунтів, яке є характерним для області. Степова рослинність займає схили балок і річкових долин, нерозорані кургани. Лучні степи області характеризуються найбільшою флористичною різноманітністю.

Загальна кількість видів флори на території регіону складає 1514 одиниць (вищих судинних, голонасінних, хвощів, папоротей, плавунів). Це 33,5% до загальної чисельності видів України. Усього видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України - 66 екз.

Територія області входить переважно до лісостепового зоогеографічного району відповідно до карти зоогеографічного районування, ділянка Східноєвропейського листяного лісу та лісоспепу, лівобережна Дніпровська підділянка. Ліси трапляються переважно на терасах річкових долин. Їх поширенню, крім антропогенного впливу, заважає засолення ґрунтів, яке є характерним для області. Степова рослинність займає схили балок і річкових долин, нерозорані кургани. Лучні степи області характеризуються найбільшою флористичною різноманітністю.

Відповідно геоботанічного районування України територія області відноситься до Східноєвропейської лісостепової провінції дубових лісів, остепнених луків та лучних степів, Української лісостепової підпровінції. Серед видів місцевої флори близько 1500 видів рослин з відділу покритонасінних, 3 види голонасінних, 16 видів папоротеподібних, 9 видів хвощів, 3 види плаунів, а також по 160 видів мохів і лишайників.

Для природного біорізноманіття області загрозливими є процеси синантропізації (забур'яненості) та адвентизації (експансій чужорідних видів рослин і тварин). Із рослин такими є: робінія звичайна, клен ясенелистий, маслинка вузьколиста, амброзія полинолиста, ваточник сирійський, золотарник канадський та ін.

Зникнення дрібних водотоків, обміління річок, евтрофікація води в них є результатом, насамперед, змивів із сільськогосподарських угідь та розоренням

водоохоронних зон, а також зарегулюванням самих річок. Останнє призводить до прогресуючого засолення заплавних грунтів через відсутність природних гідрорегулюючих процесів, зокрема весняних повеней.

За останнє сторіччя становище природної рослинності різко погіршилося – залишки степових зональних та інших типів рослинності були деградовані. В останні два десятиріччя ділянки степової рослинності менше страждають від випасу, що дає можливість відновлення ковилових угруповань, підвищення фіторізноманіття, у тому числі рідкісних та зникаючих видів. Охорона природного фіторізноманіття здійснюється в Полтавській області шляхом: ведення Переліку видів рослин, які не занесені до Червоної книги України, але є рідкісними або такими, що перебувають під загрозою зникнення в природних умовах на території Полтавської області і віднесені до третьої категорії (відповідне Рішення ухвалено вісімнадцятою сесію четвертого скликання Полтавської обласної ради 23 березня 2005р.); оптимізації та розбудови регіональної природно-заповідної екологічної мережі.

Фауністичний список Полтавської області представлений: 66 видами ссавців; 307 видами птахів, 150 видів з яких постійно гніздяться; 10 видами земноводних та 11 видами плазунів; 38 видами риб та великим різновидом комах. Серед загальної кількості видів найбільш вразливими є степові зооценози, з них більше половини потребують особливої охорони.

Загалом на території Полтавської області зустрічаються 132 види тварин, занесених до Червоної книги України, з них круглих черв'яків – 1, кільчастих черв'яків – 2, членистоногих – 66, хордових – 63. Також зустрічаються 29 видів тварин, що занесені до додатків Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори та перебувають під загрозою зникнення (CITES); 241 види тварин, занесені до додатків Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі (Бернської конвенції); 96 види, занесені до додатків Конвенції про збереження мігруючих видів диких тварин (Боннської конвенції, CMS); 52 видів, що охороняються відповідно до Угоди про збереження афро-євразійських мігруючих водноболотних птахів (AEWA); 7 видів, що охороняються відповідно до Угоди про збереження популяцій європейських кажанів (EUROBATS).

У процесах прийняття рішень при реалізації проєкту Програми передбачено використання вебзастосунку «Biodiversity Viewer», що забезпечує швидкий та зручний доступ до даних про реєстрації біологічних видів, що підлягають особливій охороні відповідно до українського законодавства. Інструмент «Biodiversity Viewer» дозволяє у лічені хвилини отримати інформацію про опубліковані на GBIF дані про поширення біологічних видів на території України (на цей час близько 2,5 млн. записів) у зручних для користування форматах. Такі дані містять інформацію про джерело та авторів даних, а також валідне посилання на необхідні дані (https://uncg.org.ua/biodiversity-viewer/ *(Полтавська область)*).

Основні проблемні питання у сфері охорони використання та відтворення тваринного світу на території області: браконьєрство на суходолі та на воді; пошкодження місць проживання тварин; збіднення екосистем. Фактична лісистість на території області є недостатньою, а тому потребує збільшення.

Військова агресія завдає різнобічних і часто тривалих збитків біологічному й ландшафтному різноманіттю. Окрім негайного фізичного знищення, конфлікти запускають низку процесів - хімічне забруднення, фрагментацію, інвазії та соціально-економічні зміни - що посилюють вразливість екосистем і знижують їхню стійкість. Основними причинами зменшення рівня біорізноманіття є також відсутність збалансованого функціонування господарської діяльності, зокрема це пов'язано із приватизацією землі, внаслідок чого відбуваються зміни складу, структури грунтів, забур'янення земельних угідь, які не освоюються, розорення пасовищ, сіножатей.

Прогнозні зміни, якщо проєкт Програми не буде затверджений. Реалізація проєкту Програми не призводить до зміни кількісних та якісних показників флори й фауни, а також рослинного покриву та оселищ на суміжних територіях, не відбуваються зміни, виснаження й деградації рослинних угруповань, а також ландшафтів. Важливо зменшувати антропогенний вплив людини на флору та фауну, особливо у їх природних екосистемах, тому зменшення забруднення довкілля, зменшення видалення відходів, їх впливу на природні екосистеми, а також розширення площ ПЗФ є важливими складовими подальшого розвитку області. Також проєкт Програми сприятиме подальшому розвитку аквакультури в області шляхом зариблення водосховищ, водойм, річок цінними видами риб з метою поповнення запасів водних біоресурсів, збереження їх біорізноманіття та природної рекреації водойм.

Управління відходами

За даними Департаменту будівництва, містобудування і архітектури, житлово-комунального господарства та енергетики Полтавської обласної військової адміністрації обсяги утворення відходів житлово-комунального гасподарства у 2025 році становили 2084 тис. м^3.

Усього за 2025 рік зібрано 295606,85 т побутових відходів та їх компонентів, з них: 983,75 т передано до заготівельних пунктів вторинної сировини, 294623,1 т – на полігони та сміттєзвалища. Обсяги захоронення побутових відходів та їх компонентів на полігонах та сміттєзвалищах Полтавської області від початку їх експлуатації становлять 10237,515 тис. т.

Загальна кількість існуючих у 2025 році несанкціонованих сміттєзвалищ на території області становила 360. Завдяки спільним зусиллям Полтавської обласної військової адміністрації, районних військових адміністрацій, територіальних громад, Державної екологічної інспекції Центрального округу та вжитим заходам на території області протягом 2025 року ліквідовано 220 сміттєзвалищ. Таким

чином, залишок неліквідованих несанкціонованих сміттєзвалищ станом на 01.01.2026 становив 140 [6].

На виконання вимог статті 51 Закону України «Про управління відходами» розроблено Регіональний план управління відходами в Полтавській області до 2033 року (РПУВ) та затверджено розпорядженням начальника обласної військової адміністрації від 18.12.2025 № 977. Регіональний план управління відходами є документом державного планування, що містить комплекс взаємопов'язаних завдань і заходів, узгоджених за строками та ресурсним забезпеченням з усіма задіяними виконавцями, спрямованих на забезпечення сталого управління відходами в регіоні та є основою для розроблення місцевих планів управління відходами.

З метою удосконалення системи управління відходами та території області, Регіональним планом управління відходами заплановано створення 6 регіональних полігонів побутових відходів, чотирьох сміттєпереробних заводів, 26 сміттєсортувальних станцій, а також оновлення матеріально-технічної бази суб'єктів господарювання у сфері управління відходами, у тому числі придбання контейнерів для побутових відходів та сміттєвозів. Проєкт Програми відповідає цілям, завданням і заходам РПУВ та передбачає їх реалізацію на 2027 рік.

Прогнозні зміни, якщо проєкт Програми не буде затверджений.

Накопичення обсягів відходів без належного їх утримання у місцях розміщення відходів, відсутність дієвої системи вилучення вторинних вторинних ресурсів та сучасного підприємства з відновлення побутових відходів (ПВ) на території області, утворення стихійних звалищ створює ризики негативного впливу на здоров'я населення. На даний час на території області виникає нагальна потреба удосконалення роботи у напрямку організації збирання та відновлення відходів. При вилученні ресурсоцінних фракцій можливо отримувати додатковий дохід та зменшуванти техногенне навантаження на місця розміщення відходів.

Проєкт Програми передбачає заходи щодо вирішення пріоритетних проблем області у сфері управління відходами, зокрема у межах Регіональної програми охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки з урахуванням регіональних пріоритетів Полтавської області на 2022 – 2027 роки („Довкілля – 2027") та з урахуванням Регіонального плану управління відходами у Полтавській області до 2033 року, зокрема на 2027 передбачено: забезпечення ефективного управління відходами, запобігання їх утворенню, зменшення обсягів захоронення та негативного впливу відходів на довкілля; будівництво сміттєпереробної інфраструктури (відповідно заходам РПУВ). Також у проєкті Програми передбачено заходи РПУВ щодо впровадження системи роздільного збору відходів, створення відповідного інфраструктурного забезпечення для розвитку ринку вторсировини; забезпечення системи екологічно безпечного видалення невідсортованих залишків відходів; зменшення обсягу утворення ПВ; заходи щодо розробки системи управління

небезпечними відходами; організації системи управління медичними відходами; встановлення інфраструктурного забезпечення для управління великогабаритними та будівельними відходами; розробки системи управління електроприладами; розробки системи управління відпрацьованими транспортними засобами; розробки системи управління біовідходами тощо.

Матеріальні активи, об'єкти культурної спадщини

Відповідно до системи Електронного реєстру об'єктів культурної спадщини на території Полтавської області розміщено 1581 пам'ятки, 95 пам'яток національного значення, 866 — місцевого значення області, а також 620 найвизначніших об'єктів археології Полтавщини. Більша частина з них знаходиться на території Котелевської, Чутівської, Оржицької, Миргородської, Опішнянської територіальних громад.

Полтавщина належить до регіонів України із самобутньою та унікальною культурною спадщиною. У Полтавській області нараховується 146 музеїв, з яких 38 комунальних, 1 національний, 1 державний та 106 закладів, які працюють на громадських засадах, зберігають близько 0,5 млн. експонатів, що належать до Музейного фонду України. Самобутня, рідкісна культурна спадщина та історія області є підґрунтям для створення потужних культурно-туристичних осередків в регіоні.

Прогнозні зміни, якщо проєкт Програми не буде затверджений. У проєкті Програми передбачено заходи щодо збереження об'єктів історичної та культурної спадщини, тому реалізації Програми передбачає позитивні наслідки для розвитку історико-культурного потенціалу громади, що відповідає Стратегії регіонального розвитку Полтавської області на 2021 – 2027 роки.

Якщо під час проведення будь-яких робіт виявлено знахідку археологічного або історичного характеру(уламків посуду, кісток, знарядь праці, зброї і т.д.), то згідно ст. 36 Закону України «Про охорону культурної спадщини», виконавець робіт зобов'язаний зупинити їх подальше ведення і протягом однієї доби повідомити про це відповідний орган охорони культурної спадщини, на території якого проводяться земляні роботи.

Здоров'я населення

За інформацією Головного управління статистики у Полтавській області, статистичні дані щодо чисельності населення будуть оприлюднені після завершення терміну для подання статистичної та фінансової звітності, встановленого Законом України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни». Чисельність наявного населення в області станом на 1.01.2022 року становила 1352,3 тис. осіб [6]. Постійно зменшується кількість населення Полтавської області. За даними Головного управління статистики у Полтавській області основним чинником

скорочення чисельності населення залишається смертність.

У 2026 році, враховуючи повномасштабне вторгнення росії на територію України, всі заклади охорони здоров'я області продовжували працювати у посиленому режимі. Медична допомога надається в повному обсязі як населенню області, так і пораненим бійцям, доставленим з територій, де ведуться активні бої, та людям, які переїхали з прифронтових областей. На виконання постанови Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2023 р. № 174 „Деякі питання організації спроможної мережі закладів охорони здоров'я", розпорядження начальника обласної військової адміністрації від 01.08.2023 № 518 „Про затвердження Спроможної мережі закладів охорони здоров'я Полтавського госпітального округу та Плану розвитку Полтавського госпітального округу на 2023 – 2025 роки", з метою покращення якості та доступності медичної допомоги продовжується формування ефективної мережі закладів. Відповідно до рішення сесії Кременчуцької міської ради в 2026 році відбулась реорганізація Комунального некомерційного медичного підприємства „Кременчуцький перинатальний центр II рівня" в структурний підрозділ „Перинатальний центр Комунального некомерційного медичного підприємства „Лікарня інтенсивного лікування „Кременчуцька".

До мережі закладів охорони здоров'я Полтавщини входить 96 медичних установ, з них 14 обласних закладів, 24 центральних лікарень, 9 міських лікарень (серед них 1 дитяча), 1 протитуберкульозний центр, 2 стоматологічні поліклініки, 1 дитяча стоматологічна поліклініка, 45 центрів первинної медико-санітарної допомоги. Показники здоров'я населення області (2025 рік) приведено у таблиці 5.

Таблиця 5 - Показники здоров'я населення Полтавської області (2025 рік)

№ з/п	Показник	2025 рік
1.	Захворюваність населення на 1 тисячу населення (первинна):	
1.1	злоякісні новоутворення	2,8
1.2	активний туберкульоз	0,40
2.	Материнська смертність на 1 тисячу живонароджених	0,17
3.	Смертність дітей до 1 року життя на 1 тисячу живонароджених	5,5
4.	Кількість центрів ПМСД, всього по області	45
5.	Відсоток закладів первинної ланки, які стали комунальними некомерційними підприємствами, всього по області	100
6.	Відсоток закладів, що надають спеціалізовану медичну допомогу, які стали комунальними некомерційними підприємствами, всього по області	100
7.	Відсоток охоплення населення наглядом лікарів первинної ланки	100
8.	Кількість декларацій, укладених з лікарями первинної ланки, одиниць	1210849
9.	Відсоток населення, що підписали декларації з лікарями	95,3

	первинної ланки	
10.	Сума коштів місцевих бюджетів, освоєних на ремонт та будівництво закладів медицини, млн грн	66,6
11.	Кількість відремонтованих (побудованих, реконструйованих) медичних установ, одиниць	19

Більшість факторів, які впливають на демографічну ситуацію в громаді, формуються на загальнодержавному рівні і залежать від фінансово-економічного стану та добробуту населення. Подолання фінансової кризи та поліпшення економічного стану населення, що в свою чергу призведе до досягнення сталого демографічного розвитку, є тривалим і складним процесом.

Одним з факторів, який впливає на здоров'я та тривалість життя населення є екологічний, а саме стан повітря, води, ґрунту, особливості клімату. Тому питання збереження населення, в тому числі запобігання негативного впливу на нього факторів навколишнього середовища, знаходиться на постійному контролі керівництва області. Всі завдання проєкту Програми направлені на створення екологічно привабливого та комфортного середовища проживання для мешканців, сприятливе для бізнесу та цікаве для туристів, у тому числі на підвищення рівня екологічної безпеки території, підвищення рівня суспільної екологічної свідомості, удосконалення місцевої екологічної політики, які в кінці кінців відображаються на покращенні добробуту населення та як наслідок – покращення демографічної ситуації та здоров'я населення.

На базі Центру „Ветеран" Комунального підприємства „Полтавська обласна клінічна лікарня ім. М.В.Скліфосовського Полтавської обласної ради" створена сучасна мікроклініка протезування та реабілітації. Проєкт реалізовувався за підтримки Міністерства економіки та фінансів Франції.

В серпні 2026 року відкрито Простір турботи про ветеранів на базі Регіонального реабілітаційного центру „RECOVERY". Цей майданчик буде підтримкою для ветеранів, ветеранок, військовослужбовців та їхніх родин, які проходять лікування або відновлення після поранення.

Відкрито сучасне реабілітаційне відділення на базі Комунального некомерційного підприємства „Козельщинська центральна лікарня" Козельщинської селищної ради. Проєкт реалізується за підтримки фундації „Наддніпрянці".

В рамках проєкту, реалізованого благодійним фондом „Майн" у партнерстві з Координаційним центром з психічного здоров'я Кабінету Міністрів України та громадською організацією „Безбар'єрність" у межах Всеукраїнської програми ментального здоров'я „Ти як?", на території Комунального некомерційного підприємства „Зіньківська міська центральна лікарня" відкрили мобільний реабілітаційний модуль.

За ініціативи Департаменту охорони здоров'я обласної державної (військової) адміністрації та підтримки Україно-Швейцарського проєкту „Дбаємо

про здоров’я”, проводяться виїзди мобільної медичної бригади обласних фахівців та фахівців Комунального підприємства „Полтавський обласний центр громадського здоров’я Полтавської обласної ради”. Мешканцям сіл надаються індивідуальні консультації, проводяться експрес-тести на гепатити В, С, ВІЛ, надаються поради щодо здорового способу життя.

Полтавщина зайняла 5 місце серед регіонів України за кількістю людей, яких обстежено за національною програмою „Скринінг здоров’я 40+” – обстеження пройшло понад 4 тис. осіб. Проводяться огляди в 60 медичних закладах області комунальної форми власності та в 9 закладах приватної форми власності. Організовано 216 місяць надання медичних послуг, в тому числі 25 – в приватних.

Урядова програма „Доступні ліки” залишається ключовим інструментом соціального захисту та забезпечення медикаментами вразливих верств населення області в умовах воєнного стану. В межах програми мешканцям регіону доступні препарати за 404 міжнародними непатентованими назвами, що охоплюють 3 529 конкретних найменувань лікарських засобів. Загалом в області вже було відпущено 4,8 млн рецептів, а сума державного відшкодування за ними склала 1,54 млрд грн. В області активно реалізується державна програма „Ліки в сільській місцевості” за проєктом „Укрпошта. Аптека”, яка дозволяє жителям найвіддаленіших сіл отримувати медикаменти безкоштовно або з невеликою доплатою через поштову доставку. За 8 місяців 2026 року сільським мешканцям доставили 3 358 замовлень із медикаментами, що становить 53,6% від річного плану.

У 2026 року в області 1,5 тис. військовослужбовців та ветеранів отримали 2,8 тис. послуг із зубопротезування, а 6,8 тис. захисників – 40,9 тис. послуг із лікування зубів. Створено 9 Центрів ментального здоров’я.

До основних заходів Програми економічного і соціального розвитку Полтавської області на 2027 рік також віднесено: продовження реформування системи охорони здоров’я з метою підвищення ефективності та доступності медичного обслуговування, забезпечення закладів охорони здоров’я сучасним обладнанням, впровадження новітніх методів діагностики та лікування, вдосконалення системи раннього виявлення захворювань, зниження рівня захворюваності та смертності, розширення спектру надання медико-психологічної та реабілітаційної допомоги військовослужбовцям та населенню області, забезпечення лікування хворих на туберкульоз, здійснення подальших заходів по популяризації рутинної імунізації дитячого населення області проти керованих інфекцій тощо.

Соціальний ризик реалізації заходів Програми економічного і соціального розвитку Полтавської області на 2027 рік визначається як ризик для групи людей, на яку може вплинути впровадження об’єкта господарської діяльності з урахуванням особливостей природно-техногенної системи.

Значення соціального ризику (*Rs*), для оцінювання, розраховується за

формулою [14]:

$$R_s = CR_a V_u \frac{N}{T}(1 - N_p)$$

де: $CR_a = 1 \cdot 10^{-6}$ – прийнятий канцерогенний ризик комбінованої дії декількох канцерогенних речовин, забруднюючих атмосферу;

V_u – уразливість території від прояву забруднення атмосферного повітря, Vu = 0,48 часток;

N = кількість населення Полтавської області;

T = 70 років – середня тривалість життя, (визначається для даного регіону або приймається 70 років);

N_p = 0 – коефіцієнт, що визначається відношенням кількості додаткових робочих місць до чисельності населення.

Класифікація рівнів соціального ризику представлена у таблиці 6.

Таблиця 6 - Класифікація рівнів соціального ризику

№	*Рівень ризику*	*Ризик протягом життя*
1	Неприйнятний для професійних контингентів і населення	Більший ніж 10^{-3}
2	Прийнятний для професійних контингентів і неприйнятний для населення	10^{-3}-10^{-4}
3	Умовно прийнятний	10^{-4}-10^{-6}
4	Прийнятний	Менший ніж 10^{-6}

Розрахований соціальний ризик без реалізації заходів проєкту Програми становить 0,0000530 одиниць та характеризується як умовно прийнятний.

Розрахований соціальний ризик від реалізації заходів проєкту Програми становить 0,00000880 одиниць та характеризується як прийнятний.

Попередні висновки

Таким чином, стан навколишнього природного середовища в області залишається відносно стабільним і у порівнянні з більшістю інших областей України доволі прийнятним. Область має потужну мінерально-сировинну базу, зокрема багата на поклади корисних копалин, таких як нафта, газ та конденсат, залізна руда, граніт, пісок, глина, бішофіт тощо. Чорнозем займає близько 90% площі орних земель та придатний для вирощування практично усіх видів сільськогосподарської продукції, проте, розораність території земель області є вищою за загальноукраїнський показник. Також в області низький відсоток заповідних територій, існують загрози для об’єктів природно-заповідного фонду. Співвідношення площ ріллі, природних кормових угідь, лісових насаджень, що склалося, негативно впливає на стійкість агроландшафту. Кількість рекультивованих земель є меншою у порівнянні з обсягами щорічно порушуваних.

В області спостерігається позитивна тенденція щодо скорочення викидів

забруднюючих речовин стаціонарним джерелами. Існують проблеми щодо управління відходами, зберігання в небезпечних умовах непридатних та заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин. Звалища та полігони ПВ не відповідають нормам екобезпеки, більше 90% місць розміщення відходів не відповідають нормам екобезпеки та забруднюють прилеглі території. Основними забруднювачами земельних ресурсів промисловими відходами залишаються підприємства гірничодобувної та нафтовидобувної промисловості.

Впродовж багатьох років *руйнування берегової лінії Кременчуцького водосховища* внаслідок водної абразії є однією з ключових проблем загальнодержавного значення. За період експлуатації водосховища внаслідок вітрохвильового навантаження та різких змін рівнів води майже по всій довжині берегової лінії відбувся більш або менш значний розмив і утворення пологих підводних мілин або крутих обривистих берегових уступів. Найбільшого руйнування зазнають береги поблизу населених пунктів Васьківка, Пронозівка, Мозоліївка, Градизьк та Максимівка Кременчуцького району. Берегообвалення захвачує рільні землі, лісозахисні насадження, присадибні ділянки, створюється загроза руйнування житлових будинків та підсобних будівель в цих населених пунктах. Внаслідок переформування берегів вже втрачено більше 800 гектарів земельних угідь. За рік втрачається 3 – 4 м берегової лінії, а на окремих ділянках – до 7 м. В межах Полтавської області близько 47 кілометрів берегів Кременчуцького водосховища піддані водній абразії. Одна з найбільш небезпечних ділянок знаходиться в районі села Мозоліївка Кременчуцького району.

Підприємства м. Кременчук та м. Горішні Плавні, а також районів видобування і транспортування газу − є головними *забруднювачами щодо викидів в атмосферного повітря від стаціонарних джерел*. На м. Кременчук припадає 27,4% від усіх викидів забруднюючих речовин в атмосферу стаціонарними джерелами; на м.Горішні Плавні, яке розташоване в зоні впливу двох потужних гірничо-збагачувальних комбінатів – 26 % обласних викидів.

На значній кількості *малих річок області спостерігається замуленість, поширення болотної рослинності, втрата дренажної спроможності*, що призводить до заболоченості та підтоплення заплавних земель. Потребують розчистки деякі ділянки середніх та малих річок Псел, Ворскла, Сула, Хорол, Удай, Грунь, Орчик, Нижня Ланна, Вільхова Говтва, Мерло, Коломак, Полузір’я, Тарапунька, Сухий Кагамлик, Крива Руда. У 2026 році виділені кошти на розчистку р. Хорол (у межах Сергіївської ОТГ).

Спостерігається *сезонне погіршення якості поверхневих вод в районі водозабору м. Кременчук*. У районі водозабору м. Кременчук сезонні відхилення (рівень кисню знижується, а вміст марганцю підвищується) спостерігаються у літні місяці при високих температурах повітря та швидкостях вітру до 2 м/хв. у глибинних пробах води в районі питного водозабору (забірний оголовок

розташований на дні Кременчуцького водосховища на глибині майже 14 м).

Єдиним джерелом питного водопостачання для населення м. Кременчук є Кременчуцьке водосховище. Літній період дуже складний для системи водопостачання міста, протягом якого якість питної води має граничні показники, що напряму пов'язано з погіршенням якості води у Кременчуцькому водосховищі. Проблему необхідно вирішувати на загальнодержавному рівні: потрібна розробка комплексних загальнодержавних заходів для попередження та зменшення виникнення періодичного погіршення якості води Кременчуцького водосховища та ведення постійного моніторингу (за допомогою автоматизованих постів спостереження) якості поверхневих вод.

В області наявні *проблеми щодо управління відходами*. Усього за 2025 рік в області зібрано 295 606,85 т побутових відходів та їх компонентів, з них: 983,75 т передано до заготівельних пунктів вторинної сировини, 294 623,1 т – на полігони та сміттєзвалища (99,7% від загального обсягу відходів). Обсяги захоронення побутових відходів та їх компонентів на полігонах та сміттєзвалищах Полтавської області від початку їх експлуатації становить 10 237,515 тис. т. Кількість неліквідованих несанкціонованих сміттєзвалищ станом на 01.01.2026 р. на території області становить 140.

На виконання вимог статті 51 Закону України „Про управління відходами" розроблено Регіональний план управління відходами в Полтавській області до 2033 року, відповідно до якого заплановано створення 6 регіональних полігонів побутових відходів, чотирьох сміттєпереробних заводів, 26 сміттєсортувальних станцій, а також оновлення матеріально-технічної бази суб'єктів господарювання у сфері управління відходами, у тому числі придбання контейнерів для побутових відходів та сміттєвозів.

Загрозу для навколишнього середовища складають заборонені до використання, непридатні та змішані агрохімікати. Орієнтовно за даними територіальних громад залишилось непридатних ХЗЗР станом на 01.01.2026 р.: в Пирятинській міській територіальній громаді – 4,40 т; в Лохвицькій міській територіальній громаді – 2,050 т; в Заводській міській раді – 25 т; в Гребінківській міській раді – 9,1 т; в Ромоданівській селищній раді – 15 т, в Чорнухинській селищній раді – 3,7 т.

У Полтавській області сільськогосподарські землі займають 77,3% площі області, більше, ніж в середньому по Україні (близько 60 %). З метою зменшення виснаження орних земель та збереження родючого шару ґрунту, сільськогосподарським підприємствам необхідно ретельно дотримуватися сівозмін під час вирощування сільськогосподарських культур (особливо стосується соняшнику, кукурудзи, рапсу, тощо).

Незадовільними темпами встановлюються межі в натурі (на місцевості) територій та об'єктів ПЗФ. Відсутність правоустановчих документів, зокрема проектів організації територій, актів на землю, винесених в натуру меж територій

та об’єктів ПЗФ, призводить до різного роду маніпуляцій із землею, незаконного захоплення земель ПЗФ і загрожує втрачанню зазначених територій та об’єктів.

Екологічні проблеми, спричинені збройною агресією проти України

Станом на 31.12.2025 (останні наявні дані) шкода, збитки та втрати, завдані навколишньому природному середовищу Полтавської області внаслідок збройної агресії російської федерації з 24 лютого 2022 року, становлять: забруднення ґрунтів - 203 031,702 тис. грн; засмічення земель - 5 952 965,19 тис. грн; горіння нафти, нафтопродуктів - 5 759 836,212 тис. грн; лісові пожежі та інші насадження - 22 432,731 тис. грн; загорання інших об’єктів - 83 030,424 тис. грн; неорганізований викид інших забруднюючих речовин або суміші таких речовин - 139,999 тис. грн; усього Полтавська область - 12 021 436 258,000 тис. грн.

Таким чином, одними із найбільш актуальних невирішених екологічних питань сьогодення у Полтавській області є: *наслідки воєнних дій*; *проблема із водопостачанням та водовідведенням* (зношеність мереж, недостатній рівень очистки каналізаційних стоків, неповне охоплення населення області, у тому числі сільської місцевості, даними послугами); *проблеми управління відходами* (зокрема висока екологічна небезпека звалищ ПВ області, недостатній рівень технічного забезпечення даної сфери, низький рівень відновлення ресурсоцінних фракцій тощо); *необхідність розширення об'єктів природно-заповідного фонду та визначення їх меж*; *необхідність формування екологічної свідомості населення; проблеми з берегоукріпленням, підтримання гідрологічного стану річок Полтавської області*. Також особливо актуальними насьогодні є проблеми пов’язані з енергетичною безпекою країни, що потребує *впровадження заходів щодо залучення альтернативних джерел енергопостачання, енергозбереження*. Даний проєкт Програми враховує пріоритетні екологічні проблеми області, та визначає першочергові напрямки їх вирішення на 2027 рік з урахуванням: стратегічних та оперативних цілей Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2027 року; Стратегії розвитку Полтавської області на 2021-2027 роки та Планам заходів з її реалізації; Регіональної програми охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки з урахуванням регіональних пріоритетів Полтавської області на 2022-2027 роки (програма «Довкілля-2022»); Програми ефективного використання земельних ресурсів Полтавщини на період 2022 – 2027 років; Регіональної схеми формування екологічної мережі Полтавської області (розпорядження Полтавської обласної державної адміністрації від 14.02.2022 № 58); Національного плану управління відходами до 2033 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2024 року № 1353-р; Регіонального плану управління відходами Полтавської області до 2033 року (затвердженого розпорядженням начальника Полтавської ОВА від 18.12.2025 р. №977). Все це актуалізує необхідність впровадження проєкту Програми.

3. ХАРАКТЕРИСТИКУ СТАНУ ДОВКІЛЛЯ, УМОВ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ НАСЕЛЕННЯ ТА СТАНУ ЙОГО ЗДОРОВ'Я НА ТЕРИТОРІЯХ, ЯКІ ЙМОВІРНО ЗАЗНАЮТЬ ВПЛИВУ (ЗА АДМІНІСТРАТИВНИМИ ДАНИМИ, СТАТИСТИЧНОЮ ІНФОРМАЦІЄЮ ТА РЕЗУЛЬТАТАМИ ДОСЛІДЖЕНЬ)

Чисельність наявного населення в області станом на 1.01.2022 року становила 1352,3 тис. осіб. Програма економічного і соціального розвитку Полтавської області на 2027 рік визначає пріоритетні напрями економічного і соціального розвитку, враховує екологічні завдання місцевого рівня в інтересах ефективного, стабільного соціально-економічного розвитку Полтавської області та підвищення якості життя населення, покращення демографічної ситуації. Напрями Програми заплановано впроваджувати виконанням переліку заходів, які покликані привести область до стратегічного бачення. Реалізація заходів проєкту Програми при існуючому стані дозволяє покращити соціально-економічні умови життя і діяльності області.

Російське вторгнення спричинило значний обсяг екологічних проблем, подолання яких доведеться вирішувати впродовж багатьох років після перемоги. Тому необхідно забезпечити дієві і сучасні методи покращення екологічної ситуації.

Рішенням сесії Полтавської обласної ради 52 позачергової сесії восьмого скликання від 27.03.2026 № 1126 затверджений Перелік природоохоронних заходів для фінансування з фонду охорони навколишнього природного середовища Полтавської області в 2026 році. У 2026 році цільові кошти на фінансування заходів, спрямованих на розвиток об`єктів охорони навколишнього природного середовища становлять 6 035,637 тис. грн, з них заходи з охорони і раціонального використання водних ресурсів – 5 051,707 тис. грн; заходи з раціонального використання і зберігання відходів виробництва і побутових відходів - 500 тис. грн; проведення заходів зі збереження природно-заповідного фонду – 300 тис. грн; проведення заходів з охорони і раціонального використання ресурсів тваринного світу – 183,93 тис. грн.

У той же час в області зостається ряд невирішених екологічних проблем, вирішення яких включено до ключових заходів реалізації Програми економічного і соціального розвитку Полтавської області на 2027 рік. Зокрема, до основних проблем області можна віднести *проблеми якісного водопостачання та водовідведення.* Централізованим цілодобовим водопостачанням забезпечені 66,4% населення області, всі міста та селища області на 100%, сільські населені пункти – на 30,9%. Полтавська область має розвинуту водопровідну мережу – 4 842 км, проте 40% з них – аварійні. Втрати води за рахунок зношеності мереж – 33%. Втрати води за рахунок зношеності мереж – 33%. Централізоване

водопостачання споживачів здійснюється в основному з водоносних горизонтів підземних джерел. В області налічується 334 водозабори та 948 артезіанські свердловини.Міста Кременчук і Горішні Плавні забезпечуються питною водою з поверхневих джерел водопостачання водосховищ р. Дніпро.

В цілому, питна вода в області відповідає вимогам чинного стандарту. Але у містах Миргород, Карлівка, Решетилівка, селищах Велика Багачка, Машівка, а також в селах, розташованих поблизу цих населених пунктів, питна вода по ряду показників, в першу чергу по вмісту фтору, не відповідає вимогам чинного стандарту.

З метою унеможливлення виникнення надзвичайних ситуацій і небезпечних подій, зумовлених забрудненням водопровідної мережі, погіршення якості води, виникненням екологічних катастроф, пов'язаних з нанесенням шкоди навколишньому середовищу, загибеллю людей, рослин і тварин, підприємствами водопровідно-каналізаційного господарства області постійно здійснюється перевірка систем водопроводу та каналізації, герметизації свердловин та резервуарів чистої води, виконується промивка тупикових водопровідних мереж, посилено технологічний контроль за роботою водоочисних споруд на всіх етапах водоочищення.

Централізованим водовідведенням забезпечені всі міста і на 80% селища, села – на 2,0%. Комунальними підприємствами області експлуатується 1 200 км каналізаційних мереж, з яких 41% (494 км) ветхі та аварійні. Очищення стічних вод здійснюється на каналізаційних очисних спорудах фактичною потужністю 46,32 млн $м^3$/рік. У населених пунктах області нараховується 32 каналізаційних очисних споруди, з яких 26 потребують реконструкції.

Більшість систем централізованого водовідведення населених пунктів Полтавської області побудована та введена в експлуатацію більше 40 років тому. За останній час значно погіршується стан каналізаційних мереж, споруд і обладнання. Близько 80% каналізаційних очисних споруд, насосних станцій і обладнання на них потребують реконструкції. У містах Полтава, Кременчук, Лубни, Миргород та Карлівка значно погіршився технічний стан магістральних колекторів, побудованих з залізобетонних труб в 60-70 роках минулого сторіччя, внаслідок негативного впливу сульфато-газової корозії. Зношеність інженерних мереж водовідведення у місті Полтава складає 85,0%. Каналізаційне господарство потребує значних вкладень в комплексні проекти по реконструкції існуючих мереж, оновлення технологічного обладнання та розвитку матеріальної бази.

Тому у проєкті Програми визначені заходи щодо: покращення забезпечення населення області питною водою нормативної якості в межах науково обґрунтованих нормативів (норм) питного водопостачання; модернізація, підвищення ефективності та надійності водопровідно-каналізаційного господарства.

Надзвичайно актуальним питанням у Полтавській області є питання екологічної ситуації та забруднення навколишнього природного середовища. Вплив людини на навколишнє середовище стає все більш помітним і дослідження характеру цього впливу – головний напрям у розв`язанні проблем охорони навколишнього природного середовища. Але при цьому є деякі питання, які необхідно вирішити, щоб не допустити погіршення стану навколишнього природного середовища Полтавської області. Тому досить важливим питанням для Полтавської області є берегоукріплювальні заходи на Кременчуцькому водосховищі.

Основними проблемами розвитку *заповідної справи* в області є: недостатнє охоплення заповіданням екологічно стійких природних комплексів; загальний показник заповідності в області 5,01% є нижчим за національний (6,05%) і європейський (12-15%); нерівномірність розвитку заповідної справи в межах області та як наслідок в окремих адміністративних районах – низький відсоток заповідності (1-2% при середньообласному 5,01%); недостатнє сприяння місцевих органів самоврядування розширенню площ ПЗФ на місцевому рівні. Тому у проєкті Програми передбачено реалізацію заходів щодо розробки проєктів розширення та створення нових об’єктів та територій природно-заповідного фонду Полтавської області (у рамках реалізації програми «Довкілля-2027»), у проєкті Програми також передбачено реалізацію заходів щодо відтворення лісів, створення нових та реконструкція існуючих полезахисних лісових смуг та інших захисних насаджень. Для збереження біорізноманіття, в проєкті Програми передбачені заходти щодо зариблення водосховищ, водойм, річок цінними видами риб з метою поповнення запасів водних біоресурсів, збереження їх біорізноманіття та природної рекреації водойм.

У *сфері управління відходами* ситуація в області зостається незадовільною. Усього за 2025 рік зібрано 295606,85 т побутових відходів та їх компонентів, з них 294623,1 т (99,7% від загального обсягу відходів) вивезено на полігони та сміттєзвалища. Обсяги захоронення побутових відходів та їх компонентів на полігонах та сміттєзвалищах Полтавської області від початку їх експлуатації становлять 10237,515 тис. т.

Загальна кількість існуючих у 2025 році несанкціонованих сміттєзвалищ на території області становила 360. Завдяки спільним зусиллям Полтавської обласної військової адміністрації, районних військових адміністрацій, територіальних громад, Державної екологічної інспекції Центрального округу та вжитим заходам на території області протягом 2025 року ліквідовано 220 сміттєзвалищ. Таким чином, залишок неліквідованих несанкціонованих сміттєзвалищ станом на 01.01.2026 становив 140 [6]. На даний час на території області досить слабо розвивається сфера управління ресурсоцінними фракціями, зокрема їх роздільний збір.

На виконання вимог статті 51 Закону України «Про управління відходами» розроблено Регіональний план управління відходами в Полтавській області до 2033 року (РПУВ) та затверджено розпорядженням начальника обласної військової адміністрації від 18.12.2025 № 977. Для вирішення питань у сфері управління відходами відповідно Закону України «Про управління відходами» необхідно затвердити відповідні місцеві Плани (відповідно постанови КМУ Про затвердження Порядку розроблення, погодження та затвердження місцевих планів управління відходами від 5 вересня 2023 р. № 947).

Також важливе значення має ровиток екологічної свідомості населення, екологічної освіти. Тому в області постійно фінансуються екологічні проєкти, зокрема проєкти переможців конкурсу екологічних громадських ініціатив в рамках обласної програми «Екологічні ініціативи Полтавської області», проводяться екологічні експедиції, наприклад «Чиста хвиля». Також дуже важливе значення має розвиток зеленого туризму, екопоселень. Дані питання визначені як ключові у проєкті Програми, зокрема передбачено проведення науково-технічних конференцій, семінарів, конкурсів, фестивалів та інших еколого-просвітницьких заходів.

Пріоритетним напрямком Програми є енергозбереження та енергоефективність. Зниження енергоємності економіки, розвиток зеленої економіки, диверсифікація джерел і шляхів постачання енергоресурсів сприятиме підвищенню економічної, енергетичної, екологічної безпеки. Раціональне використання обмежених енергетичних ресурсів надасть можливість скоротити витрати на оплату енергоносіїв та знизити собівартість їх виробництва. Особливу увагу приділено освоєнню нетрадиційних і відновлюваних джерел енергії, як важливого фактору підвищення рівня енергетичної безпеки та зниження шкідливого впливу енергетики на довкілля.

Використання відновлюваних джерел енергії в Полтавській області є одним з найважливіших критеріїв розвитку регіону. Головними причинами такої уваги є вичерпність запасів традиційних видів палива, зростання їхньої ціни, шкідливий вплив на довкілля. Встановлені потужності відновлюваних джерел енергії в області мають тенденцію до щорічного зростання. Динаміка розвитку сонячної електроенергетики у приватних господарствах населення є найбільшою серед відновлювальних джерел енергії в області, оскільки встановлюючи сонячні електростанції у своїх домогосподарствах, мешканці вкладають кошти у власну енергонезалежність. З метою зменшення споживання природного газу та забезпечення безперебійним теплом бюджетної сфери та населення бюджетними закладами області проводиться переведення котелень з природного газу на використання альтернативних видів палива.

У Полтавській області по Програмі енергомодернізації багатоповерхових будинків „ЕНЕРГОДІМ” Державної установи „Фонд енергоефективності” у 2026 році завершено 1 проєкт з енергомодернізації будинку ОСББ „Гвардійська 4” (м.

Лубни). В області продовжується впровадження комерційного обліку теплової енергії та водопостачання відповідно до Закону України „Про комерційний облік теплової енергії та водопостачання”. Станом на 01.09.2026 р. оснащеність багатоквартирних житлових будинків засобами комерційного обліку теплової енергії становить 89% до загальної кількості багатоквартирних будинків, які підлягають оснащенню.

Станом на 01.07.2026 р. кількість генеруючих установок приватних домогосподарств, які виробляють електричну енергію з енергії сонячного випромінювання, становить 2 406 одиниць (за період з початку 2026 року приріст складає 417 установок). Їх загальна встановлена потужність становить 49 296,70 кВт, що більше на 6 209,3 кВт ніж станом на 01.01.2026 р..

Заміщення природного газу біомасою і твердими біопаливами при виробництві теплової енергії – один з найбільш рентабельних шляхів заміщення природного газу. Виробництво теплової енергії з біомаси здійснюють суб’єкти господарювання, що мають відповідні ліцензії. Основними видами біопалива є: гранули паливні з деревини, тріска, пелети, дрова, відходи с/г виробництва та інше.

До основних проритетних напрямків проєкту Програми у галузі енергозбереження та енрегозаміщення у Полтавській області віднесено: всебічна популяризація ефективного та ощадливого споживання паливно-енергетичних ресурсів, впровадження енергозберігаючого обладнання, технологій, підвищення обізнаності громадян щодо побутової термомодернізації; розробка та затвердження планів використання альтернативних видів палива; здійснення моніторингу споживання енергетичних ресурсів бюджетними закладами та установами області, затвердження та оприлюднення на власних офіційних веб-сайтах планів діяльності систем енергетичного менеджменту; моніторинг стану оснащеності будівель вузлами комерційного обліку комунальних послуг; формування інформаційної бази даних потенційних об’єктів енергосервісу, які потребують впровадження енергоефективних заходів. Дані заходи є досить важливими, адже подальший розвиток відновлюваної енергетики в області повинен стати флагманом залучення інвестицій та повоєнного відновлення в держави. Тому реалізація цілей проєкту Програми сприятиме зменшенню викидів забруднюючих речовин та зменшенню впливу на клімат, у тому числі парникових газів.

Крім того, зважаючи на стратегічні та оперативні цілі Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2027 року; Стратегії розвитку Полтавської області на 2021-2027 роки, а також враховуючи поточну ситуацію у регіоні, пов’язану з військовою агресією російської федерації, до пріоритетних напрямків проєкту Програми віднесені:

- реалізація природоохоронних заходів, спрямованих на покращення стану довкілля, раціональне використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки області;

- збереження та розвиток територій та об'єктів природно-заповідного фонду області;

- проведення паспортизації водних об'єктів, розташованих на території Полтавської області, з метою їх упорядкованого та раціонального використання, охорони водних ресурсів і створення умов для ефективного використання водних об'єктів;

- забезпечення ефективного управління відходами, запобігання їх утворенню, зменшення обсягів захоронення та негативного впливу відходів на довкілля;

- будівництво сміттєпереробної інфраструктури;

- здійснення заходів, запланованих Програмою державного моніторингу у галузі охорони атмосферного повітря на 2025 – 2029 роки для зони „Полтавська".

Важливим напрямком Програми є відновлення деградованих та малопродуктивних земель. Незважаючи на значні площі, зайняті чорноземами та високий вміст гумусу в ґрунтах, у Полтавській області мають місце процеси, що негативно позначаються на стані ґрунту та зменшують його родючість. Негативним чинником є збільшення кількості деградованих земель під впливом природних і антропогенних чинників. Тому одним із важливих напрямків, зазначених у проєкті Програми, є всебічний розвиток сільських територій, у тому числі органічного виробництва, що сприятиме зменшенню техногенного навантаження на грунти.

Проблемні питання, на вирішення яких спрямована Програма

У разі незатвердження Програми економічного і соціального розвитку Полтавської області на 2027 рік прогнозуємо такі негативні тенденції для довкілля Полтавщини:

- у сфері управління відходами продовжуватиметься різнобічний хаос у потугах й діях влади, бізнесу та громадських ініціатив щодо впровадження різних заходів, спрямованих на зменшення відходів у довкіллі. При чому ці заходи можуть бути концептуально взаємовиключаючими, як наприклад, сортування відходів та принцип економіки замкнутого циклу (recycling) і його спалювання (викид парникових газів та шкідливих речовин в атмосферу). Від цього не можна буде очікувати ефективності та значного поступу в залученні інвесторів, отриманні земельних ділянок для будівництва комплексів поглибленого оброблення відходів та успіху у сортуванні ПВ. У результаті ситуація з відходами в області не зміниться, лише породжуватиме нові проблеми та конфлікти в суспільстві. У проєкті Програми визначені заходи відповідно РПУВ, зокрема щодо інфраструктурного забезпечення сфери управління відходами області;
- у сфері управління водними ресурсами й надалі не буде чіткого бачення та плану швидкого покращення очистки стічних вод окремо у великих громадах, де

можливе будівництво чи модернізація централізованого водовідведення та очисних споруд, та у селах, де можливі лише системи індивідуальної очистки стоків. Проєкт Програми передбачає заходи з підвищення якості водопостачання і очистки стічних вод на всій території області;

- у сфері впровадження альтернативних джерел енергії без реалізації заходів Програми будуть відсутні пілотні проєкти щодо залучення біоенергетичних ресурсів та енергозбереження (у проєкті Програми передбачено: всебічна популяризація ефективного та ощадливого споживання паливно-енергетичних ресурсів, впровадження енергозберігаючого обладнання, технологій, підвищення обізнаності громадян щодо побутової термомодернізації; розробка та затвердження планів використання альтернативних видів палива; здійснення моніторингу споживання енергетичних ресурсів бюджетними закладами та установами області, затвердження та оприлюднення на власних офіційних веб-сайтах планів діяльності систем енергетичного менеджменту; моніторинг стану оснащеності будівель вузлами комерційного обліку комунальних послуг; формування інформаційної бази даних потенційних об'єктів енергосервісу, які потребують впровадження енергоефективних заходів);
- будуть нанесені значні втрати бірізноманіттю, адже у проєкті Програми передбачено заходи щодо збереження та розвитку територій та об'єктів природно-заповідного фонду області відтворення лісів; створення нових та реконструкція існуючих полезахисних лісових смуг та інших захисних насаджень; зариблення водосховищ, водойм, річок цінними видами риб з метою поповнення запасів водних біоресурсів, збереження їх біорізноманіття та природної рекреації водойм;
- у сфері збереження земельних ресурсів можлива значна втрата родючості грунтів внаслідок відсутності підтримки підприємств, які займаються органічним землеробством, вирощуванням органічної продукції, що є основою екологічної та продовольчої безпеки області, сталого функціонуванню агроекосистем;
- у сфері розвитку туризму, за рахунок відсутності підтримки зеленого туризму, створення екологічних стежок;
- у сфері охорони скості атмосферного повітря, адже у проєкті Програми передбачено заходи: здійснення оцінки забруднення атмосферного повітря Полтавської зони (проведення оцінки просторового розподілу концентрацій забруднювальних речовин відповідно Програми державного моніторингу у галузі охорони атмосферного повітря на 2025 – 2029 роки для зони „Полтавська").

Програма передбачає комплекс завдань, спрямованих на вирішення конкретних проблем у сфері охорони довкілля, які виникли в результаті техногенного втручання, у тому числі внаслідок воєнних дій на Україні. Це відтворення якості ґрунтів на сильно забруднених локальних територіях області на основі моніторингових даних, збереження і відтворення якості природних і сільськогосподарських земельних ресурсів регіону, збереження та підтримка якості довкілля (забруднення повітря, водних об'єктів, ґрунтів, радіаційної

ситуації тощо) та інформування громад. Якщо проєкт Програми не буде затвердженою, усі ці заходи не будуть комплексними, інтегрованими й ефективними.

Якщо проєкт Програми не буде затверджений, то підвищиться ризик впровадження на території області небезпечних технологій управління відходами, які підвищать ризик захворюваності населення; підвищиться ризик будівництва небезпечних об'єктів та підприємств, викиди яких погіршать якість атмосферного повітря, поверхневих та підземних вод, ґрунтів, призведуть до зниження біорізноманіття.

3.1. SWOT- аналіз екологічної ситуації

Аналіз поточного стану навколишнього середовища, в тому числі здоров'я населення, дозволив виявити основні соціально-економічні та екологічні проблеми, що уповільнюють розвиток Полтавської області. Для визначення найгостріших проблем та реальних можливих шляхів їх вирішення робочою групою з проведення СЕО був виконаний SWOT-аналіз екологічної ситуації та виявлення взаємозв'язків між "внутрішніми" (сильні та слабкі сторони) та "зовнішніми" (можливості та загрози) факторами, що мають стратегічне значення для Полтавської області (табл. 7).

Таблиця 7 - SWOT-аналіз взаємозв'язків між "внутрішніми" (сильні та слабкі сторони) та "зовнішніми" (можливості та загрози) факторами, що мають стратегічне значення для Полтавської області

Сильні сторони	Слабкі сторони
Зручне географічне розташування у центрі України та розвинене транспортно-логістичне сполучення	Обмеженість фінансових коштів на забезпечення екологічної безпеки і створення відповідної інфраструктури.
Значний розвиток агропромислового комплексу, що надає фінансові прибутки. Великі площі родючих земель. Площа земель, зайнятих під органічним виробництвом становить 1,2% орних земель. Значний досвід підприємств області у розвитку органічного землеробства (в області сертифіковано 49 підприємств, з яких 44 – виробники сільськогосподарської продукції, 5 – виробники засобів захисту рослин та добрив). 2,3% від загальної площі сільськогосподарських угідь області під зрошенням.	Незадовільний стан ґрунтів. Деградація земель та опустелювання. Наслідки змін клімату.
Багатогалузевий промисловий комплекс	Забруднення поверхневих і підземних вод, евтрофікація води у водосховищах, наявність техногенно забруднених територій, у тому числі внаслідок воєнних дій на Україні.
Значна забезпеченість мінеральними	Наявнісить територій з недостатнім

ресурсами	забезпеченням місцевими водними ресурсами, висока розореність сільськогосподарських угідь. Наслідки воєнних дій.
Наявність унікальних об’єктів природно-рекреаційного значення, об’єктів Смарагдової мережі, об’єктів туризму	Наявність об’єктів забруднення довкілля (у т.ч. викиди промпідприємств, автотранспорту), недостатній захист рідких видів флори та фауни, недостатні площі об’єктів ПЗФ та відсутність їх чітких меж, недостатній рівень лісистості
	Ерозійні процеси, руйнування берегів Кременчуцького водосховища
Наявність потенційно вільних територій для розвитку рекреації, об’єктів туризму	Обмеженість об'єктів туристичної інфраструктури; низький рівень розвитку зеленого туризму
Зменшення чисельності населення області	Недостатній рівень забезпеченості населених пунктів області централізованим водопостачанням та водовідведенням, часткова не відповідність джерел питного водопостачання санітарним нормам. Низький рівень очистки каналізаційних стічних вод, що скидаються у поверхневі водойми.
	Виникнення екологообумовлених захворювань, зокрема через наявність техногенно забруднених територій, забруднення питної води та продуктів харчування.
Наявність екологічних програм та проектів області, направлених на формування екологічної свідомості населення	Недостатній рівень екологічної свідомості населення, зокрема у питаннях мінімізації забруднення довкілля, а також можливості отримання прибутку від вторинних ресурсів та альтернативних джерел енергії. Недостатній рівень залучення у господарський обіг біоенергетичного потенціалу області.
Покращення технічного забезпечення сфери управління побутовими відходами в населених пунктах області. Реалізація заходів РПУВ.	Наявність санкціонованих та несанкціонованих звалищ відходів, що зворюють екологічні та санітарно-гігієнічні загрози населенню, яке проживає поряд; забруднення довкілля місцями видалення відходів. Відсутність дієвого роздільного збору побутових відходів.
Можливості	**Загрози**
Модернізація виробничих потужностей промислових підприємств, встановлення новітніх технологій очистки шкідливих викидів від промислових підприємств, екологізація підприємств відповідно міжнародних	Недостаній рівень стимулювання підприємств впроваджувати екологоорієнтовані заходи. Складна демографічна ситуація. Зростання рівня захворюваності у населення внаслідок забруднення довкілля. Низький рівень

стандартів	екологічної свідомості населення.
Розвиток органічного землеробства, проведення заходів, спрямованих на охорону земель, збереження і відтворення родючості грунтів	Висока розораність сільськогосподарських угідь, що призводить до деградації земель та створює загрозу екологічній безпеці області.
Забезпечення населення області питною водою нормативної якості в достатній кількості	Забруднення водних об'єктів скидами забруднюючих речовин зі зворотними водами (неочищеними / недоочищеними) промислових підприємств та підприємств житлово-комунального господарства
Проведення робіт із розчистки і регулювання русел річок	Замулення річок, ставків та водосховищ, що призводить до підняття рівня грунтових вод та як наслідок - матеріальних збитків, виникнення соціальної напруги у місцях проживання людей, де мають місце процеси підтоплення поверхневими та підземними грунтовими водами. Проблеми з руйнуванням берегів.
Впровадження регіонального та місцевих Планів управління відходами	Відсутність сучасної системи управління відходами, накопичення великої їх кількості у місцях видалення відходів
Оновлення рухомого складу всіх видів транспорту (модернізації об'єктів міського електротранспорту, оновлення рухомого складу громадського транспорту), зменшення викидів парникових газів	Значні обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від неорганізованих джерел (газопилевої суміші), які сприяють загазованості житлових районів у населених пунктах області. Збільшення викидів парникових газів, що створює загрози клімату.
Використання альтернативних джерел енергії. Збільшення частки використання енергії, що виробляється з відновлювальних джерел та інших альтернативних видів палива	Енергетична загроза від недостатньої кількості енергетичних ресурсів та їх високої ціни. Недостатній рівень розвитку організаційно-економічного забезпечення системи використання альтернативних джерел енергії (зелених тарифів тощо). Зростання кількості аварійних ситуацій через значний ступінь зносу основних засобів об'єктів інфраструктури у галузі житлово-комунального господарства, у першу чергу систем теплопостачання, водопостачання і водовідведення. Наслідки воєнних дій.
Зростання популярності сільського зеленого туризму, об'єктів культурної і архітектурної спадщини серед населення України та іноземних туристів	Недостатній захист рідких видів флори та фауни, недостатні площі об'єктів ПЗФ та відсутність їх чітких меж. Низький рівень обізнаності населення щодо цінності територій та об'єктів природно-заповідного фонду та стану довкілля
Реалізація та фінансування заходів і проєктів державних цільових та бюджетних програм, таких як Національні програми «Плану відновлення України», «Питна вода України», «Розвиток автомобільних доріг України», в галузі охорони здоров'я і освіти,	Відсутність механізмів економічного стимулювання для створення нових об'єктів природно-заповідного фонду. Відсутність механізмів економічного стимулювання для впровадження екологоорієнтованих технологій, замкнутих циклів, відновлення відходів на

охорони навколишнього природного середовища	підприємствах.
Проведення моніторингу атмосферного повітря та діагностичного моніторингу масивів поверхневих вод, заборів води які використовуються для задоволення питних і господарсько-побутових потреб населення	Зростання рівня захворюваності у населення внаслідок забруднення довкілля. Особлива загроза - виникнення екологообумовлених захворювань в зоні впливу техногенно забруднених територій, зокрема від впливу парникових газів.
Можливості отримання додаткового прибутку від використання відходів як вторинних ресурсів	Забруднення довкілля санкціонованими та несанкціонованими звалищами відходів, на яких відсутня система захисту довкілля від забруднення, виникнення екологічних ризиків здоров'ю населення, що проживає поруч.

На основі здійсненого аналізу поточного стану довкілля Полтавської області, у тому числі здоров'я населення (атмосферне повітря, водні та земельні ресурси, грунти, кліматичні фактори, рівня забруднення довкілля та здоров'я населення) та SWOT-аналізу сукупний вплив від реалізації проєкту Програми є екологічно допустимим та обгрунтованим.

Реалізація пріоритетних напрямків Програми буде спрямовано на покращення екологічних характеристик якості довкілля та передбачає реалізацію заходів, спрямованих на енергозбереження, енергозаміщення та розвиток альтернативної енергетики, удосконалення системи управління відходами, раціональне використання водних ресурсів, створення системи спостереження за станом навколишнього середовища, збільшення та розширення об'єктів ПЗФ, лісистості, формування екологічної свідомості населення тощо та буде мати позитивний вплив на стан довкілля.

3.2. Аналіз стану довкілля, умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я на територіях, які ймовірно зазнають впливу

Забруднення атмосферного повітря викидами промислових підприємств і автотранспорту

За даними Головного управління статистики у Полтавській області у 2025 році від стаціонарних джерел викидів у атмосферне повітря надійшло 28,5 тис. т забруднюючих речовин і парникових газів (96,9% до 2024 року), про що прозвітувались 455 підприємств (у 2024 році – 485 підприємств, обсяги викидів склали 29,4 тис. т). Щільність викидів від стаціонарних джерел забруднення у розрахунку на квадратний кілометр території області у 2025 році становила 1,012 т шкідливих речовин, обсяги викидів шкідливих речовин у розрахунку на одну особу області становили 21,08 кг.

Серед стаціонарних джерел головними забруднювачами є підприємства Горішньоплавнівської територіальної громади (23,87%), Кременчуцької

територіальної громади (14,7%), 6,72% викидів забруднюючих речовин стаціонарними джерелами припадає на Лохвицьку територіальну громаду, 4,89% - на Полтавську міську територіальну громаду. Основними проблемами забруднення атмосферного повітря області продовжують залишатися: застарілі технології та устаткування; великі обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від неорганізованих джерел, які сприяють значній загазованості житлових районів (у тому числі від автотранспорту).

Зміни, які чинять шкідливі впливи на атмосферне повітря у результаті прийняття проєкту Програми не відбудуться. При цьому реалізація таких заходів, як збереження лісів, впровадження енергоефективних установок, використання альтернативних видів палива, здійснення оцінки забруднення атмосферного повітря Полтавської зони (проведення оцінки просторового розподілу концентрацій забруднювальних речовин відповідно Програми державного моніторингу у галузі охорони атмосферного повітря на 2025 – 2029 роки для зони „Полтавська") тощо, сприятиме зменшенню техногенного навантаження на атмосферне повітря та формуванню комплексної системи екологічного моніторингу у даній сфері.

Забрудненням водних об'єктів скидами забруднюючих речовин із зворотними водами промислових підприємств, підприємств житлово-комунального господарства. Проблеми із якостю водних ресурсів.

У поверхневі водні об'єкти у 2025 році скинуто очисними спорудами області 64,578 млн. $м^3$ стічних вод, що на 6,473 млн. $м^3$ менше у порівнянні з 2024 роком (підприємства скинули 73,051 млн. $м^3$ зворотних вод), з них 4,714 млн. $м^3$ – без очищення, 2,613 млн. $м^3$ – недостатньо очищені стічні води. Найбільше забруднених зворотних (стічних) вод скинуто підприємствами добувної промисловості та розроблення кар'єрів та підприємствами водопостачання, каналізації та поводження з відходами. Маса забруднюючих речовин, скинутих у поверхневі водні об'єкти у 2025 році, становила 55,4951тис. т.

Полтавська область має розвинуту водопровідну мережу – 4 842 км, проте 40% з них – аварійні. Втрати води за рахунок зношеності мереж – 33%. Комунальними підприємствами області експлуатується 1 200 км каналізаційних мереж, з яких 41% (494 км) ветхі та аварійні. Очищення стічних вод здійснюється на каналізаційних очисних спорудах фактичною потужністю 46,32 млн $м^3$/рік. У населених пунктах області нараховується 32 каналізаційні очисні споруди, 26 з яких потребують реконструкції.

Загалом каналізаційні мережі, споруди, насосні агрегати в багатьох населених пунктах відпрацювали нормативний термін експлуатації та потребують капітального ремонту. Недостатнє фінансування цих заходів призводить до забруднення навколишнього середовища, підвищених витрат електроенергії, збільшення собівартості послуг.

Але окрім цього, через сільськогосподарську направленість регіону, велику кількість несанкціонованих скидів забруднених вод, порушення водоохоронних заходів тощо, спостерігається високий рівень забруднення поверхневих вод біогенними речовинами, Майже в усіх водоймах регіону спостерігається явище "цвітіння води" - масового розмноження синьо-зелених водоростей у теплий період року. Сприятливі фактори для цього явища: низька швидкість течії, висока сонячна активність, висока концентрація біогенних речовин. Спостерігається збідніння та зміна видового складу берегової та водної флори і фауни. Періодично відбуваються замори риб. Щодо рекреаційних водних ресурсів, необхідно відмітити відносну обмеженість кількості і якості об'єктів рекреації, їх поганий санітарний стан.

Тому у проєкті Програми передбачено заходи щодо реконструкції найбільш аварійних каналізаційних мереж області, реформування та розвиток водопровідно-каналізаційного господарства, підвищення ефективності та надійності його функціонування водопостачання тощо. Все це матиме позитивний вплив на стан поверхневих водойм області.

Забрудненням підземних водоносних горизонтів

У районах впливу значного техногенного навантаження, зокрема підприємств нафтопромислового комплексу, в області наявні техногенно забруднені території. Через забруднення підземних водоносних горизонтів в зоні впливу ставка-випарника ПАТ «Укртатнафта» ряд сіл Кременчуцького району користуються привізною питною водою. Зазначене підприємство щомісячно перераховує кошти для забезпечення питною водою населених пунктів, що розташовані в зоні впливу ставка-випарника.

Але забруднення підземних вод поступово відбувається у різних місцях по всій області. Зокрема через вплив звалищ ПВ забруднення підземних вод можливе через 50-300 років; місць видалення нафтових відходів - 10-50 років тощо. Все це потребує комплексного вирішення екологічних проблем області.

Порушенням гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок регіону

На значній кількості малих річок області спостерігається замуленість, поширення болотної рослинності, втрата дренажної спроможності, що призводить до заболоченості та підтоплення заплавних земель. Потребують розчистки деякі ділянки середніх та малих річок Псел, Ворскла, Сула, Хорол, Удай, Грунь, Орчик, Нижня Ланна, Вільхова Говтва, Мерло, Коломак, Полузір'я, Тарапунька, Сухий Кагамлик, Крива Руда. Ще одним важливим питанням є берегоукріплення Кременчуцького водосховища. Реалізація заходів проєкту Програми, зокрема реформування та розвиток водопровідно-каналізаційного господарства (зменшення неочищених та недоочищених скидів стічних вод у поверхневі водойми) сприятиме покращенню стану поверхневих водних об'єктів регіону.

Недостатній рівень забезпеченості населених пунктів області централізованим водопостачанням та не відповідність джерел питного водопостачання санітарним нормам

Централізованим цілодобовим водопостачанням забезпечені всі міста та селища області на 100%, сільські населені пункти – на 30,9%. За останні роки завдяки розвитку централізованого водопостачання, будівництва нових артезіанських свердловин рівень підключення населених пунктів до централізованого водопостачання зріс до 31,9%. Централізованим водопостачанням користуються 66,4% населення.

Полтавська область має розвинуту водопровідну мережу – 4 842 км, проте 40% з них – аварійні. Втрати води за рахунок зношеності мереж – 33%. Централізоване водопостачання споживачів здійснюється в основному з підземних водоносних горизонтів. Міста Кременчук і Горішні Плавні забезпечуються питною водою з поверхневих джерел водопостачання водосховищ річки Дніпро.

В області підприємствами водопровідно-каналізаційного господарства обслуговується 334 водозабори та 948 артезіанських свердловин. Об'єкти водопостачання та водовідведення забезпечені резервними джерелами живлення на 75%. Забезпечено основні водозабори та насосні станції.

У містах Миргород, Карлівка, Решетилівка, селищах Велика Багачка, Машівка, а також в селах, розташованих поблизу цих населених пунктів, питна вода по ряду показників, в першу чергу по вмісту фтору, не відповідає вимогам чинного стандарту. Тому заходи щодо розширення систем водопостачання та водовідведення, зокрема у сільській місцевості, включені до проєкту Програми. Також у проєкті ДДП до ключових заходів віднесено покращення забезпечення населення області питною водою нормативної якості в межах науково обґрунтованих нормативів (норм) питного водопостачання.

Незадовільний стан ґрунтів. Деградація земель та опустелювання

Сільськогосподарська освоєність Полтавщини – надзвичайно висока. Наслідком цього є прогресуюча деградація земель, що створює загрозу екологічній безпеці області. Крім того, надмірне навантаження на земельні угіддя спричинило активізацію розвитку негативних процесів, серед яких особливої сили набули ерозійні. До такого стану призвело нехтування питаннями екологічної придатності земель для використання певних сільськогосподарських культур, зокрема необґрунтоване збільшення площ просапних культур.

З метою зменшення виснаження орних земель та збереження родючого шару грунту, сільськогосподарським підприємствам необхідно ретельно дотримуватися сівозмін під час вирощування сільськогосподарських культур (особливо стосується соняшнику, кукурудзи, рапсу, тощо). Тому у проєкті Програми до пріоритних напрямків розвитку області віднесено підтримка і розвиток органічного землеробства, вирощування органічної продукції, а також

екологічне виховання населення, підвищення екологічної культури в закладах освіти громади, у тому числі у питаннях щодо формування екологічно стабільних агроекосистем. Це дозволить зменшити техногенне навантаження на грунти та спрятиме екологічній та продовольчій безпеці регіону, сталому функціонуванню агросистем.

Проблеми природно-заповідного фонду та біорізноманяття

Незадовільними темпами встановлюються межі в натурі (на місцевості) територій та об'єктів ПЗФ. Відсутність правоустановчих документів, зокрема проектів організації територій, актів на землю, винесених в натуру меж територій та об'єктів ПЗФ, призводить до різного роду маніпуляцій із землею, незаконного захоплення земель ПЗФ і загрожує втрачанню зазначених територій та об'єктів. В області великий відсоток територій, які використовуються в сільському господарстві, та високий рівень розораності земель, що ускладнює проведення роботи у цьому напрямку, а також проведення пошуку, створення нових та розширення існуючих територій ПЗФ. Обмеження, які передбачені на заповідних територіях, ускладнюють процес надання погоджень щодо створення нових або розширення існуючих заповідних територій.

Крім того, є деякі проблеми, які стримують розвиток заповідної справи в області у практичному плані: неузгодженість і недосконалість законодавства (земельного, лісового, природоохоронного та законодавства про місцеве самоврядування) у частині заповідної справи; відсутність механізмів економічного стимулювання для створення нових об'єктів ПЗФ та відшкодування збитків землекористувачам, а також механізму викупу земельних ділянок для заповідання; передача під охорону територій та об'єктів ПЗФ; винесення меж в натуру вже існуючих територій та об'єктів ПЗФ; відсутність фінансування на місцевому рівні та недостатнє фінансування на державному рівні для виконання заходів щодо створення нових об'єктів ПЗФ та охорони і утримання існуючих об'єктів ПЗФ.

Основною загрозою для біологічного та ландшафтного біорізноманіття є антропогенна діяльність. Найзначнішими екологічними проблемами на сьогодні є скорочення ареалів існування аборегенних видів флори і фауни. До цього призводить знищення природних середовищ існування тварин і місць зростання рослин, їх фрагментації та деградації (включаючи забруднення), екологічно незбалансованій експлуатації, поширенні чужерідних видів, розповсюдженні хвороб та шкідників.

Також проблемним питанням є те, що досить часто господарська діяльність впливає на об'єкти Смарагдової мережі, об'єкти ПЗФ, їх флору і фауну. Внаслідок необґрунтованого розорювання земель, вирубки лісів, осушення чи обводнення території, промислового та житлового будівництва відбувається знищення природних середовищ існування тварин і місць зростання рослин. У той же час збереження біологічного та ландшафтного різноманіття є обов'язковою умовою

сталого (збалансованого) розвитку. Тому у проєкті Програми передбачено реалізацію заходів щодо **збереження та розвитку територій та об'єктів природно-заповідного фонду області,** у т.ч. винесення в натурі меж територій та об'єктів природно-заповідного фонду Полтавської області; розробка проєктів розширення та створення нових об'єктів та територій природно-заповідного фонду Полтавської області (у рамках реалізації програми «Довкілля-2027»).

Управління відходами.

Відходи є одним з найбільш вагомих факторів забруднення навколишнього середовища і негативного впливу на всі компоненти довкілля та здоров'я людей. Найбільше утворюється відходів на підприємствах добувної промисловості і розроблення кар'єрів. Зокрема на Полтавському гірничо-збагачувальному комбінаті накопичено 2,465 млрд.т нетоксичних відходів розроблення кар'єру залізної руди та шламів і хвостів збагачення залізних руд.

Розміщення промислових відходів здійснюється у місцях видалення відходів, які знаходяться на балансі підприємств міст Горішні Плавні та Кременчука. Кількість місць видалення промислових відходів – недостатня. Не вирішеним залишається питання захоронення відповідно до вимог екологічної безпеки промислових відходів підприємств обласного центру. Також на території громад залишилось непридатних ХЗЗР станом на 01.01.2026 р.: в Пирятинській міській територіальній громаді – 4,40 т; в Лохвицькій міській територіальній громаді – 2,050 т; в Заводській міській раді – 25 т; в Гребінківській міській раді – 9,1 т; в Ромоданівській селищній раді – 15 т, в Чорнухинській селищній раді – 3,7 т.

Не менш гострою, ніж у попередні роки, залишається проблема управління побутовими відходами. За даними Департаменту будівництва, містобудування і архітектури, житлово-комунального господарства та енергетики Полтавської обласної військової адміністрації обсяги утворення відходів житлово-комунального гасподарства у 2025 році обсяги захоронення побутових відходів та їх компонентів на полігонах та сміттєзвалищах Полтавської області від початку їх експлуатації становлять 10237,515 тис. т. Загальна кількість існуючих у 2025 році несанкціонованих сміттєзвалищ на території області становила 360. Завдяки спільним зусиллям Полтавської обласної військової адміністрації, районних військових адміністрацій, територіальних громад, Державної екологічної інспекції Центрального округу та вжитим заходам на території області протягом 2025 року ліквідовано 220 сміттєзвалищ. Таким чином, залишок неліквідованих несанкціонованих сміттєзвалищ станом на 01.01.2026 р. становив 140 од. [6].

Відсутність підприємств із відновлення промислових і побутових відходів, невідповідность полігонів/ звалищ відходів екологічним нормам, недостатній рівень збору побутових відходів у більшості територіальних громадах, неефективність системи роздільного збору ресурсоцінних фракцій побутових відходів обумовлено відсутністю стратегічного бачення вирішення проблем у даній сфері. Утворення побутових відходів в області збільшується, при цьому

значні їх обсяги розміщуються на звалищах, які розташовані в неприйнятних місцях та неналежним чином спроектовані і експлуатуються. Роздільне збирання, відновлення ПВ, вилучення і знешкодження біогазу на звалищах області не проводяться, окрім полігону побутових відходів м.Полтава (але дана установка є достатньо неефективною).

Проблеми утворення відходів і управління ними є гострими для області. Нераціональне використання ресурсів, застарілі технології й відсутність сфери вторинної переробки сприяють утворенню великих об'ємів відходів, зберігання яких потребує вилучення значних земельних ділянок. Зберігання та накопичення відходів, особливо токсичних, є джерелом тривалого негативного впливу на стан здоров'я людей і якість навколишнього природного середовища. Тому до пріоритетних цілей проєкту Програми віднесено реалізацію заходів відповідно РПУВ: залучення інвестицій у сфері управління відходами, зокрема забезпечення ефективного управління відходами, запобігання їх утворенню, зменшення обсягів захоронення та негативного впливу відходів на довкілля; будівництво сміттєпереробної інфраструктури.

Підтопленням земель та населених пунктів регіону

Підтоплення є одним із найбільш розповсюджених сучасних геологічних процесів, що розвивається як у природних умовах, так і під впливом техногенних чинників. Останні часто мають визначальне значення, особливо як наслідок проведення водогосподарських заходів (наявність іригаційних систем, водосховищ, каналів, втрат з комунікацій тощо).

Із 156 км загального фронту берегів Кременчуцького водосховища в межах Полтавської області близько 47 кілометрів піддані водній абразії (в межах Кременчуцького району). За період експлуатації водосховища внаслідок вітрохвильового навантаження та різких змін рівнів води майже по всій довжині берегової лінії відбувся більш або менш значний розмив і утворення пологих підводних мілин або крутих обривистих берегових уступів. Найбільшого руйнування зазнають береги поблизу населених пунктів Васьківка, Пронозівка, Мозоліївка, Градизьк та Максимівка Кременчуцького району. Берегообвалення захвачує рільні землі, лісозахисні насадження, присадибні ділянки, створюється загроза руйнування житлових будинків та підсобних будівель в цих населених пунктах. Внаслідок переформування берегів вже втрачено більше 800 гектарів земельних угідь. За рік втрачається 3 – 4 м берегової лінії, а на окремих ділянках – до 7 м. Одна з найбільш небезпечних ділянок знаходиться в районі села Мозоліївка Кременчуцького району. Через інтенсивне обвалення берегів Кременчуцького водосховища створюються нові мілководдя, на яких у спекотну погоду відбуваються природно-техногенні процеси, що призводить до забруднення води у водоймі та інших небажаних явищ.

Узагальнена оцінка ймовірного впливу від прийняття проєкту Програми на довкілля наведена у таблиці 8.

Таблиця 8 - Оцінка ймовірного впливу від прийняття документу державного планування на довкілля

Чи може реалізація ДДП спричинити:	**Вплив**			**Пом'якшення існуючої ситуації**
	Так	Ймо-вірно	Ні	
Атмосферне повітря				
Збільшення викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел?			+	Зменшення викидів від спалювання за рахунок розвитку системи використання альтернативних джерел енергії, енергозбереження
Збільшення викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел?			+	
Погіршення якості атмосферного повітря?			+	
Появу джерел неприємних запахів?			+	
Зміни повітряних потоків, вологості, температури або ж будь-які локальні чи регіональні зміни клімату?			+	
Водне середовище				
Будь-які зміни якості поверхневих вод (зокрема таких показників, як температура, розчинений кисень, прозорість, але не обмежуючись ними)?			+	
Значне зменшення кількості вод, що використовуються для водопостачання населенню?			+	Передбачається реконструкція систем водопостачання, збільшення обсягу централізованого водопостачання у сільській місцевості
Збільшення навантаження на каналізаційні системи та погіршення якості очистки стічних твод?			+	Передбачаються заходи щодо реконструкції каналізаційних очисних споруд, реконструкції систем водовідведення
Появу загроз для людей і матеріальних об'єктів, пов'язаних з водою (зокрема таких, як паводки або підтоплення)?			+	Передбачено заходи, що сприятимуть зменшенню підтопленню територій (берегоукріплення тощо)
Зміни напрямів і швидкості течії поверхневих вод або зміни обсягів води будь-якого поверхневого водного об'єкту?			+	
Порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок регіону?			+	
Забруднення підземних водоносних горизонтів?			+	
Відходи				
Збільшення кількості утворюваних чи накопичених промислових відходів?			+	
Збільшення кількості відходів I-III класу небезпеки?			+	
Спорудження еколого-небезпечних об'єктів поводження з відходами?			+	
Утворення або накопичення радіоактивних відходів?			+	
Земельні ресурси				
Порушення, переміщення, ущільнення грунтового шару?			+	Підтримка органічного землеробства сприятиме формуванню сталих агроекосистем
Будь-яке посилення вітрової або водної ерозії ґрунтів?			+	У Програмі передбачені заходи із берегоукріплення Кременчуцького водосховища
Зміни в топографії або в характеристиках рельєфу?			+	

Появу таких загроз, як землетруси, зсуви, селеві потоки, провали землі та інші подібні загрози через нестабільність літогенної основи або зміни геологічної структури?			+	
Біорізноманіття				
Негативний вплив на об'єкти природно-заповідного фонду (зменшення площ, початок небезпечної діяльності у безпосередній близькості або на їх території тощо)?			+	У проєкті ДДП передбачено заходи щодо збереження та розвитку територій та об'єктів природно-заповідного фонду області, збільшення лісистості області
Зміни у кількості видів рослин або тварин, їхній чисельності або територіальному представництві?			+	У Програмі визначено необхідність контролю за господарською діяльністю підприємств, які можуть здійснювати негативний вплив на об'єкти Смарагдової мережі (під час будівництва необхідним є проходження процедури ОВД, постмоніторингу)
Порушення або деградацію середовищ існування диких видів тварин?			+	
Будь-який вплив на наявні об'єкти історико-культурної спадщини?			+	У проєкті Програми передбачені заходи щодо підтримки об'єктів історико-культурної спадщини.
Населення та інфраструктура				
Вплив на стан забезпечення робочими місцями населення?	+			Передбачається збільшення робочих місць за рахунок соціально-економічного розвитку області
Суттєвий вплив на нинішню транспортну систему? Зміни в структурі транспортних потоків?	+			
Вплив на фінансово-економічне забезпечення району?	+			Позитивний за рахунок розвитку туризму області, різних секторів економіки, у тому числі і екологоорієнтованих (розвиток органічного землеробства, відновлення відходів, використання відновлювальних джерел тощо).
Появу будь-яких реальних або потенційних загроз для здоров'я людей?			+	
Екологічне управління та моніторинг				
Послаблення правових і економічних механізмів контролю в галузі екологічної безпеки?			+	
Погіршення екологічного моніторингу?			+	Покращення, зокрема за рахунок здійснення оцінки забруднення атмосферного повітря Полтавської зони та проєктування мережі спостережень та оцінювання стану атмосферного повітря Полтавської зони
Усунення наявних механізмів впливу органів місцевого самоврядування на процеси техногенного навантаження?			+	Забезпечення належного рівня готовності органів управління цивільного захисту та підпорядкованих їм сил і засобів до дій, спрямованих на ліквідацію можливих наслідків надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру
Стимулювання розвитку екологічно небезпечних галузей виробництва?			+	Передбачена підтримка екологоорієнтованого бізнесу

Інше				
Підвищення рівня використання будь-якого виду вторинних ресурсів?	+			
Суттєве вилучення будь-якого невідновного ресурсу?			+	

На основі здійсненого аналізу поточного стану довкілля Полтавської області, у тому числі здоров'я населення (атмосферне повітря, водні та земельні ресурси, грунти, кліматичні фактори, рівня забруднення довкілля та здоров'я населення) та SWOT-аналізу сукупний вплив від реалізації проєкту Програми є екологічно допустимим.

Реалізація проєкту Програми буде спрямована на досягнення соціально-економічних та екологічних цілей розвитку області та передбачає реалізацію заходів щодо покращення енергопостачання та розвиток альтернативної енергетики, створення ефективної системи управління відходами відповідно РПУВ, раціонального використання водних ресурсів, створення системи спостереження за станом навколишнього середовища, відновлення деградованих та малопродуктивних земель, зменшення антропогенного впливу на природоохоронну зону, збільшення та розширення об’єктів ПЗФ, лісистості області та буде мати допустимий вплив на стан довкілля.

4. ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ, У ТОМУ ЧИСЛІ РИЗИКИ ВПЛИВУ НА ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ, ЯКІ СТОСУЮТЬСЯ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ, ЗОКРЕМА ЩОДО ТЕРИТОРІЙ З ПРИРОДООХОРОННИМ СТАТУСОМ (ЗА АДМІНІСТРАТИВНИМИ ДАНИМИ, СТАТИСТИЧНОЮ ІНФОРМАЦІЄЮ ТА РЕЗУЛЬТАТАМИ ДОСЛІДЖЕНЬ)

Найгострішими проблемами в області є наслідки воєнних дій на Україні, тривале забруднення поверхневих та підземних вод, повітря та земель внаслідок господарської діяльності, накопичення промислових та побутових відходів, недостатній рівень лісистості та площ ПЗФ, наявність ерозійних процесів (руйнування берегів Кременчуцького водосховища) тощо. Узагальнена характеристика екологічних проблем на території Полтавської області наведені в таблиці 9.

Таблиця 9 -Узагальнена характеристика екологічних проблем на території Полтавської області

№	Проблема
1	Наслідки воєнних дій на Україні.
2	Енергетичні ризики. Низький рівень використання альтернативних джерел енергії, зокрема біоенергетичного потенціалу області.
3	Управління промисловими та побутовими відходами. Невідлажена система централізованого унітарного / роздільного збору ПВ, що сприяє створенню несанкціонованих звалищ відходів. Звалища ПВ (більшість функціонує без дотримання норм екобезпеки) забруднюють прилеглі території, створюючи екологічні ризики виникнення екологообумовлених захворювань, загрози екологічної, продовольчої безпеки регіону та створення сталих агроекосистем. Недостатній рівень відновлення вторсировини. Відсутня комплексна система управління відходами у регіоні, необхідна реалізація заходів РПУВ.
4	Ерозійні процеси, руйнування берегів Кременчуцького водосховища
5	Забруднення поверхневих та підземних вод. Через недостатній рівень очистки стічних вод, хімізацію аграрного сектору, спостерігається високий рівень вмісту біогенних речовин у поверхневих водах області, інтенсифікується процес евтрофікації водойм. У місцях високого техногенного навантаження виникають ризики забруднення підземних вод, що створює загрози втрати питної якості підземних вод та екологічні ризики населенню. Недостатній рівень водопостачання та водовідведення. Недостатня очистка забруднених стічних вод. Все це спричиняє забруднення підземних і поверхневих вод, та як результат створює ризики виникнення екологічно обумовлених захворювань від забруднених джерел водопостачання.
6	Неефективне використання земельних ресурсів. Надмірне використання хімічних засобів захисту рослин при вирощуванні с/г продукції, відсутність сівозмін тощо призводять до деградації грунтів. В області наявні техногенно забруднені землі (від звалищ ПВ, нафтогазовові промисловості, наслідки воєнних дій тощо).
7	Відсутність приросту чисельності населення, відсутні дані щодо екологічно

	обумовленого захворювання населення. Низький рівень контролю якості харчових продуктів, питної води.
8	Порушенням гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок регіону внаслідок антропогенного впливу. На значній кількості малих річок області спостерігається замуленість, поширення болотної рослинності, втрата дренажної спроможності, що призводить до заболоченості та підтоплення заплавних земель.
9	Проблеми природно-заповідного фонду області та біорізноманіття (відсутність чітких меж даних об'єктів, незаконна діяльність на даних територіях, техногенний вплив на екосистеми об'єктів ПЗФ, низький відсоток площ об'єктів ПЗФ тощо). Недостатній рівень лісистості області. Скорочення ареалів існування різних видів флори і фауни внаслідок знищення природних середовищ існування тварин і місць зростання рослин, їх фрагментації та деградації (включаючи забруднення) у глобальній зміні клімату, екологічно незбалансованої експлуатації, поширення чужерідних видів, розповсюдження хвороб та шкідників. Необхідність озеленення, збільшення біорізноманіття. Низький рівень зеленого туризму.
10	Забруднення атмосферного повітря області викидами автотранспорту, промислових підприємств, звалищами ПВ (у т.ч. парниковими газами).
11	Низький рівень екологічної культури (екологічних знань) у представників бізнесу та населення. Недостатній рівень екологічної свідомості населення, зокрема у питаннях мінімізації забруднення довкілля, а також можливості отримання прибутку від вторинних та альтернативних джерел енергії. Недостатньо відлажена система екомоніторингу та екоконтролю.
12	Низький рівень впровадження енергоефективних технологій, замкнутих циклів виробництва

Прийняття даного документу державного планування не впливатиме негативно на екологічну ситуацію Полтавської області та не посилюватиме вже наявні екологічні проблеми даного регіону, а навпаки, сприятиме їх вирішенню.

Території з природоохоронним статусом.

Пріоритетними заходами проєкту Програми щодо територій ПЗФ є збереження та розширення територій природно-заповідного фонду Полтавської області, збільшення її лісистості.

Також проєкт Програми направлений на:

- реалізацію природоохоронних заходів, спрямованих на покращення стану довкілля, раціональне використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки області проведення екологічно просвітницьких заходів в області;
- сприяння залученню альтернативних джерел палива, енергоефективності та енергоощадливості;
- збільшення рівня централізованого водозабезпечення та водовідведення, підвищення рівня екобезпеки даних послуг, забезпечення якості питної води санітарним нормам;

- підвищення ступеня очистки стічних вод, що сприятиме зменшенню забруднення поверхневих вод;
- проведення паспортизації водних об’єктів, розташованих на території Полтавської області, з метою їх упорядкованого та раціонального використання, охорони водних ресурсів і створення умов для ефективного використання водних об’єктів;
- збереження та розвиток територій та об’єктів природно-заповідного фонду області;
- сприяння розвитку органічного землеробства, зеленому туризму;
- удосконалення системи екологічного моніторингу (зокрема за рахунок здійснення заходів, запланованих Програмою державного моніторингу у галузі охорони атмосферного повітря на 2025 – 2029 роки для зони „Полтавська”);
- зменшення негативний вплив відходів на довкілля і здоров’я населення, залучення інвестиції у сферу управління відходами відповідно РПУВ, забезпечення ефективного управління відходами, запобігання їх утворенню, зменшення обсягів захоронення та негативного впливу відходів на довкілля, будівництво сміттєпереробної інфраструктури;
- дотримання норм Законів України.

5. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ПОВ'ЯЗАНІ ІЗ ЗАПОБІГАННЯМ НЕГАТИВНОМУ ВПЛИВУ НА ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ, ВСТАНОВЛЕНІ НА МІЖНАРОДНОМУ, ДЕРЖАВНОМУ ТА ІНШИХ РІВНЯХ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ, А ТАКОЖ ШЛЯХИ ВРАХУВАННЯ ТАКИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ

Даний розділ містить інформацію про зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, встановлені на міжнародному, державному та інших рівнях, що стосуються документа державного планування, а також шляхи врахування таких зобов'язань під час підготовки документа державного планування.

Регулювання в сфері охорони довкілля на державному та місцевому рівні здійснюється на основі:

- Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища»;
- Водного Кодексу України;
- Земельного кодексу України;
- Закону України «Про управління відходами»;
- Закону України «Про охорону земель»;
- Закону України «Про оцінку пливу на довкілля»;
- Закону України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року»;
- Національної стратегії управління відходами в Україні до 2030 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 08.11.2017 №820-р;
- Національного плану управління відходами до 2033 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2024 року № 1353-р ;
- Указу Президента України 30 вересня 2019 року № 722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року»;
- Закону України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» від 28.02.2019 2697-VIII.

Проектні рішення ДДП розроблено згідно Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», а саме: Статті 3 «Основні принципи охорони навколишнього природного середовища».

Відповідно до нормативно-правової бази України було прийнято ряд зобов'язань:

1) пріоритетність вимог екологічної безпеки, обов'язковість додержання екологічних стандартів, нормативів та лімітів використання природних ресурсів;

2) виконання ряду заходів, що гарантують екологічну безпеку середовища для життя і здоров'я людей, а також запобіжний характер заходів щодо охорони навколишнього природного середовища;

3) заплановані заходи не передбачають вилучення будь-якого невідновного ресурсу;

4) спрямування на збереження просторової та видової різноманітності і цілісності природних об'єктів і комплексів;

5) узгодження екологічних, економічних та соціальних інтересів суспільства на основі поєднання міждисциплінарних знань екологічних, соціальних, природничих і технічних наук та прогнозування стану навколишнього природного середовища в рамках проведення процедури Стратегічної екологічної оцінки проєкту Програми було обґрунтовано;

6) забезпечення загальної доступності матеріалів Програми та самого звіту СЕО відповідно до вимог Закону України "Про доступ до публічної інформації" шляхом внесення Заяви та самого Звіту до Єдиного реєстру стратегічної екологічної оцінки для проведення консультацій з органами, зазначеними у статті 8 Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку», а також оприлюднює її в порядку, передбаченому частиною четвертою цієї статті, з метою одержання та врахування пропозицій і зауважень громадськості. Замовник повідомляє громадськість про оприлюднення заяви про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки та проекту документа державного планування у порядку, передбаченому частиною четвертою статті 12 Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку», та забезпечує вільний доступ громадськості до таких документів протягом усього строку громадського обговорення, визначеного частиною п’ятою цієї статті. Повідомлення про оприлюднення проекту документа державного планування та звіту про стратегічну екологічну оцінку розміщується на офіційному веб-сайті замовника, а у сільських населених пунктах - також не менш як у трьох публічних місцях (на дошках оголошень органів місцевого самоврядування, об’єктів соціально-культурного призначення, на стаціонарно обладнаних зупинках маршрутних транспортних засобів, у місцях, визначених та обладнаних органами місцевого самоврядування, та в інших місцях масового перебування населення), та вноситься ним до Єдиного реєстру стратегічної екологічної оцінки;

7) у звіті СЕО надання інформації щодо обґрунтованого нормування впливу планової діяльності на навколишнє природне середовище;

8) компенсація шкоди, заподіяної порушенням законодавства про охорону навколишнього природного середовища;

8) оцінка ступеню антропогенної зміненості територій, сукупної дії факторів, що негативно впливають на екологічну ситуацію;

9) поєднання заходів стимулювання і відповідальності у питаннях охорони навколишнього природного середовища;

10) використання отриманих висновків моніторингу та комплексу охоронних заходів об'єкту для виконання можливостей факторів позитивного впливу на охорону довкілля;

11) дотримання вимог Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» (№ 1264-XII від 26 червня 1991 року), де визначено (ст. 20^4), що до компетенції обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій у сфері охорони навколишнього природного середовища належить:

а) забезпечення реалізації державної політики у сфері заповідної справи, формування, збереження та використання екологічної мережі, здійснення управління та регулювання у сфері охорони і використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду України на відповідній території;

б) участь у проведенні моніторингу стану навколишнього природного середовища;

г) реалізація повноважень у сфері оцінки впливу на довкілля відповідно до законодавства про оцінку впливу на довкілля;

ґ) затвердження за поданням центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, для підприємств, установ і організацій лімітів використання природних ресурсів (крім природних ресурсів загальнодержавного значення), скидів забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище (крім скидів, що призводять до забруднення природних ресурсів загальнодержавного значення, навколишнього природного середовища за межами відповідної території);

д) видача дозволів на викиди шкідливих речовин у навколишнє природне середовище, спеціальне використання природних ресурсів відповідно до законодавства;

$д^1$) реалізація повноважень у сфері стратегічної екологічної оцінки відповідно до законодавства про стратегічну екологічну оцінку;

е) вирішення інших питань у сфері охорони навколишнього природного середовища відповідно до законодавства України.

Основні зобов’язання у сфері охорони довкілля стосуються заходів щодо охорони земельних ресурсів, лісів, повітряного, водного та ґрунтового середовища.

Засади екологічної політики України визначені Законом України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» (№ 2697-VIII від 28.02.2019). Закон передбачає інтегрування екологічних вимог під час розроблення і затвердження документів державного планування, галузевого (секторального), регіонального та місцевого розвитку.

Відповідно до Указу Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» (№ 722/2019) має бути забезпечено дотримання Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року.

Основними міжнародними правовими документами щодо СЕО є Протокол про стратегічну екологічну оцінку (Протокол про СЕО) до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті (Конвенція

Еспо), ратифікований Верховною Радою України (№ 562-VIII від 01.07.2015), та Директива 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів і програм на навколишнє середовище, імплементація якої передбачена Угодою про асоціацію між Україною та ЄС. В Україні проведення СЕО регламентується Законом України «Про стратегічну екологічну оцінку» (№ 2354-VIII від 20.03.2018).

Керівні принципи управління ресурсами та відходами у Європейських країнах базуються на наступних основних Директивах:

- потоках відходів: Директиви 94/62/ЄС Європейського парламенту та Ради від 20 грудня 1994 р. “Про упаковку та відходи упаковки”; Про старі автомобілі (2000/53/ЕС); Директиви 2012/19/ЄС Європейського парламенту та Ради від 4 липня 2012 р. “Про відходи електричного та електронного обладнання (ВЕЕО)”; Директиви 2006/66/ЄС Європейського парламенту та Ради від 6 вересня 2006 р. “Про батарейки і акумулятори та відпрацьовані батарейки і акумулятори”; Знешкодження поліхлорованих біфенілів і поліхлорованих терфенілів (ПХБ/ПХТ) (96/59/ЕС); Застосування мулу очисних споруд в сільському господарстві (86/278/ЕЕС); Відходи добувної промисловості мінеральної сировини (2006/21/ЕС);

- нагляду і контролю: Перевезення відходів в ЄС, в межах ЄС та з ЄС № 1013/2006; Нагляд за перевезенням радіоактивних відходів і відпрацьованих тепловиділяючих елементів (2006/117/Euratom); Директиви № 2006/21/ЄС Європейського парламенту та Ради від 15 березня 2006 р. “Про управління відходами видобувних підприємств, та якою вносяться зміни до Директиви 2004/35/ЄС”;

- технологіях: Директива про полігони відходів (99/31/ЕС); Портові пристрої для уловлювання суднових відходів і залишків вантажів (2000/59/ ЕС); Директива Євросоюзу про промислові викиди 2010/75/ЄС; Директиви Ради № 1999/31/ЄС від 26 квітня 1999 р. “Про захоронення відходів”.

Юридичні засади поводження з водними ресурсами визначаються Водним кодексом України (№ 214/95-ВР від 06.06.95) та іншими законодавчими актами, що були розроблені для забезпечення збереження, збалансованого й науково обґрунтованого використання та відновлення водних ресурсів, захисту водних ресурсів від забруднення, зараження й виснаження, запобігання та пом’якшення негативного впливу, покращення екологічного стану водних об’єктів і захисту прав водокористувачів.

Законом України від 07 лютого 2017 року № 1830-VIII "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, що регулюють відносини, пов’язані з одержанням документів дозвільного характеру щодо спеціального водокористування" внесено зміни до Водного кодексу України, згідно з якими дозволи на спеціальне водокористування видаються територіальними органами центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері розвитку водного господарства.

На сьогодні обов’язки щодо видачі дозволів на спеціальне водокористування покладенні на територіальний орган центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері розвитку водного господарства у Полтавській області, також правові підстави щодо обмеження водокористування належать Регіональному офісу водних ресурсів у Полтавській області. Оформлення та затвердження дозволів на спеціальне водокористування має здійснюватися у відповідності до вимог чинного законодавства України та затверджених нормативно – правових актів.

Основне чинне екологічне законодавство та норми у сфері користування водними ресурсами:

- Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку видачі дозволів на спеціальне водокористування»;
- Постанова Кабінету Міністрів України «Про Порядок розроблення і затвердження нормативів гранично допустимого скидання забруднюючих речовин та перелік забруднюючих речовин, скидання яких нормується»;
- Державні санітарні норми та правила «Питна вода. Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною»;
- Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України «Про затвердження Інструкції про порядок розробки та затвердження гранично допустимих скидів (ГДС) речовин у водні об'єкти із зворотними водами»;
- Постанова Кабінету Міністрів України «Про правовий режим зон санітарної охорони водних об'єктів».

Заходи по охороні водного басейну у проєкті ДДП необхідно передбачити відповідно до вимог Водного кодексу України, Закону України «Про питну воду та питне водопостачання», Постанови Кабінету Міністрів України від 18.12.1998 № 2024 «Про правовий режим зон санітарної охорони водних об’єктів», постанови Кабінету Міністрів України від 25.03.1999 № 465 «Про затвердження Правил охорони поверхневих вод від забруднення зворотними водами», ДБН В.2.5-74:2013 «Водопостачання. Зовнішні мережі та споруди. Основні положення проектування», затвердженого наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово- комунального господарства України від 08.04.2013 № 133, ДБН В.2.5-75:2013 «Каналізація. Зовнішні мережі та споруди. Основні положення проектування», затвердженого наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 08.04.2013 № 134, ДБН Б.2.2-12:2019 «Планування та забудова території», затвердженого наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 26.04.2019 № 104.

У документах короткострокового та середньострокового планування, цільових програмах, інших документах, які розробляються, необхідно враховувати заходи, передбачені планом управління річковим басейном Дніпра на 2025-2030 роки, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від

01.11.2024 року № 1077-р «Про затвердження планів управління річковими басейнами Дніпра та Дону на 2025-2030 роки». Основними заходами по оздоровленню водного басейну є (враховано у проєкті ДДП): винесення в натуру першого поясу суворого режиму зони санітарної охорони підземних джерел, встановлення меж прибережних захисних смуг та водоохоронних зон поверхневих водних об'єктів та утримання їх в належному стані; здійснення спеціального водокористування лише за наявності дозволів на спеціальне водокористування; дотримання підприємствами-користувачами встановлених у дозволах на спеціальне водокористування лімітів забору та використання води, лімітів скидання та нормативів гранично допустимого скидання забруднюючих речовин у поверхневі водні об'єкти; будівництво очисних споруд і систем та інших водогосподарських споруд, а також утримання їх в належному технічному стані; дотримання режиму обмеженої господарської діяльності на земельних ділянках прибережних захисних смуг водних об'єктів та регулювання режиму господарської діяльності на земельних ділянках водоохоронних зон водних об'єктів; відновлення і підтримання сприятливого гідрологічного режиму та екологічного стану поверхневих водних об'єктів (річок, струмків); запобігання виникненню аварійних ситуацій на водопроводах і очисних спорудах; створення більш чистого виробництва, замкнутих (безстічних) систем виробничого водопостачання, впровадження мало- і безводних технологій, забезпечення повторного використання стічних вод.

Правове й інституційне регулювання та ключові екологічні вимоги у сфері охорони атмосферного повітря визначаються в Законі України «Про охорону атмосферного повітря» (2707-XII від 16.10.92). Основне чинне законодавство та норми у сфері захисту атмосферного повітря:

- Постанова Кабінету Міністрів України «Про Порядок розроблення і затвердження нормативів граничнодопустимого рівня впливу фізичних та біологічних факторів стаціонарних джерел забруднення на стан атмосферного повітря»;
- Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про порядок видачі дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами»;
- Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про порядок здійснення державного обліку в галузі охорони атмосферного повітря», а також посібник з інвентаризації джерел викидів в атмосферне повітря, максимальні допустимі концентрації та «можливі рівні безпечного ефекту» для забруднюючих речовин в атмосферному повітрі для заселених територій.

Заходи по оздоровленню повітряного басейну у проєкті ДДП передбачено відповідно до вимог статей 10-22 Закону України «Про охорону атмосферного повітря». В області розроблено та затверджено Програму державного моніторингу

у галузі охорони атмосферного повітря на 2025 – 2029 роки для зони „Полтавська”, основні положення якої враховано при розробці проєкту ДДП.

Відповідно до Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 року № 695 (в редакції Постанови Кабінету Міністрів України від 13 серпня 2024 р. № 940) пріоритетами регіонального розвитку на період до 2027 року є, серед іншого, відновлення та розвиток інфраструктури, зокрема інфраструктури електронних комунікаційних мереж на принципах прозорості, підзвітності, сталості, інклюзивності, енергоефективності, адаптації до зміни клімату, захищеності та стійкості до безпекових загроз та економічної доцільності.

Для забезпечення досягнення цілей державної кліматичної політики на регіональному та місцевому рівнях органи місцевого самоврядування у межах своїх повноважень забезпечують включення заходів щодо пом’якшення наслідків зміни клімату та адаптації до неї до стратегій розвитку територіальних громад та планів заходів з їх реалізації, місцевих та регіональних програм охорони довкілля та інших документів планування місцевого рівня відповідно до частини третьої статті 14 Закону України «Про основні засади державної кліматичної політики». Відтак, у документах державного планування (зокрема проєкті Програми), необхідно включити заходи щодо пом’якшення наслідків зміни клімату та адаптації до неї відповідно до частини третьої статті 14 Закону України «Про основні засади державної кліматичної політики» (зокрема у проєкті ДДП передбачено: ліквідація стихійних звалищ та рекультивація звалищ побутових відходів з метою зменшення викидів звалищного газу; заходи, пов’язані з збереженнями та розширенням площ РЗФ, озелененням з метою відновлення якості повітря громади); заходи по впровадженню енергозберігаючих технологій, альтернативних джерел енергії; забезпечення належного рівня готовності органів управління цивільного захисту та підпорядкованих їм сил і засобів до дій, спрямованих на ліквідацію можливих наслідків надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, у тому числі внаслідок аварійного (внаслідок воєнних дій) забруднення атмосфери; екологічне виховання населення, підвищення екологічної культури та популяризація відновлювальних джерел енергії опосередковано сприятиме зменшенню викидів забруднюючих речовин від населення тощо.

Заходи по оздоровленню ґрунтів у проєкті Програми передбачено відповідно до вимог Земельного кодексу України, законів України «Про управління відходами» та «Про охорону земель».

Правові засади у сфері управління відходами забезпечуються Законом України «Про управління відходами» та іншими законодавчими актами, що були розроблені для регулювання діяльності у сфері управління відходами. Закон України «Про управління відходами» прийнятий Верховною Радою України 20 червня 2022 року № 2320-IX.передбачає та визначає правові, організаційні,

економічні засади діяльності щодо запобігання утворенню, зменшення обсягів утворення відходів, зниження негативних наслідків від діяльності управління відходами, сприяння підготовці відходів до повторного використання, рециклінгу і відновленню з метою запобігання їх негативному впливу на здоров'я людей та навколишнє природне середовище. Проєкт Програми розробляється з урахуванням вимог Закону України «Про управління відходами» та передбачає відповідні заходи. Також проєкт Програми розроблено на виконання Національної стратегії управління відходами в Україні до 2030 року та включає заходи, що відповідають положенням стратегії.

При розробці проєкту Програми враховані положення передбачені Національним планом управління відходами до 2033 року (затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2024 року № 1353-р):

- охоплення послугою з управління побутовими відходами - збільшення до 85 відсотків до 2033 року;

- підвищення рівня підготовки до повторного використання та рециклінгу побутових відходів - не менше 20 відсотків — до 2030 року;

- впровадження у населених пунктах системи роздільного збирання побутових відходів - щорічне збільшенням на 10 відсотків охоплення населення починаючи з другого року дії місцевих планів управління відходами;

- пдвищення рівня підготовки до повторного використання, рециклінгу та іншого відновлення матеріалів, відходів будівництва та знесення, що не є небезпечними - щонайменше до 70 відсотків за масою до 2033 року;

- ресурсоємність валового внутрішнього продукту - співвідношення спожитих фізичних обсягів природних ресурсів, утворених відходів та викидів забруднюючих речовин до обсягу валового внутрішнього продукту має становити у 2025 році 80 відсотків до рівня 2015 року та у 2030 році 60 відсотків до рівня 2015 року;

- зменшення обсягу утворення відходів від усіх видів економічної діяльності - обсяг утворених відходів від усіх видів економічної діяльності на одиницю валового внутрішнього продукту, розрахована на основі паритету купівельної спроможності 2011 року, має становити не більше 880 кілограмів на 1000 доларів США у 2025 році та не більше 800 кілограмів на 1000 доларів США у 2030 році;

- кількість та площа рекультивованих історичних місць розміщення відходів - періодичність рекультивації визначається на основі визначення екологічного ризику історичних місць розміщення відходів, до 2033 року – 100% від необхідної кількості;

- показники щодо підготовки до повторного використання та рециклінгу побутових відходів: до 2030 року — не менше 20 відсотків їх маси; до 2035 року — не менше 25 відсотків їх маси; до 2040 року — не менше 35 відсотків їх маси;

- зменшення видалення побутових відходів на полігонах - до 10 відсотків до 2035 року;

- кількість видалених побутових відходів на полігони - не перевищення 25 відсотків у 2035 році;

- кількість захоронення побутових відходів - необхідно зменшити на 30 відсотків їх загального обсягу побутових відходів до 2033 року;

- організація компостування зелених відходів з громадських парків та садів - до 2030 року для всіх населених пунктів з населенням понад 100 тис. мешканців (ціль не встановлює обмеження щодо впровадження компостування в інших менших населених пунктах);

- управління біовідходами - докремлені біовідходи мають піддаватися іншим, крім захоронення, операціям з оброблення відходів, наприклад, компостування, аеробне та анаеробне зброджування тощо. Цільові показники зменшення захоронення біовідходів, зокрема: до 2030 року зменшення захоронення біовідходів на 10 відсотків обсягу біовідходів, які утворюються у складі побутових відходів; до 2033 року зменшення до 15 відсотків захоронення біовідходів.

Також при розробці проєкту Програми враховані положення Регіонального плану управління відходами Полтавської області до 2033 року (затвердженого розпорядженням начальника Полтавської ОВА від 18.12.2025 р. №977. Регіональний план управління відходами є документом державного планування, що містить комплекс взаємопов'язаних завдань і заходів, узгоджених за строками та ресурсним забезпеченням з усіма задіяними виконавцями, спрямованих на забезпечення сталого управління відходами в регіоні та є основою для розроблення місцевих планів управління відходами. З метою удосконалення системи управління відходами та території області, Регіональним планом управління відходами заплановано створення 6 регіональних полігонів побутових відходів, чотирьох сміттєпереробних заводів, 26 сміттєсортувальних станцій, а також оновлення матеріально-технічної бази суб'єктів господарювання у сфері управління відходами, у тому числі придбання контейнерів для побутових відходів та сміттєвозів. Проєкт Програми відповідає цілям, завдання та заходи РПУВ та передбачає їх реалізацію на 2027 рік.

Планування територій необхідно здійснювати з урахуванням екологічної ємкості територій, додержанням вимог охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання природних ресурсів та екологічної безпеки.

При розробці проєкту Програми враховано положення Закону України «Про природно-заповідний фонд України», «Про екологічну мережу», «Про рослинний світ», «Про тваринний світ», а також Регіональної схеми формування екологічної мережі Полтавської області (погоджена розпорядженням Полтавської обласної державної адміністрації від 14.02.2022 № 58 та затверджена рішенням пленарного засідання чотирнадцятої позачергової сесії восьмого скликання Полтавської обласної ради від 26 липня 2022 р. № 457).

Стаття 3 Закону України «Про екологічну мережу» передбачає, що екомережі – єдина територіальна система, яка утворюється з метою поліпшення умов для формування та відновлення довкілля, підвищення природно-ресурсного потенціалу території України, збереження ландшафтного та біорізноманіття, місць оселення та зростання цінних видів тваринного і рослинного світу, генетичного фонду, шляхів міграції тварин через поєднання територій та об'єктів природно-заповідного фонду, а також інших територій, які мають особливу цінність для охорони навколишнього природного середовища і відповідно до законів та міжнародних зобов'язань України підлягають особливій охороні.

Окрім того, структурні елементи екомережі це території екомережі, що відрізняються за своїми функціями. До структурних елементів екомережі відносяться ключові, сполучні, буферні та відновлювані території. Ключові території забезпечують збереження найбільш цінних і типових для даного регіону компонентів ландшафтного та біорізноманіття. Сполучні території (екокоридори) поєднують між собою ключові території, забезпечують міграцію тварин та обмін генетичного матеріалу. Буферні території забезпечують захист ключових та сполучних територій від зовнішніх впливів. Відновлювані території забезпечують формування просторової цілісності екомережі, для яких мають бути виконані першочергові заходи щодо відтворення первинного природного стану.

Закон України «Про природно-заповідний фонд України» передбачає, що природоохоронні території охороняється як національне надбання, щодо якого встановлюється особливий режим охорони, відтворення і використання. На землях природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного або історико-культурного призначення забороняється будь-яка діяльність, яка негативно впливає або може негативно впливати на стан природних та історико-культурних комплексів та об'єктів чи перешкоджає їх використанню за цільовим призначенням. Стаття 26 Закону передбачає, що на територіях заказників забороняються рубки головного користування, суцільні, прохідні, лісовідновні та поступові рубки, видалення захаращеності, а також полювання та інша діяльність, що суперечить цілям і завданням, передбаченим положенням про заказник.

Господарська, наукова та інша діяльність, що не суперечить цілям і завданням заказника, проводиться з додержанням загальних вимог щодо охорони навколишнього природного середовища. Власники або користувачі земельних ділянок, водних та інших природних об'єктів, оголошених заказником, беруть на себе зобов'язання щодо забезпечення режиму їх охорони та збереження.

Стаття 28 Закону передбачає, що на території пам'яток природи забороняються суцільні, поступові, лісовідновні та прохідні рубки, видалення захаращеності, полювання та будь-яка інша діяльність, що загрожує збереженню або призводить до деградації чи зміни первісного їх стану. Власники або користувачі земельних ділянок, водних та інших природних об'єктів, оголошених

пам’ятками природи, беруть на себе зобов’язання щодо забезпечення режиму їх охорони та збереження.

Разом з тим, згідно статті 30 Закону, на території заповідних урочищ забороняються всі види рубок, у тому числі санітарні, рубки формування і оздоровлення лісів, видалення захаращеності та будь-яка діяльність, що порушує природні процеси, які відбуваються у природних комплексах, включених до їх складу, відповідно до вимог, встановлених для природних заповідників. Власники або користувачі земельних ділянок, водних та інших природних об’єктів, оголошених заповідними урочищами, беруть на себе зобов’язання щодо забезпечення режиму їх охорони та збереження.

В Україні сформовано інвестиційне законодавство, в якому, зокрема, значна увага приділяється необхідності дотримання екологічних норм в процесі інвестиційної діяльності. Так Законом України «Про інвестиційну діяльність» (№ 1560-XII від 18.09.1991) встановлюється заборона інвестування в об'єкти, створення і використання яких не відповідає вимогам санітарно-гігієнічних, радіаційних, екологічних, архітектурних та інших норм, встановлених законодавством України (ст. 4). В разі порушення екологічних, санітарно-гігієнічних та архітектурних норм державний орган може прийняти рішення про зупинення або припинення інвестиційної діяльності (ст. 21). Також в ст. 8 зазначається, що інвестор зобов'язаний одержати висновок з оцінки впливу на довкілля у випадках та порядку, встановлених Законом України «Про оцінку впливу на довкілля» (№ 2059-VIII від 23.05.2017).

При проведенні СЕО проєкту Програми розглядались можливі шляхи вирішення екологічних проблем області, що забезпечать досягнення цілей державної екологічної політики. Цілі Програми кореспондуються із стратегічними цілями з охорони довкілля та охорони здоров’я населення, визначені у Законі України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» від 28.02.2019 р., Національним планом управління відходами до 2033 року, затвердженому Розпорядженням Кабінету Міністрів України №1353-р від 27.12.2024 р., Паризькою угодою, ратифікованою Законом України №1469 від 14.07.2016 р. та іншими нормативно-правовими актами.

Відповідно Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» при реалізації Програми передбачається обов’язкова процедура ОВД для проєктів, планова діяльність яких підпадає під п.2 і п.3. ст.3 даного Закону.

Таблиця 10 - Екологічні проблеми Полтавської області та можливі шляхи їх вирішення

Екологічні проблеми	*Цілі екологічної політики*	*Шляхи вирішення*
Забруднення атмосферного повітря	Чисте атмосферне повітря	Реалізація заходів щодо: енергозбереження, зменшення втрат теплової енергії при її транспортуванні до споживачів; зменшення витрат

		енергетичних ресурсів; розвитку альтернативної та відновлювальної енергетики; збільшення лісистості з метою відновлення якості повітря громади; екологічного виховання населення, підвищення екологічної культури та популяризація відновлювальних джерел енергії опосередковано сприятимуть зменшенню викидів забруднюючих речовин від населення. Здійснення оцінки забруднення атмосферного повітря Полтавської зони (проведення оцінки просторового розподілу концентрацій забруднювальних речовин), проєктування мережі спостережень та оцінювання стану атмосферного повітря Полтавської зони сприятиме формуванню комплексної системи екологічного моніторингу у даній сфері.
Забруднення, захаращення поверхневих вод	Якісні водні ресурси	Реконструкція та ремонт існуючих мереж водопостачання та водовідведення; покращення забезпечення населення області питною водою нормативної якості в межах науково обґрунтованих нормативів (норм) питного водопостачання; підвищення екологічної культури і управління. Проведення паспортизації водних об'єктів, розташованих на території Полтавської області, з метою їх упорядкованого та раціонального використання, охорони водних ресурсів і створення умов для ефективного використання водних об'єктів.
Накопичення побутових та промислових відходів	Удосконалення системи управління відходами	Забезпечення ефективного управління відходами, запобігання їх утворенню, зменшення обсягів захоронення та негативного впливу відходів на довкілля. Будівництво сміттєпереробної інфраструктури. Впровадження сучасних підходів та технологій в сфері управління відходами (зокрема будівництво інфраструктури оброблення побутових відходів для Полтавської області відповідно РПУВ); залучення інвестицій у сфері управління відходами; сприяння у впровадженні екологічної культури громадянського суспільства.
Забруднення ґрунтів	Невиснажені родючі ґрунти, зменшення деградації ґрунтів, зменшення площ техногенно забруднених територій	Стале, невиснажливе використання земельних ресурсів області, зменшення площ техногенно забруднених територій, екологізація землеробства, підвищення екологічної культури і управління.
Зменшення біологічного та	Відновлене біологічне та	Збереження та розвиток територій та об'єктів природно-заповідного фонду області, винесення в

ландшафтного різноманіття	ландшафтне різноманіття, розширення об’єктів ПЗФ	натурі меж територій та об’єктів природно-заповідного фонду Полтавської області; створення нових/відновлення існуючих туристичних об’єктів та рекреаційних зон; розвиток зеленого туризму; підвищення рівня екологічної культури населення з залученням якомога більшої кількості жителів громади до різних екологічних акцій та заходів щодо збереження об’єктів екомережі, біорізноманіття.
Ризики виникнення надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру	запроваджена система попередження надзвичайних ситуацій	Попередження надзвичайних ситуацій; берегоукріплювальні заходи на Кременчуцькому водосховищі; підвищення екологічної культури і управління; формування системи цивільного захисту населення направленої на ліквідацію можливих наслідків надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру (внастідок воєнних дій).

6. ОПИС НАСЛІДКІВ ДЛЯ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ДЛЯ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ВТОРИННИХ, КУМУЛЯТИВНИХ, СИНЕРГІЧНИХ, КОРОТКО-, СЕРЕДНЬО- ТА ДОВГОСТРОКОВИХ (1, 3- 5 ТА 10-15 РОКІВ ВІДПОВІДНО, А ЗА НЕОБХІДНОСТІ - 50-100 РОКІВ), ПОСТІЙНИХ І ТИМЧАСОВИХ, ПОЗИТИВНИХ І НЕГАТИВНИХ НАСЛІДКІВ

Згідно «Методичних рекомендацій із здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування», затверджених Наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 10.08.2018 № 296, наслідки для довкілля, у тому числі для здоров'я населення – будь-які ймовірні наслідки для флори, фауни, біорізноманіття, ґрунту, надр, клімату, повітря, води, ландшафту, природних територій та об'єктів, безпеки життєдіяльності населення та його здоров'я, матеріальних активів, об'єктів культурної спадщини та взаємодія цих факторів.

Вторинні наслідки – вигоди, які полягають у широкому залученні громадськості до прийняття рішень та встановлення прозорих процедур їх прийняття.

Кумулятивні наслідки – нагромадження в організмах людей, тварин, рослин отрути різних речовин внаслідок тривалого їх використання. Ймовірність того, що реалізація Програми призведе до таких можливих впливів на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності матимуть значний сумарний (кумулятивний) вплив на довкілля, є незначною.

Синергічні наслідки – сумарний ефект, який полягає у тому, що при взаємодії 2-х або більше факторів їх дія суттєво переважає дію кожного окремо компоненту.

Підсумки по визначеним ключовим наслідкам для довкілля та заходам по їх пом'якшенню, визначені експертною групою при проведенні Стратегічної екологічної оцінки проєкту Програми економічного і соціального розвитку Полтавської області на 2027 рік, приведені в таблиці 11.

Таблиця 11 - Підсумки по визначеним ключовим негативним (тимчасовим) наслідкам та заходам по їх пом'якшенню

Сфера охорони довкілля	**Питання**	**Завдання / можливий потенційний вплив**	**Заходи по скороченню негативного впливу**
Стан атмосферного повітря	1. Викиди забруднюючих речовин від стаціонарних джерел 2. Викиди забруднюючих речовин від автотранспорту	Будь-яка планова діяльність, яка підпадає під п.2 п.3. ст. 3 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля», буде підлягати процедурі ОВД відповідно до законодавства України. Проєкт ДДП передбачає реалізацію основних завдань, спрямованих на зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних і пересувних джерел, поліпшення якості атмосферного повітря, зокрема у рамках: - підтримки виробників органічної продукції, екологорієнтованого бізнесу; - підтримки зеленого туризму; - збільшення лісистості області, збереження та розширення об'єктів ПЗФ, екомережі; - зменшення викидів від джерел спалювання за рахунок заходів енергоощадливості та енергоефективності, використання більш екологічних видів палива (зокрема альтернативних джерел).	Проєктом ДДП передбачається: 1. збереження та розширення об'єктів ПЗФ, відтворення лісів, створення нових та реконструкція існуючих полезахисних лісових смуг та інших захисних насаджень; 2. всебічна популяризація ефективного та ощадливого споживання паливно-енергетичних ресурсів, впровадження енергозберігаючого обладнання, технологій, енергетичного маркування енергоспоживчої продукції; 3. розробка та затвердження планів використання альтернативних видів палива; 4. зниження викидів парникових газів від звалищ відходів за рахунок їх ліквідації та рекультивації, зменшення видалення відходів та залучення коштів на розвиток ринку вторсировини; 5. здійснення моніторингу споживання енергетичних ресурсів бюджетними закладами та установами області, затвердження та оприлюднення на власних офіційних вебсайтах планів діяльності систем енергетичного менеджменту; 6. підвищення енергоефективності громадських будівель, заходи з

			енергозбереження (відповідно імплементація Директиви ЄС про енергоефективність в Україні); 7. проведення оцінки просторового розподілу концентрацій забруднювальних речовин (здійснення заходів, запланованих Програмою державного моніторингу у галузі охорони атмосферного повітря на 2025 – 2029 роки для зони „Полтавська”).
Стан поверхневих водних ресурсів	Забруднення поверхневих водних ресурсів. Потенційними джерелами забруднення є: 1. скиди каналізаційних стічних вод. Особливу небезпеку створюють скинуті недоочищені / неочищені стоки; 2. скиди дощових і талих вод;	Проєкт Програми передбачає реалізацію основних завдань, спрямованих на: - продовження роботи з реконструкції і модернізації систем централізованого водопостачання та водовідведення; - будівництво та реконструкція каналізаційних очисних споруд, аварійних каналізаційних мереж (колекторів) та споруд на них з метою зменшення обсягів неочищених стічних вод, що скидаються у водні об’єкти, та утилізації осадів. Без реалізації даних завдань проєкту ДДП продовжуватиметься існуюча ситуація щодо надходження: хімічного (нітрати, нітрити, азот амонійний, фосфати, СПАР, ХСК, $БСК_5$, зважені речовини, нафтопродукти) та бактеріального забруднення. Основна проблема існуючої ситуації - евтрофікація водоймищ, як наслідок гине біота водоймищ, втрачається	У проєкті Програми враховані наступні заходи для фінансування: - реконструкція систем водопостачання та водовідведення; - реформування та розвиток водопровідно-каналізаційного господарства, підвищення ефективності та надійності його функціонування водопостачання; - покращення забезпечення населення області питною водою нормативної якості в межах науково обґрунтованих нормативів (норм) питного водопостачання; - проведення паспортизації водних об’єктів, розташованих на території Полтавської області, з метою їх упорядкованого та раціонального використання, охорони водних ресурсів і створення умов для ефективного використання водних об’єктів.

		здатність до самоочищення; посилюються ризики здоров'ю населення від споживання риби, рекреації (купання) тощо.	
	3. потрапляння біогенних речовин та забруднюючих речовин внаслідок хімізації аграрного виробництва;	У проєкті ДДП передбачено необхідність розвитку органічного землеробства та зменшення хімізації аграрного сектору. При збереженні існуючої ситуації в аграрній сфері продовжуваттиметься забруднення поверхневих і підземних вод, зокрема біогенними речовинами, продуктами розпаду засобів хімізації захисту рослин.	Заходи в проєкті ДДП визначено з урахуванням Програми розвитку та підтримки аграрного комплексу Полтавщини за пріоритетними напрямками на період до 2027 року, Програми ефективного використання земельних ресурсів Полтавщини на період 2022 – 2027 років. Визначені заходи щодо підтримки аграрного сектору, що займається вирощуванням органічної продукції. Зокрема в області сертифіковано 49 підприємства, з яких 44 – виробники сільськогосподарської продукції, 5 – виробники засобів захисту рослин та добрив.
	4. скинуті недоочищені / неочищені промислові стічні води; надходження забруднень із локальних джерел;	У проєкті Програми передбачено необхідність екологізації промисловості, розвитку екобізнесу, зеленого туризму. При збереженні існуючої ситуації може збільшуватися кількість техногенно забруднених земель, що у подальшому веде до забруднення великих територій.	У проєкті ДДП визначені заходи щодо екологізації свідомості населення та бізнесу (проведення науково-технічних конференцій, семінарів, конкурсів, фестивалів та інших еколого-просвітницьких заходів).
	5. погіршення якості поверхневих водойм регіону внаслідок антропогенного впливу;	У проєкті ДДП до основних завдань Програми віднесено зменшення антропогенного впливу на поверхневі водойми області за рахунок зменшення скиду неочищених/недоочищених стічних вод.	У проєкті Програми передбачаються заходи щодо модернізації очистних споруд, берегоукріплювальні заходи на Кременчуцькому водосховищі

	6. можливими загрозами є зміни обсягів води поверхневих водних об’єктів внаслідок продовження тенденції зростання забору води на ведення сільського господарства	У проєкті ДДП не визначені заходи, які можуть привести до зростання забору води на ведення сільського господарства.	
Стан підземних водних ресурсів	Забруднення підземних водних ресурсів. Потенційними джерелами забруднення є: 1. потрапляння забруднюючих речовин із техногенно забруднених територій, зокрема місць видалення відходів (нафтових шламових амбарів, ставків-випарників, звалищ ПВ, полігонів промислових відходів, скотомогильників тощо);	Проєкт ДДП передбачає реалізацію основних завдань, направлених на зменшення техногенного впливу на підземні води (зокрема зменшення опосередкованого забруднення, зокрема поверхневих водойм, за рахунок більшої очистки зворотних стічних вод). Також у проєкті Програми не передбачено будівництва нових об’єктів, які можуть спричинити забруднення підземних вод.	У проєкті ДДП визначені заходи щодо покращення забезпечення населення області питною водою нормативної якості в межах науково обґрунтованих нормативів (норм) питного водопостачання.
	2. опосередковане забруднення: попадання забруднюючих речовин із поверхневих водних об’єктів;		
	3. потрапляння забруднень із вигрібних ям (внаслідок наявності децентралі-зованого водовідведення у сільській місцевості) тощо;		
	4. потрапляння забруднень при здійсненні будівельної /		

	промислової діяльності.		
Земельні ресурси.	Втрата родючості грунтів, деградація та забруднення грунтів. Вплив на структуру ґрунтів та ландшафт.	Проєктом ДДП передбачається розвиток органічного землеробства (з урахуванням Програми розвитку та підтримки аграрного комплексу Полтавщини за пріоритетними напрямками на період до 2027 року, Програми ефективного використання земельних ресурсів Полтавщини на період 2022 – 2027 років).	
	Підтоплення територій, зсуви, ерозійні процеси.	Проєктом ДДП визначена дана проблема як одна з найбільш важливих для області та визначені першочергові заходи	У проєкті Програми передбачено берегоукріплювальні заходи на Кременчуцькому водосховищі
Відходи	Локальний вплив на грунти, поверхневі та підземні води у місцях видалення відходів (МВВ), вплив МВВ на прилеглі території, створення екологічних ризиків здоров'ю населення, що проживає поряд, загрози екологічній та та продовольчій безпеці та сталому функціонуванню агроекосистем прилеглих територій	До пріоритетних цілей проєкту Програми віднесено зменшення негативного впливу побутових відходів на довкілля і здоров'я населення, залучення інвестицій у сфері управління відходами; запровадження стандартів ЄС щодо впровадження роздільного збору ПВ та сприяння у впровадженні екологічної культури громадянського суспільства та ін. заходи відповідно РПУВ.	До основних завдань проєкту Програми включено: забезпечення ефективного управління відходами, запобігання їх утворенню, зменшення обсягів захоронення та негативного впливу відходів на довкілля; будівництво сміттєпереробної інфраструктури відповідно РПУВ.
Біорізноманіття. Об'єкти ПЗФ, екомережі.	Вплив на флору та фауну, об'єкти ПЗФ, Смарагдову мережу	Вплив на ареали проживання рідкісних тварин, місця зростання рідкісних рослин відсутній. Проєкт Програми передбачає максимально зберегти існуючу флору і фауну області. Зокрема пріоритетними напрямками визначено підтримання існуючих об'єктів ПЗФ, визначення їх чітких меж, розробка проєктів створення нових об'єктів та територій природно-заповідного фонду.	У проєкті ДДП визначені заходи щодо збереження та розвитку територій та об'єктів природно-заповідного фонду області, відтворення лісів, створення нових та реконструкція існуючих полезахисних лісових смуг та інших захисних насаджень.
Здоров'я людей	Вплив на здоров'я людей	У проєкті ДДП визначені заходи:	

		- забезпечення населення області питною водою нормативної якості в межах науково обґрунтованих нормативів (норм) питного водопостачання, поліпшення на цій основі стану здоров'я населення та оздоровлення соціально-екологічної ситуації; - відновлення, охорона та раціональне використання джерел водопостачання; - - формування ефективної системи управління відходами на території області; - розширення та оновлення систем централізованого водопостачання та водовідведення, підвищення ефективності очисних споруд; - розвиток органічного землеробства як основи продовольчої безпеки регіону; - розвиток зеленого туризму з метою ведення здорового способу життя населенням регіону; - розробка та затвердження планів використання альтернативних видів палива, як складової енергетичної безпеки; - проведення науково-технічних конференцій, семінарів, конкурсів, фестивалів та інших еколого-просвітницьких заходів. Всі ці заходи позитивно впливають як на стан навколишнього природного середовища громади, так і на здоров'я людей.

7. ЗАХОДИ, ЩО ПЕРЕДБАЧАЄТЬСЯ ВЖИТИ ДЛЯ ЗАПОБІГАННЯ, ЗМЕНШЕННЯ ТА ПОМ'ЯКШЕННЯ НЕГАТИВНИХ НАСЛІДКІВ ВИКОНАННЯ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ

Перелік і стисла характеристика проектних рішень, що визначені в документі державного планування включає:

- ресурсозберігаючі заходи – збереження і раціональне використання земельних та водних ресурсів, повторне їх використання та ін.;
- планувальні заходи – функціональне зонування, організація санітарно-захисних зон та санітарних розривів, озеленення та ін.;
- відновлювальні заходи - нормалізація стану окремих компонентів навколишнього середовища тощо;
- захисні заходи - проведення постійного екологічного моніторингу стану навколишнього середовища у джерелах викидів та скидів, на границі СЗЗ;
- компенсаційні заходи (при необхідності) - компенсація незворотного збитку від планованої діяльності шляхом проведення заходів щодо рівноцінного поліпшення стану природного, соціального і техногенного середовища в іншому місці і/або в інший час, грошове відшкодування збитків.

З метою покращення стану навколишнього природного середовища у Програмі передбачається ряд заходів, направлених для покращення екологічної безпеки у регіоні (табл. 12). Інші заходи або завдання проєкту Програми не мають негативного впливу на довкілля та направлені на покращення соціально-економічного стану регіону.

Таблиця 12 - Шляхи розв'язання головних проблем розвитку регіону, які позитивно впливають на стан екологічної безпеки регіону

Пріоритетні напрямки Програми	***Заходи, які позитивно впливають на стан екологічної безпеки регіону***
1. Стабільні фінансові надходження	Забезпечення виконання дохідної частини місцевих бюджетів області дозволять збільшити видатки на природоохоронні заходи в області.
2. Підтримка аграрного комплексу та ефективного використання земельних ресурсів	Сприяння практичному впровадженню на території області ресурсозберігаючих, екологічно безпечних технологій виробництва сільськогосподарської продукції. Створення умов для розвитку органічного землеробства задля раціонального використання і збереження земельного фонду. Сприяння відновленню та модернізації меліоративної інфраструктури, впровадженню технологій ощадливого використання водних ресурсів. Здійснення державного контролю за використанням та охороною природних ресурсів, ефективним використанням земельних ресурсів.
3. Сприяння підвищенню конкурентоспроможності промислових підприємств, розвиток малого і середнього бізнесу, управління об'єктами	Сприяння збільшенню кількості підприємців, які здійснюють екологоорієнтовану господарську діяльність на території області; участь у грантах екологоорієнтованих проєктів.

державної та комунальної власності	
4. Залучення інвестицій	Здійснення систематичного моніторингу пропозицій грантодавців і участь у екологоорієнтованих конкурсах; підготовка екологічних програм і проєктів із залученням коштів державного бюджету та міжнарод.коштів. Супроводження процесу створення та функціонування індустріальних парків щодо реалізації екологічних проєктів; створення можливостей для забезпечення реалізації громадських ініціатив у регіоні. Використання державних інструментів стимулювання роботодавців, стимулювання екологоорієнтованого бізнесу. Активізація міжнародного співробітництва щодо підтримки екологоорієнтованого бізнесу, реаілзації екологічних програм та проектів.
5. Приведення об'єктів соціальної сфери та громадського простору у відповідність до будівельних вимог	Визначення основних просторових, містобудівних та соціально-економічних пріоритетів з урахуванням екологічних імперативів. Забезпечення осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення комфортним, безбар'єрним середовищем для життєдіяльності.
6. Розвиток інфраструктури	Сприяння розвитку інженерно-транспортної та соціальної інфраструктури населених пунктів громади та їх благоустрою.
7. Охорона здоров'я	Покращення якості медичних послуг, проведення заходів щодо профілактики захворювань. Заходи щодо мінімізації енергетичних втрат у медичних закладах. Підвищення кваліфікації персоналу. Здійснення поточних ремонтів приміщень медичних та соціальних закладів.Забезпечення широкого спектру якісних медичних послуг, спрямованих на зміцнення здоров'я населення, профілактику, точну діагностику і ефективне лікування захворювань для зміцнення і відновлення здоров'я населення.Проведення тренінгів, просвітньої роботи з населенням через медіаресурси щодо профілактики захворювань.
8. Якісна освіта	Реалізація освітніх проектів, у тому числі направлених на екологічне виховання дітей та формування екологічної свідомості у населення. Забезпечення якісного харчування дітей відповідно до норм в освітніх закладах. Оновлення матеріально-технічної бази на основі сучасних технологій та енергозбереження. Формування відповідного матеріально-технічного, кадрового, інформаційного забезпечення навчання в загальноосвітній школі чи дитячому садку дітям з особливостями.
9. Сприяння забезпеченню оптимально сприятливих та ефективних умов для духовного, естетичного, соціального розвитку кожної людини	Створення умов для підвищення рівня залученості населення до споживання культурних та освітніх послуг через промоцію культури, формування комфортного середовища у закладах культури, розширення доступного набору культурних послуг для всіх категорій населення; розширення культурних програм та заходів. Створення програми по збереженню культурної спадщини.
10. Подолання дисбалансів в економічній, соціальній та екологічній сферах, наближення	Розвиток системи електронного документообігу, цифрова трансформація сфери управління якістю довкілля (екологічної документації). Сприяння розвитку цифрової компетентності

адміністративних послуг до громадян та бізнес-спільноти.	працівників виконавчих органів, проведення заходів для підвищення рівня цифрової грамотності громадян.
11. Забезпечення соціальної, психологічної та матеріальної підтримки ВПО	Забезпечення належних умов життєдіяльності, вирішення питання забезпечення тимчасовим або соціальним житлом; забезпечення реалізації дієвих механізмів підтримки та стимулювання зайнятості ВПО; налагодження ефективної взаємодії ВПО з приймаючими громадами та органами державної влади на засадах партнерства.
12. Розвиток спортивної інфраструктури, підтримка фізичної культури та спорту	Створення умов для залучення мешканців громади до регулярних занять фізичною культурою, спортом. Підтримка заходів екологічного, спортивного та культурного спрямування. Проведення просвітницької компанії серед населення щодо здорового способу життя, реалізація молодіжних ініціатив, молодіжних акцій щодо здорового способу життя. Здійснення своєчасної підготовки до проведення відпочинку та оздоровлення дітей, створення належних умов для культурно-виховної, фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи на базі навчальних закладів та закладів позашкільної освіти громади.
13. Соціальний захист дітей	Охоплення сімейними формами виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування; розвиток в області патронату як альтернативної послуги виховання дітей, які опинилися в складних життєвих обставинах.
14. Сприяння зайнятості населення	Підтримка у формуванні кадрового потенціалу відповідно до потреб ринку праці шляхом організації професійного навчання безробітних.
15. Збереження та відновлення стану довкілля	Реалізація природоохоронних заходів, спрямованих на покращення стану довкілля, раціональне використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки області. Збереження та розвиток територій та об'єктів природно-заповідного фонду області. Проведення паспортизації водних об'єктів, розташованих на території Полтавської області, з метою їх упорядкованого та раціонального використання, охорони водних ресурсів і створення умов для ефективного використання водних об'єктів. Забезпечення ефективного управління відходами, запобігання їх утворенню, зменшення обсягів захоронення та негативного впливу відходів на довкілля. Будівництво сміттєпереробної інфраструктури. Здійснення заходів, запланованих Програмою державного моніторингу у галузі охорони атмосферного повітря на 2025 – 2029 роки для зони „Полтавська".
16. Підвищення ефективності та надійності функціонування об'єктів ЖКГ, енергозабезпечення області	Модернізація джерел генерації теплової енергії з врахуванням можливості переходу на альтернативні види палива та оснащення об'єктів соціальної інфраструктури модульними транспортабельними котельнями та резервними джерелами живлення. Здійснення реконструкції та заміни ветхих і аварійних ділянок мереж теплопостачання та гарячого водопостачання. Відновлення об'єктів житлово-комунального господарства, які постраждали внаслідок агресії російської федерації. Збільшення виробництва власної електричної енергії та розосередження об'єктів теплової і електричної генерації. Покращення забезпечення населення області питною водою

	нормативної якості в межах науково обґрунтованих нормативів (норм) питного водопостачання. Реформування та розвиток водопровідно-каналізаційного господарства, підвищення ефективності та надійності його функціонування. Впровадження об'єктів відновлювальної енергетики та систем накопичення енергії в області. Проведення технічних заходів, спрямованих на енергомодернізацію житлових будівель та будівель бюджетних установ, закладів соціальної інфраструктури, що утримуються з обласного бюджету та бюджетів сільських, селищних, міських територіальних громад. Проведення технічних заходів, спрямованих на поліпшення енергоефективних характеристик техніко-технологічної бази на підприємствах тепло-водопостачання та водовідведення, систем генерації та транспортування теплової енергії. Розроблення та впровадження муніципальних і регіональних енергетичних планів. Впровадження систем енергетичного менеджменту в органах місцевого самоврядування, комунальних підприємствах, установах, закладах соціальної сфери територіальних громад області, у тому числі впровадження мотиваційного механізму щодо енергоефективної діяльності користувачів енергії та здійснення ними моніторингу споживання енергії. Сприяння залученню механізмів енергосервісу в бюджетних установах, закладах соціальної інфраструктури, що утримуються з місцевих бюджетів Полтавської області. Проведення навчальних та інформаційних кампаній, спрямованих на підвищення енергоефективності територіальних громад. Робота над наповненням Національної бази експлуатаційних та енергетичних характеристик будівель. Моніторинг стану оснащеності будівель вузлами комерційного обліку тепла, гарячої та питної води.
17. Цивільний захист, оборона і громадська безпека.	Заходи щодо забезпечення захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню, забезпечення техногенної та пожежної безпеки.
18. Реалізації в області єдиної державної інформаційної політики, забезпечення взаємодії органів публічної влади з інститутами громадянського суспільства	Співпраця органів публічної влади з інститутами громадянського суспільства для системної реалізації завдань екологоорієнтованого розвитку регіону. Забезпечення належних умов для проведення консультацій органів влади з громадськістю з актуальних проблем розвитку територій.

Під час проведення аналізу ймовірних негативних наслідків для довкілля від реалізації проєкту Програми було виявлено ряд завдань, виконання яких потребує серйозної уваги, недопущення негативного впливу на довкілля та здоров'я населення внаслідок реалізації проєкту Програми (табл. 13). При необхідності розміщення і будівництво об'єктів буде здійснюватися відповідно вимог п. 5.10 ДСП 173-96 «Державних санітарних норм і правил забудови населених пунктів», а також з урахуванням процедури ОВД для об'єктів планової діяльності відповідно Закону України «Про оцінку впливу на довкілля».

Таблиця 13 - Завдання недопущення негативного впливу на довкілля та здоров'я населення внаслідок реалізації Програми

Завдання	***Механізм реалізації завдання***	***Очікуваний результат реалізації***	***Умови недопущення негативного впливу на довкілля та здоров'я населення***
Покращення стану атмосферного повітря, впровадження системи моніторингу (оперативний збір інформації та оцінка інформації про стан атмосферного повітря), що дасть можливість приймати ефективні управлінські рішення та забезпечувати контроль	1) здійснення оцінки забруднення атмосферного повітря Полтавської зони (проведення оцінки просторового розподілу концентрацій забруднювальних речовин); 2) здійснення заходів, запланованих Програмою державного моніторингу у галузі охорони атмосферного повітря на 2025 – 2029 роки для зони „Полтавська”; 3) забезпечення пожежної та техногенної безпеки територій	Підвищення якості екологічного моніторингу (на основі новатніх даних про стан атмосферного повтря), зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних і пересувних джерел, поліпшення якості атмосферного повітря.	-*
Сприяння раціональному використанню водних ресурсів та зменшення забруднення природного середовища скидами стічних вод	1) проведення паспортизації водних об’єктів, розташованих на території Полтавської області, з метою їх упорядкованого та раціонального використання, охорони водних ресурсів і створення умов для ефективного використання водних об’єктів; 2) покращення забезпечення населення області питною водою нормативної якості в	1) забезпечення споживачів області питною водою нормативної якості; 2) зменшення непродуктивних витрат та втрат води; 3) збільшення частки населення області, забезпеченого централізованим водопостачанням та водовідведенням, покращення якості зворотних вод; 4) проведення паспортизації водних об’єктів, розташованих на території	- здіснення процедури ОВД для проведення робіт з розчищення і днопоглиблення русла та дна річок, берегоукріплення, зміни і стабілізації стану русел річок (друга категорія видів планованої діяльності та об’єктів згідно ЗУ «Про ОВД»); - розробка екологічної документації, зокрема проєктів зон санітарної охорони водозаборів; - здіснення процедури ОВД для установки для очищення стічних вод з водовідведенням 10

	межах науково обґрунтованих нормативів (норм) питного водопостачання; 3) продовження роботи з реконструкції і модернізації систем централізованого водопостачання та водовідведення; 4) будівництво та реконструкція каналізаційних очисних споруд, аварійних каналізаційних мереж (колекторів) та споруд на них з метою зменшення обсягів неочищених стічних вод, що скидаються у водні об'єкти, та утилізації осадів; 5) відновлення природнього стану поверхневих водойм	Полтавської області, проведення берегоукріплювальних заходів на Кременчуцькому водосховищі; 5) розчищення та регулювання русел річок і водойм.	тисяч кубічних метрів на добу і більше; господарської діяльності, що призводить до скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти, та забір води з водних об'єктів за умови, що водозабір підземних вод перевищує 300 кубічних метрів на добу (друга категорія видів планованої діяльності та об'єктів згідно ЗУ «Про ОВД»)
Формування ефективної системи управління відходами в області.	1) забезпечення ефективного управління відходами, запобігання їх утворенню, зменшення обсягів захоронення та негативного впливу відходів на довкілля; 2) залучення інвестицій у сферу управління відходами, будівництво сміттєпереробної інфраструктури; 3) реалізація завдань та заходів Регіонального плану управління відходами Полтавської області до 2033 року (затвердженого розпорядженням	1) зменшення обсягу утворення відходів, впровадження механізмів їх відновлення на основі інноваційних технологій та виробництв; 2) збільшення відновлення відходів та зменшення видалення відходів; ліквідація звалищ ПВ, що не відповідають нормам екобезпеки (відповідно показників, приведених у Національному плані управління відходами до 2033 року); 3) досягнення цільових показників РПУВ	Об'єкти оброблення відходів проектуються, споруджуються та експлуатуються відповідно до вимог Закону України «Про управління відходами», законодавства у сфері містобудування та у випадках, передбачених Законом України "Про оцінку впливу на довкілля", підлягають оцінці впливу на довкілля: - здіснення процедури ОВД для планової діяльності: утилізація, видалення, оброблення, знешкодження, захоронення побутових

	начальника Полтавської ОВА від 18.12.2025 р. №977, далі – РПУВ) 4) Для вирішення питань у сфері управління відходами відповідно Закону України «Про управління відходами» необхідно затвердити відповідні місцеві Плани (відповідно постанови КМУ Про затвердження Порядку розроблення, погодження та затвердження місцевих планів управління відходами від 5 вересня 2023 р. № 947).		відходів (Ст. 3, п. 3, пп.11 ЗУ Про ОВД); операції у сфері поводження з побутовими та іншими відходами (оброблення, перероблення, утилізація, видалення, знешкодження і захоронення) обсягом 100 тонн на добу або більше (Ст. 3, п. 2, пп.8 ЗУ Про ОВД); - отримання дозволу на здійснення операцій з оброблення відходів (ст. 42 Закону України «Про управління відходами»).
Розвиток альтернативної енергетики на основі використання наявних на місцевому рівні ресурсів	1) сприяння у реалізації проектів щодо виробництва енергії з нетрадиційних та відновлювальних джерел енергії, впровадження енергоефективних технологій і обладнання; 2) впровадження енергозберігаючих і енергоефективних заходів на об’єктах соціальної інфраструктури, інших закладах, установах і підприємствах комунальної та спільної власності територіальних громад сіл, селищ і міст області та підприємствах реального сектору економіки	1) запровадження системи енергомоніторингу; 2) зменшення споживання енергоносіїв та скорочення витрат на утримання та експлуатацію будівель та об’єктів соціальної інфраструктури; 3) підвищення рівня енергоефективності підприємств реального сектору економіки; 4) збільшення питомої ваги електроенергії, виробленої з альтернативних джерел енергії, у загальному обсязі виробленої електроенергії, економії енергоресурсів.	- здіснення процедури ОВД для енергетичної промисловості: вітрові парки, вітрові електростанції, що мають дві і більше турбіни або висота яких становить 50 метрів і більше (друга категорія видів планованої діяльності та об’єктів згідно ЗУ «Про ОВД»)

Збереження біорізноманіття, розширення та збереження ПЗФ, екобережі	1) відтворення лісів, створення нових та реконструкція існуючих полезахисних лісових смуг та інших захисних насаджень 2) охорона тваринного та рослинного світу 3) збереження та розвиток територій та об'єктів природно-заповідного фонду області	1) припинення втрат біо– та ландшафтного різноманіття; 2) створення цілісної та репрезентативної екомережі; 3) забезпечення належного рівня утримання існуючих та створення нових територій та об'єктів природно-заповідного фонду; 4) розроблення проєктів розширення (створення) територій природно-заповідного фонду Полтавської області.	- здіснення процедури ОВД для планованої діяльності та об'єктів: сільськогосподарське та лісогосподарське освоєння, рекультивація та меліорація земель (управління водними ресурсами для ведення сільського господарства, у тому числі із зрошуванням і меліорацією) на територіях площею 20 гектарів і більше або на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду чи в їх охоронних зонах на площі 5 гектарів і більше, будівництво меліоративних систем та окремих об'єктів інженерної інфраструктури меліоративних систем (друга категорія видів планованої діяльності та об'єктів згідно ЗУ «Про ОВД»)
Охорона і раціональне використання земель	всебічний розвиток сільських територій, у тому числі органічного виробництва, що сприятиме зменшенню техногенного навантаження на грунти.	1) сприяння практичному впровадженню на території області ресурсозберігаючих, екологічно безпечних технологій виробництва сільськогосподарської продукції; 2) створення умов для розвитку органічного землеробства задля раціонального використання і збереження земельного фонду	
Розвиток екологічної свідомості та екологічної культури, екологічне виховання населення	1) підвищення обізнаності населення з питань охорони навколишнього середовища, вторинної переробки відходів, збереження ресурсів, енергозаощадливості; 2) підвищення екологічної культури в закладах освіти громади, висвітлення в засобах масової інформації питань щодо стану довкілля.		**-***
Формування екологічної політики у громаді згідно	Готовність органів управління цивільного захисту та підпорядкованих їм сил і засобів до дій, спрямованих на ліквідацію можливих наслідків надзвичайних ситуацій техногенного та		**-***

норм законодавства; адаптація органів управління до можливих надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру	природного характеру (внаслідок воєнних дій).	

* - відсутні умови недопущення негативного впливу на довкілля та здоров'я населення.

Реалізація заходів Програми дасть можливість здійснити заходи щодо покращення стану екологічної безпеки Полтавської області, у тому числі: зменшити негативний вплив відходів на довкілля і здоров’я населення, залучати інвестиції у сферу управління відходами; провести берегоукріплювальні заходи на Кременчуцькому водосховищі; сприяти залученню альтирнативних джерел палива, енергоефективності та енергоощадливості; збільшити рівень централізованого водозабезпечення та водовідведення, підвищити рівень екобезпеки даних послуг; підвищити ступінь очистки стічних вод, що сприятиме зменшенню забруднення поверхневих вод; здійснювати заходи щодо підвищення екологічної свідомості населення; сприяти розвитку органічного землеробства, зеленому туризму, збереження та розширення територій й об’єктів природно-заповідного фонду області, лісистості області.

8. ОБҐРУНТУВАННЯ ВИБОРУ ВИПРАВДАНИХ АЛЬТЕРНАТИВ, ЩО РОЗГЛЯДАЛИСЯ, ОПИС СПОСОБУ, В ЯКИЙ ЗДІЙСНЮВАЛАСЯ СТРАТЕГІЧНА ЕКОЛОГІЧНА ОЦІНКА, У ТОМУ ЧИСЛІ БУДЬ-ЯКІ УСКЛАДНЕННЯ (НЕДОСТАТНІСТЬ ІНФОРМАЦІЇ ТА ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ТАКОЇ ОЦІНКИ)

8.1. Обґрунтування вибору

Програма економічного і соціального розвитку Полтавської області на 2027 рік розроблена з урахуванням довкострокових пріоритетів Стратегії розвитку Полтавської області на 2021-2027 роки відповідно до:

Стратегічної цілі 1 - ВИСОКА ЯКІСТЬ ЖИТТЯ, КОМФОРТНІ УМОВИ ТА ДОБРОБУТ, зокрема *Операційній цілі 1.1*. - Здорове населення області з максимальною тривалістю активного періоду життя;

Стратегічної цілі 3. ЕФЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ПРОСТОРОВИМ РОЗВИТКОМ, ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БАЛАНСУ ЕКОСИСТЕМ ТА ОХОРОНА ДОВКІЛЛЯ, зокрема *Операційній цілі 3.3*. - Раціональне та екобезпечне господарювання; *Операційній цілі 3.4*. - Збереження та відтворення якості довкілля.

Заходи Програми, спрямовані на досягнення даних цілей, пов’язані між собою балансом економічної, соціальної та екологічної складових, але з пріоритетом - першочергового забезпечення соціального та екологічного благополуччя населення, зниження ризиків здоров’ю населення.

При обґрунтуванні вибору сценарію області акцентовано увагу на таких аспектах як: поліпшення екологічної ситуації у питанні водних ресурсів та підвищення екологічної свідомості населення, збереження та збільшення об’єктів ПЗФ, збільшення енергозбереження та енергозаміщення, збільшення використання альтернативних джерел енергії, збільшення водопостачання та водовідведення населення, забезпечення населення питною водою відповідно до санітарних норм відповідно до стратегічних пріоритетів розвитку Полтавської області.

Оцінка ймовірних наслідків для довкілля від реалізації Програми вказує на те, що реалізація Програми позитивно вплине на стан атмосферного повітря, водних об’єктів, ситуацію з відходами, земельні ресурси, біорізноманіття, рекреаційні зони. Це означає, що Програма спрямована на екологічно збалансований та інноваційний сценарій розвитку. Виконання запланованих заходів з охорони довкілля та здоров’я населення має спиратися на використання сильних сторін регіону, максимальне використання зовнішніх можливостей, врахування слабких сторін та мінімізації зовнішніх загроз.

Альтернатива. Альтернативою до даного проєкту ДДП є його не прийняття та збереження існуючої ситуації в області. Якщо документ державного планування не буде затверджено, це створить умови для невиконання Стратегії

розвитку Полтавської області на 2021-2027 роки, а також законодавства України. Крім того, основний ризик при збереженні існуючої ситуації – можливість виникнення екологообумовлених захворювань населення. Тому постає необхідність у продовженні позитивних тенденцій збалансованого розвитку Полтавської області, а отже - реалізації проєкту Програми. Попередня оцінка соціального ризику розглянутих альтернатив наступна:

Альтернативий сценарій 1 – затвердження запропонованого проєкту Програми без змін в цілому. Реалізація даного сценарію не відповідає засадам Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку».

Альтернативий сценарій 2 – затвердження проєкту Програми з урахуванням змін, які будуть запропоновані за результатами проведення СЕО. Підготовлений проєкт Програми ґрунтуються на врахуванні ключових викликів, які впливають на людину, інфраструктуру, безпекове середовище, економіку та довкілля, та передбачає завдання, які дозволяють ефективно реагувати на ці виклики, забезпечуючи відновлення та розвиток громади. З урахуванням цього, затвердження поточної редакції Програми за змінами є найбільш оптимальним варіантом. Розрахований соціальний ризик від реалізації заходів Програми становить 0,00000880 одиниць та характеризується як прийнятний.

Альтернативий сценарій 3 - незатвердження проєкту Програми. Розрахований соціальний ризик даного сценарію 0,0000530 одиниць та характеризується як умовно прийнятний, не відповідає Стратегії розвитку Полтавської області на 2021-2027 роки та приводить до порушення законодавства України.

Таким чином, можна констатувати, що сценарії 1 та 3 не відповідають законодавству України та створюють загрози населенню громади (умовно прийнятний ризик) внаслідок можливості виникнення екологоорбумовлених захворювань населення (див. розділ 2).

8.2. Опис здійснення стратегічної екологічної оцінки

Зміст звіту про СЕО сформований відповідно до пункту 2 статті 11 Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку».

Під час підготовки звіту стратегічної екологічної оцінки визначено доцільність і прийнятність проєкту Програми економічного і соціального розвитку Полтавської області на 2027 рік і обґрунтування економічних, технічних, організаційних, державно-правових та інших заходів щодо забезпечення безпеки навколишнього середовища, надано прогноз впливу на навколишнє з урахуванням природних, соціальних та техногенних умов.

Основним критерієм під час стратегічної екологічної оцінки проєкту Програми є її відповідність державним будівельним нормам, санітарним нормам і правилам України, законодавству України у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Основні методи під час стратегічної екологічної оцінки:

1) аналіз слабких та сильних сторін проєкту ДДП з точки зору екологічної ситуації, а саме:

• проаналізовано в регіональному плані природні умови території, включаючи характеристику компонентів природного середовища;

• розглянуто природні ресурси з обмеженим режимом їх використання, в тому числі водоспоживання та водовідведення, забруднення атмосферного середовища;

• оцінено можливі зміни в природних та антропогенних екосистемах;

• проаналізовано вплив на ґрунти, підземні води;

• проаналізовано вплив на стан здоров'я населення;

2) консультації з громадськістю щодо екологічних цілей;

3) розглянуто способи ліквідації наслідків;

4) особи, які приймають рішення, ознайомлені з можливими наслідками здійснення запланованої діяльності;

5) отриманні зауваження і пропозиції до проєкту Програми.

При розробці проєкту ДДП ключове значення у виконанні СЕО мали методи стратегічного аналізу. Насамперед, доречним виявилось застосування аналізу контексту стратегічного планування, що передбачає встановлення зв'язків з іншими документами державного планування. Відповідність цілей та завдань проєкту Програми загальним цілям державної екологічної політики та цілям, завданням, напрямкам галузевих документів державного планування.

Також проведено аналіз поточного стану довкілля, у тому числі здоров'я, в розрізі компонентів довкілля (клімату і факторів, що на нього впливають, атмосферного повітря, водних та земельних ресурсів, біорізноманіття та природоохоронних територій, відходів, здоров'я населення та інфраструктури). Здійснено оцінку ймовірних наслідків виконання цілей та завдань проєкту Програми, як на окремі компоненти довкілля, так і на комплексні умови територій - стан довкілля, збереження біорізноманіття, раціональність використання наявних ресурсів, розвиток природних та техногенних процесів, а також вплив на здоров'я населення.

Оцінка кумулятивних ефектів дозволила спрогнозувати потенційний сукупний вплив на стан довкілля, в тому числі здоров'я населення, внаслідок реалізації цілей і завдань проєкту Програми.

Для здійснення СЕО був обраний, також, метод екстраполяції, оскільки цей метод полягає в перенесенні встановленого характеру розвитку певної території чи процесу в майбутнє і ґрунтується на вивченні кількісних і якісних параметрів досліджуваного об'єкта за попередні роки, з подальшим логічним продовженням, окресленням тенденцій його розвитку.

При цьому здійснювалось:

- збір та аналіз інформації про поточний стан складових довкілля, включаючи значення ключових показників в розрізі компонентів довкілля, в т. ч. здоров'я населення;

- визначення можливих чинників змін антропогенного та природного характеру;

- проведення оцінки потенційного впливу цілей на складові довкілля та на стан здоров'я й добробут населення.

У процесі аналізу стану довкілля були використані статистичні дані Державної служби статистики України та офіційні дані органів виконавчої влади, на які покладено функції і завдання спостереження та інформаційного забезпечення державної системи моніторингу довкілля, а також обласних органів виконавчої влади, що реалізують державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища та реалізують державну політику у сфері охорони здоров'я. Окрім того, були проаналізовані доступні дані експертних звітів та аналітичних матеріалів щодо оцінки впливу наслідків воєнних дій в Україні на стан довкілля та здоров'я населення.

Ускладнення під час здійснення стратегічної екологічної оцінки проєкту ДДП

До ускладнень, що виникали в процесі проведення стратегічної екологічної оцінки можна віднести:

– відсутність або обмежений доступ до даних з основних проблемних питань (охорона довкілля, охорона здоров'я тощо) через розділення між собою загальнонаціональних, загальноміських та районних систем збору статистичних даних та даних органів охорони довкілля, охорони здоров'я;

– обставини, пов'язані з введенням воєнного стану, у тому числі обмеження доступу до низки кадастрів та інформаційних систем, включаючи призупинення функціонування Публічної кадастрової карти України.

Таким чином, стратегічна екологічна оцінка проєкту ДДП здійснювалась з огляду на зазначені вище обмеження.

9. ЗАХОДИ, ПЕРЕДБАЧЕНІ ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ МОНІТОРИНГУ НАСЛІДКІВ ВИКОНАННЯ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ ДЛЯ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ДЛЯ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ

СЕО не завершується прийняттям рішення про затвердження Програми економічного і соціального розвитку Полтавської області на 2027 рік. Значущі наслідки для довкілля, в тому числі для здоров'я населення, повинні відслідковуватися під час реалізації Програми, зокрема, з метою виявлення непередбачених несприятливих наслідків і вжиття заходів щодо їх усунення.

Результати моніторингу мають бути доступними для органів влади та громадськості. Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку» встановлює необхідність здійснення моніторингу наслідків виконання документу державного планування для довкілля. Відповідно ст.17 Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» замовник у межах компетенції здійснює моніторинг наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, один раз на рік оприлюднює його результати на своєму офіційному веб-сайті у мережі Інтернет, вносить до Єдиного реєстру стратегічної екологічної оцінки та у разі виявлення не передбачених звітом про стратегічну екологічну оцінку негативних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, вживає заходів для їх усунення. Моніторинг може бути використаний для:

- порівняння очікуваних і фактичних наслідків, що дозволяє отримати інформацію про реалізацію Програми економічного і соціального розвитку Полтавської області на 2027 рік;
- отримання інформації, яка може бути використана для поліпшення майбутніх оцінок (моніторинг як інструмент контролю якості СЕО);
- перевірки дотримання екологічних вимог, встановлених відповідними органами влади;
- перевірки того, що Програма економічного і соціального розвитку Полтавської області на 2027 рік виконується відповідно до затвердженого документу, включаючи передбачені заходи із запобігання, скорочення або пом'якшення несприятливих наслідків.

Згідно з частиною першою статті 3 Закону України "Про оцінку впливу на довкілля" здійснення оцінки впливу на довкілля є обов'язковим у процесі прийняття рішень про провадження планованої діяльності, визначеної частинами другою і третьою цієї статті. Оцінка впливу на довкілля спрямована на запобігання шкоді довкіллю, забезпечення екологічної безпеки, охорони довкілля, раціонального використання і відтворення природних ресурсів, прийняття рішень про провадження господарської діяльності, яка може мати значний вплив на довкілля, з урахуванням державних, громадських та приватних інтересів. Тому

при реалізації заходів Програми щодо вровадження планованої діяльності відповідно до законодавства України повинна обов'язково бути реалізована процедура ОВД.

Для організації моніторингу можуть бути використані існуючі системи моніторингу та інформаційні системи або вони мають бути спеціально удосконалені для цілей СЕО. Для моніторингу проєкту ДДП можуть залучатися акредитовані лабораторії.

Моніторинг наслідків виконання ДДП для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, який здійснюватиметься під час реалізації Програми, буде здійснюватися з метою забезпечення неухильного дотримання вимог законодавства та втілення всіх заходів щодо мінімізації ймовірних впливів та наслідків на навколишнє природне та соціальне середовище. Загальною метою моніторингу екологічних та соціальних аспектів даного проекту є забезпечення/гарантування того, що всі заходи пом'якшення та мінімізації впливів та наслідків успішно втілюються та вони є ефективними й достатніми.

Моніторинг наслідків виконання ДДП для довкілля також передбачає своєчасне виявлення нових проблем та питань, що викликають занепокоєння. Моніторинг має відбуватись на декількох рівнях та передбачати можливі екологічні загрози та/або виявляти під час його здійснення впливи, що не були передбачені раніше.

Програма екологічного моніторингу буде працювати під час реалізації проєкту ДДП. Вона складається із переліку дій та заходів, кожний із яких має певну мету та ключові індикатори та критерії для оцінки.

Заходи, які будуть здійснюватися замовником (також визначені замовником засоби і способи виявлення наявності або відсутності наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення) з урахуванням можливості виявлення негативних наслідків виконання проєкту Програми здійснюються, але не обмежуються наступними етапами:

1. вибір параметрів навколишнього природного та соціального середовища для певних аспектів;
2. встановлення ключових параметрів моніторингу;
3. візуальний огляд;
4. регулярний аналіз показників дослідження;
5. регулярні опитування та зустрічі із громадою, яка потенційно потрапляє в зону впливу об'єкту планованої діяльності;
6. аналіз інформації, що була отримана під час моніторингу та за необхідності розробка комплексу заходів, що усувають або максимально пом'якшують вплив об'єкту на навколишнє природне та соціальне середовище;
7. регулярний перегляд (не менше одного разу на рік) програми моніторингу та її коригування в разі необхідності.

Система запропонованих у Програмі ключевих індикаторів включає наступні екологічні індикатори (табл. 14). Здійснення моніторингу впливів, у тому числі на здоров'я населення за визначеними індикаторами з веденням щорічної звітності, дозволить виявляти недоліки і порушення, що можуть негативно впливати на комфортність проживання, визначити необхідні заходи по їх усуненню, а також проводити інформування громадськості про поточні ускладнення та прогнозні терміни їх усунення.

Таблиця 14 - Система ключевих індикаторів для моніторингу наслідків виконання проєкту Програми для довкілля

№ п/п	***Ключові індикатори та їх одиниці виміру***
	Атмосферне повітря
1.	Результати оцінки якості атмосферного повітря (порівняння з фоновими та нормативними значеннями)
	Енергетика
2.	Кількість генеруючих установок приватних домогосподарств, які виробляють електричну енергію з енергії сонячного випромінювання
3.	Економія енергоресурсів (% до попереднього року)
	Здоров'я населення
4.	Кількість декларацій з сімейним лікарем
5.	Кількість лікарів
6.	Укомплектованість закладів охорони здоров'я лікарями, які надають первинну медичну допомогу (%)
7.	Смертність дітей до 1 року життя на 1 тисячу живонароджених (% до попереднього року)
	Біорізноманіття, природно-заповідні території, рекреаційні зони
8.	Кількість територій та об'єктів ПЗФ, площа земель територій та об'єктів ПЗФ та їх частка у загальній площі території
9.	Кількість винесених в натурі меж територій об'єктів ПЗФ Полтавської області (% до кількості запланованих заходів)
	Ґрунти
10.	Площа орних земель (ріллі) та їх частка у загальній площі території
11.	Площа сільськогосподарських угідь екстенсивного використання (сіножатей та пасовищ) та їх частка у загальній площі території
12.	Вміст органічного вуглецю (гумусу) у ґрунтах сільськогосподарських угідь
	Поводження з відходами
13.	Обсяг утворених відходів (% до минулого року)
14.	Обсяг видалених відходів (% до минулого року)
15.	Питома вага утилізованих відходів (% від загальної кількості утворених відходів)
16.	Кількість виявлених та ліквідованих несанкціонованих сміттєзвалищ
17.	Обсяг ліквідованих несанкціонованих звалищ
	Водні ресурси
18.	Кількість населення, охопленого централізованим водозабезпеченням та водовідведенням (% до минулого року)
19.	Зношеність трубопроводів водозабезпечення та водовідведення (%)
	Інші природоохоронні показники

20.	Фінансування природоохоронних заходів (% до попереднього року)
21.	Кількість господарств, що мають сертифікат з органічного виробництва
22.	Кількість надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру

Виконання низки планувальних заходів, визначених в проєкті Програми є обов'язковою умовою для досягнення стійкості природного середовища до антропогенних навантажень та забезпечення сприятливих санітарно-гігієнічних умов життєдіяльності населення.

Реалізація моніторингу проєкту ДДП здійснюється відповідно Постанови КМУ від 16 грудня 2020 р. № 1272 «Про затвердження Порядку здійснення моніторингу наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення». Відповідно даної Постанови, моніторинг здійснюється з метою виявлення наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, забезпечення здійснення заходів із запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання документа державного планування, а також у разі виявлення негативних наслідків, не передбачених звітом про стратегічну екологічну оцінку, вжиття заходів для їх усунення.

Для здійснення моніторингу замовник документа державного планування розробляє заходи з урахуванням результатів громадського обговорення, консультацій з органами виконавчої влади у процесі проведення стратегічної екологічної оцінки та транскордонних консультацій (у разі їх проведення). Здійснення таких заходів забезпечує можливість:

- виявлення наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, а саме вторинних, кумулятивних, синергічних, коротко-, середньо- та довгострокових (на один, три-п'ять, 10-15 років, 50-100 років відповідно), постійних і тимчасових, позитивних і негативних наслідків;

- запобігання, зменшення та компенсації негативних наслідків, зумовлених виконанням документа державного планування;

- виявлення не передбачених звітом про стратегічну екологічну оцінку негативних наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення.

З метою забезпечення систематичності та об'єктивності спостережень за змінами стану довкілля, у тому числі за станом здоров'я населення, замовник визначає: зміст заходів, передбачених для здійснення моніторингу, та строки їх виконання; кількісні та якісні показники, одиниці їх вимірювання та цільові значення таких показників відповідно до кожного з визначених у звіті про стратегічну екологічну оцінку наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення; кількісні та якісні показники, одиниці їх вимірювання та цільові значення таких показників для

запобігання, зменшення та пом’якшення негативних наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров’я населення; методи визначення кожного із показників, які дають змогу швидко та без надлишкових витрат їх вимірювати; періодичність вимірювання показників, проведення їх аналізу та співставлення із цільовими значеннями; засоби і способи виявлення наявності або відсутності наслідків для довкілля, у тому числі для здоров’я населення, з урахуванням можливості виявлення негативних наслідків виконання документа державного планування, не передбачених звітом про стратегічну екологічну оцінку.

Заходи, передбачені для здійснення моніторингу, враховують специфіку документа державного планування, період, на який здійснюється планування, та необхідність здійснення моніторингу на різних стадіях виконання документа державного планування.

Замовник протягом п’яти робочих днів з дня затвердження документа державного планування розміщує на своєму офіційному веб-сайті та вносить до Єдиного реєстру стратегічної екологічної оцінки затверджений документ державного планування (крім інформації, яка відповідно до закону становить державну таємницю або належить до інформації з обмеженим доступом), рішення про його затвердження, заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання документа державного планування, і письмово повідомляє про це Міндовкіллю.

Моніторинг здійснює замовник. З метою забезпечення здійснення моніторингу замовник своїм рішенням може утворювати групи експертів, що відповідальні за здійснення моніторингу (моніторингові групи), визначати їх склад та порядок роботи. Результати моніторингу замовник оприлюднює на своєму офіційному веб-сайті та вносить до Єдиного реєстру стратегічної екологічної оцінки один раз на рік протягом строку дії документа державного планування та через рік після закінчення такого строку та у разі виявлення не передбачених звітом про стратегічну екологічну оцінку негативних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров’я населення, вживає заходів для їх усунення.

10. ОПИС ЙМОВІРНИХ ТРАНСКОРДОННИХ НАСЛІДКІВ ДЛЯ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ДЛЯ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ (ЗА НАЯВНОСТІ)

Зважаючи на географічне положення Полтавської області, транскордонні наслідки реалізації проектних рішень Програми для довкілля, у тому числі здоров'я населення, не очікуються.

11. РЕЗЮМЕ НЕТЕХНІЧНОГО ХАРАКТЕРУ ІНФОРМАЦІЇ, ПЕРЕДБАЧЕНОЇ ПУНКТАМИ 1-10, РОЗРАХОВАНЕ НА ШИРОКУ АУДИТОРІЮ

Проєкт Програми економічного і соціального розвитку Полтавської області на 2027 рік розроблений з урахуванням довкострокових пріоритетів Стратегії розвитку Полтавської області на 2021-2027 роки. Метою Програми на 2027 рік є здійснення заходів зі стабілізації економічного та соціального розвитку регіону в умовах війни, впровадження механізмів, направлених на подолання існуючих та мінімізацію подальших наслідків від воєнної агресії російської федерації.

Програма ґрунтується на аналізі прогнозних тенденцій розвитку регіональної економіки, враховує основні пріоритетні напрямки та актуальні виклики соціально-економічного розвитку, вплив зовнішніх та внутрішніх чинників і ризиків, завдання і заходи економічної та соціальної політики влади на 2027 рік, індикатори ефективності її реалізації та основні прогнозні показники економічного і соціального розвитку на плановий період. Тому у проєкті Програми враховано: 1) аналіз тенденцій соціально-економічного розвитку області; 2) основні завдання та заходи; 3) очікувані результати оцінки виконання запланованих завдань; 4) перелік регіональних (цільових) програм, діючих на території області; 5) перелік пріоритетних проєктів регіонального розвитку, які планується реалізовувати за рахунок у 2027 році, а також перелік проєктів, реалізація яких передбачається рахунок залучення міжнародної технічної допомоги у 2027 році.

Зміни, які чинять шкідливі впливи на атмосферне повітря, грунти, водне середовище (поверхневі та підземні води) у результаті прийняття проєкту Програми не відбудуться. У цілому відзначається позитивний вплив Програми на природні та соціальні умови й задоволення потреб місцевого населення.

Серед головних пропозицій проєкту Програми стосовно поліпшення стану навколишнього природного середовища наступні:

- реалізація природоохоронних заходів, спрямованих на покращення стану довкілля, раціональне використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки області;
- збереження та розвиток територій та об’єктів природно-заповідного фонду області;
- проведення паспортизації водних об’єктів, розташованих на території Полтавської області, з метою їх упорядкованого та раціонального використання, охорони водних ресурсів і створення умов для ефективного використання водних об’єктів;
- забезпечення ефективного управління відходами, запобігання їх утворенню, зменшення обсягів захоронення та негативного впливу відходів на довкілля, будівництво сміттєпереробної інфраструктури відповідно РПУВ;

- покращення екологічного моніторингу області, здійснення заходів, запланованих Програмою державного моніторингу у галузі охорони атмосферного повітря на 2025 – 2029 роки для зони „Полтавська”;

- збільшити рівень централізованого водозабезпечення та водовідведення, підвищити рівень екобезпеки даних послуг;

- підвищити ступінь очистки стічних вод, що сприятиме зменшенню забруднення поверхневих вод;

- сприяти розвитку органічного землеробства, зеленому туризму;

- сприяти розитку зеленої енергетики, енергоощадження та енергозаміщення.

Негативний вплив на території з природоохоронним статусом, Смарагдову мережу відсутні. Проєкти будівництва, які визначені у Програмі будуть проходити процедуру ОВД за необхідності відповідно до законодавства України.

Таким чином, виконання заходів проєкту Програми, буде спрямовано на покращення екологічної, продовольчої безпеки регіону, зменшення екологічних ризиків здоров'ю населення та передбачає реалізацію заходів, спрямованих на формування ефективної системи управління відходами в області, покращення енергопостачання та розвиток альтернативної енергетики, раціональне використання водних ресурсів та проведення паспортизації водних об’єктів, збільшення водопостачання та водовідведення, забезпечення населення питною віодою нормативної якості, зменшення забруднення навколишнього середовища стічними водами, створення системи спостереження за станом навколишнього середовища, збереження та розвиток територій та об’єктів природно-заповідного фонду області тощо, буде мати позитивний вплив на стан довкілля. Заходи проєкту Програми пов’язані між собою балансом економічної, соціальної та екологічної складових, але з пріоритетом - першочергового забезпечення сталого розвитку регіону, зниження ризиків здоров’ю населення.

Оцінка ймовірних наслідків для довкілля від виконання заходів проєкту Програми вказує на те, що реалізація проєкту ДДП позитивно вплине на стан атмосферного повітря, водних об’єктів, ситуацію з відходами, земельні ресурси, біорізноманіття, рекреаційні зони. Це означає, що проєкт Програма спрямована на екологічно збалансований та інноваційний сценарій розвитку і не потребує розгляду альтернатив. Визначено, що сценарій без прийняття проєкту Програми (альтернатива 3) створює загрози населенню області (умовно прийнятний ризик) внаслідок можливості виникнення екологообумовлених захворювань населення. Також сценарій Затвердження запропонованого проєкту Програми без змін (при врахуванні думки громадськості) в цілому (альтернатива 1) не відповідає засадам Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку». Альтернативий сценарій 2 – затвердження проєкту Програми з урахуванням змін, які будуть запропоновані за результатами проведення СЕО (громадськості, органів влади тощо) є найбільш оптимальним варіантом. Виконання запланованих заходів з охорони довкілля та

здоров’я населення має спиратися на використання сильних сторін регіону, максимальне використання зовнішніх можливостей, врахування слабких сторін та мінімізації зовнішніх загроз.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України "Про стратегічну екологічну оцінку". -Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2354-19
2. Про затвердження Методичних рекомендацій із здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування: наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 10.08.2018 № 296. -Режим доступу: https://mepr.gov.ua/files/docs/nakazy/2018/nakaz_296.pdf
3. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text
4. Стратегія регіонального розвитку Полтавської області на 2021-2027 роки та рішення Полтавської обласної ради від 24 грудня 2024 року №889 Про внесення змін до рішення обласної ради від 20 грудня 2019 року № 1242 «Про Стратегію розвитку Полтавської області на 2021 – 2027 роки»
5. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Полтавській області у 2025 році. https://poda.gov.ua/
6. Екологічний паспорт Полтавської за 2025 рік. Режим доступу – https://ecology.poda.gov.ua/documents/272082
7. Регіональна схема формування екологічної мережі Полтавської області (погоджена розпорядженням Полтавської обласної державної адміністрації від 14.02.2022 № 58 та затверджена рішенням пленарного засідання чотирнадцятої позачергової сесії восьмого скликання Полтавської обласної ради від 26 липня 2022 р. № 457).
8. Марушевський Г.Б. Стратегічна екологічна оцінка: методичний посіб. / Г.Б. Марушевський. К: Проект РЕОП, 2015. -95 с.
9. Протокол про стратегічну екологічну оцінку до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті. -[Електронний ресурс] -Режим доступу:y:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_b99#Text
10. Рекомендації щодо включення кліматичних питань до документів державного планування» Режим доступу https://mepr.gov.ua/news/34766.html».
11. О.Г. Васенко, О.В. Рибалова, С.Р. Артем'єв Інтегральні та комплексні оцінки стану навколишнього природного середовища: монографія. – Х: НУГЗУ, 2015. – 419 с.
12. Полупан М.І., Величко В.А. Номунклатура та діагностика еколого-генетичного статусу грунтів України для їхнього великомасштабного дослідження. - К.: Аграр. наука, 2014. - 496 с.
13. Писаренко П.В., Самойлік М.С., Цьова Ю.А., Середа М.С. Теоретико-методологічні засади управління сферою управління відходами на регіональному рівні, ПДАУ, 2021. - 524 с.
14. ДБН А.2.2-1:2021 Склад і зміст матеріалів оцінки впливів на навколишнє середовище (ОВНС)

15. Національний план управління відходами до 2033 року (затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2024 року № 1353-р)
16. ДСТУ-НБВ.1.1-27/2010 "Будівельна кліматологія"
17. Регіональна програма охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки з урахуванням регіональних пріоритетів Полтавської області на 2022-2027 роки (програма «Довкілля-2022») https://oblrada-pl.gov.ua/doc/doc/1217
18. Національна стратегія управління відходами в Україні до 2030 року (схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 8 листопада 2017 р. № 820-р)
19. Звіт про стратегічну екологічну оцінку проекту змін до Стратегії розвитку Полтавської області на 2021-2027 роки https://media.poda.gov.ua/docs/mohb245y/zvit-seo-strategiya.pdf
20. Регіональний план управління відходами у Полтавській області до 2033 року, затверджений розпорядженням начальника Полтавської ОВА від 18.12.2025 р. №977
21. Реєстр ліцензій на здійснення господарської діяльності з управління небезпечними відходами, приведений на сайті Міністерства економіки та довкілля України https://me.gov.ua/view/f1f67d6d-3cb7-4fcf-80e9-94340ab96dad
22. Про затвердження Порядку класифікації відходів та Національного переліку відходів. Постанова КМУ від 20 жовтня 2023 р. № 110
23. Єдиний портал державних послуг Дія. Режим доступу - https://data.gov.ua/dataset/d3821f03-5bbb-477b-b099-6836db1c2fe0. Останнє оновлення – 23.02.2024 р.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Кваліфікація виконавців

Виконавець 1. М.С. Самойлік
Інженер-еколог (спеціальність «Екологія
та охорона навколишнього середовища»
(ТА №23493320 від 30.06.2003 р.),
д.е.н., професор
підвищення кваліфікації:
ДДАЕУ (тема: «Здіснення ОВД, СЕО в Україні, особливості впровадження», 2022 рік)
ВНАУ (тема: Оцінка впливу на довкілля. Стратегічна екологічна оцінка», 2025 рік)

Виконавець 2. П.В. Писаренко
Доктор сільськогосподарських наук
спеціальність – Екологія (ДД №003321
від 14.01.2004 р.), професор,
підвищення кваліфікації:
ПАЕУ (тема: «Розробка екологічної документації», 2022 рік);
ВНАУ (тема: Оцінка впливу на довкілля. Стратегічна екологічна оцінка», 2025 рік);
Сертифікат №188/2025 про проходження підвищення кваліфікації за програмою «Екологічна звітність, дозвільна та внутрішня документація підприємства – 2025/2026» ОНУ ім. І.І. Мечникова, 29 вересня-03 жовтня 2025 р.

УКРАЇНА

ДИПЛОМ

спеціаліста

А №076202

ДИПЛОМ

з відзнакою

Самойлік

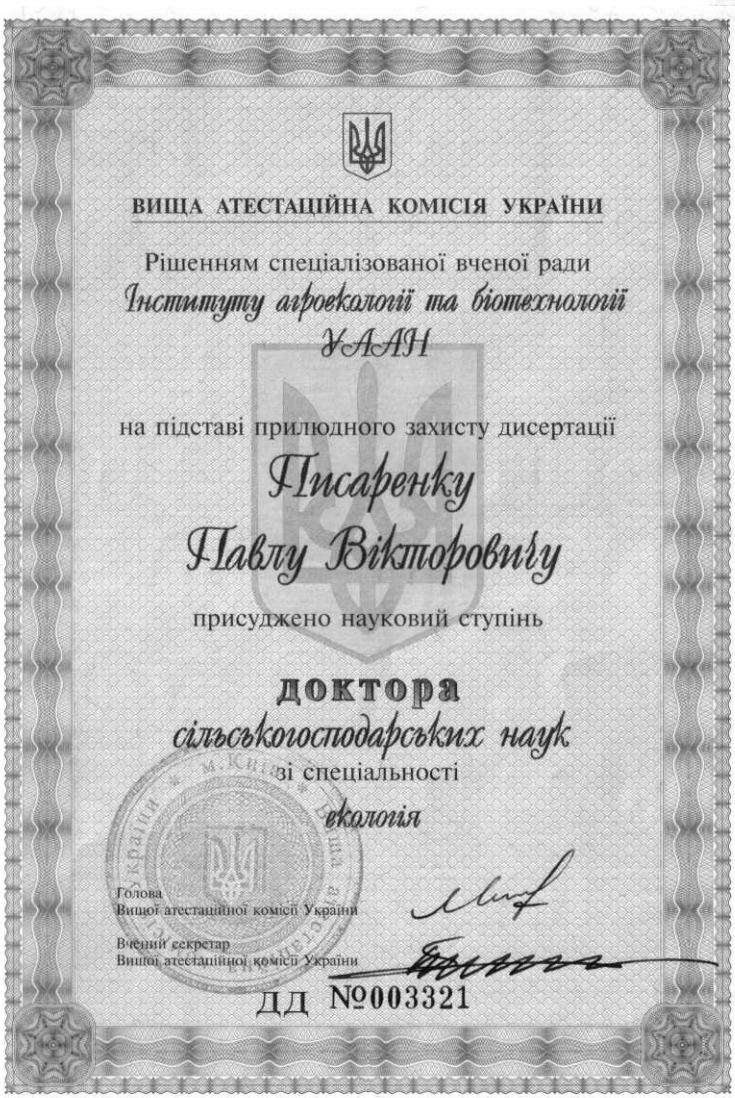
Марина Сергіївна

закінчила у 2003 році Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка і отримала повну вищу освіту за спеціальністю "Екологія та охорона навколишнього середовища" та здобула кваліфікацію інженер-еколог.

Ректор В.О. Онищенко

30 червня 2003 р.

ТА № 23493320

ВИЩА АТЕСТАЦІЙНА КОМІСІЯ УКРАЇНИ

Рішенням спеціалізованої вченої ради
Інституту агроекології та біотехнології УААН

на підставі прилюдного захисту дисертації
Писаренку
Павлу Вікторовичу

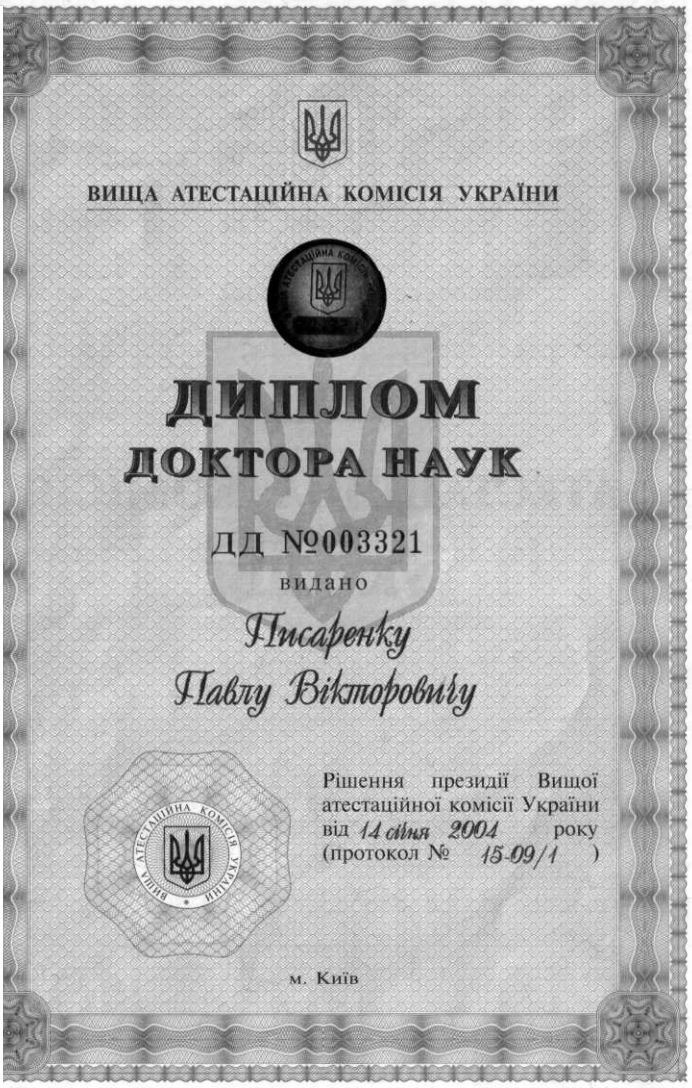
присуджено науковий ступінь

доктора
сільськогосподарських наук
зі спеціальності
екологія

Голова
Вищої атестаційної комісії України

Вчений секретар
Вищої атестаційної комісії України

ДД №003321

ВИЩА АТЕСТАЦІЙНА КОМІСІЯ УКРАЇНИ

ДИПЛОМ
ДОКТОРА НАУК

ДД №003321
видано
Писаренку
Павлу Вікторовичу

Рішення президії Вищої атестаційної комісії України від *14 січня 2004* року (протокол № *15-09/1*)

м. Київ